

I Híwó'di Tun Jesus Christ-Ví'gedi Luke Ita'nandi'

¹⁻² Híwó'di k'ema Theophilus: Báyéki t'owa háa dínkodi waa dâytanan t'âhki i' hääwí wáy wên nanbí tí'ûuwín páádé'in páádé iwedibo dâymû'i'. I'gedá na'in dítu'an, hedí áyîngidi háa dâymû' waa dâyta'nan.

³ Naa wá' hääwí páádé iwedibo nakodipóe'i' áyîngidi dónuwä, hedí naa ochanpóe híwó namúuní'in ugî' dóta'namídí ná'i hääwí háa napóe waagi.

⁴ Naa gin waagi dáy'o' hedânho úkodihanginnáanídí i' hääwí Jesus-ví'gedi wóehá'andi' ta'gen namuu'in.

John i' p'ó'p'oekandi na'aypuyägi'o

⁵ Herod oe Judea nange natsonnän dihaydi, wí owha' Zecharias gin nakháwä'i na'án. I-ádi wây-á owha'-ádi wé'ge dívít'ôemáa, indá Abijah-ví t'owa dimuu. Zechariah-ví kwee-á Elizabeth gin ûnkháwä, hedí i' wá' wí owha'ví ay ûnmuu.

⁶ Zechariah-ádi iví kwee-ádi inbí wówátsi ta'ge dänhon háa Jôesi Tádá nada' waagibá. Áyîngidi Jôesi Tádáví tsontun dän'a'gindo' hedá háa Jôesi Tádá natsonpóe waagibá dän'an.

⁷ Hebo Elizabeth-á âypî' namuudi wídän'ay'änpi, hedá nää-á kwijó-á sedó-á dapaa.

⁸ In Zechariah-'inbí thaa dínpóe dívít'ôe'amídí, hedího Zechariah-á Jôesi Tádágî' iví owha' t'ôe i'o'.

9 In owha? dâykhâwăwhahónde? dâyde?mamídí to?wí Nanbí Sedó Jôesiví méesate hay?i pingewi íve iwe nats'úuní?i, i? sa?wó nasundi? hăăwí iphahâanú-ídí. Hedí năă Zechariah-ví khâwă ônwahkê?, hedího nats'ú.

10 Ee íve i?eeyăä?o? ihaydibá oe já?wé báyékí t'owa-á dívíjûusu?o?.

11 Tsíkhagipí i? măăsa ko?díngeđí i? eeyăä nachá? diwe wí makówáwi t'ôepa?aa?i Jôesi Tádáchariah-áđí iví kwee-áđí dí óesandi? nakwinudee.

12 Zechariah óepíhăä i? makówáwi t'ôepa?aa?i? óemû?đi, hedí khunwôeda?đi óemáa.

13 Hewänbo i? makówáwi t'ôepa?aa?i?đi óetu?an, “Zechariah, wí?unkhunwôeda?ípí. Jôesi Tádáđí uví jûusu wônsígi?an. Elizabeth uví kwee úmuu?i wí enúkáy i?ayyamí, hedí John gin nâakháy?ní.

14 Owáy na?aypuyă ihayđi báyékí híhchan uví? úmúuní, hedá báyékí wây-á t'owa wá? dihíhchanpúuwí.

15 I-á Jôesi Tádáví he?ennin senă? diwedí?i namúuní. I-á wí?únhây?ăhpí iméenasuuwă-í?in háa wíyá hăăwí naháapúuwí?i-á, hedí nats'an?aypuyăđibo? i? Yă?dâa?i P'oewahhâa pín ta?gedí imá?ve-í.

16 I?đá báyékí in Israel-win t'owa inbí Jôesi i? shánkí natsonji?i namuu?iví?piye? ovâywáymá?í.

17 Uví ay-á iví pí?ná khó?jé i Yă?dâa?i P'oewahhâa imá?ve-í, Elijah-đi iví pí?ná khó?jé óemáa waabá, hedá Elijah waabá-á natuhkáy-í. I-á Nanbí Sedógi? napáadémú-í Nanbí Sedóví tun wóegé, hedá tádá?indá ovâykhăge?namí inbí áyyăä-á wíyá dâysígi-ídí, hedá in dit'ôeyanhâhpí?indá ánshaa-

á ovaymääni hedânho in to'wên inbí wówátsi ta'ge dâyhonnin waaginbá dimúunídí. I'di in t'owa ovâykhây'amí hedânho i' shánkí natsonji'i' óesígí'amídí" gin i' makówáwi t'ôepa'aa'i'di Zechariah óetu'an.

18 Zechariah-di i makówáwi t'ôepa'aa'i' óetu'an, "Hebo hândidan ta'gendi dînhanginnáani ná'i untú'i napúuwí'in? Naa ho sedó omuu, naví kwee-á wá' hânho kwijó dînmuu."

19 I' makówáwi t'ôepa'aa'i'di óetu'an, "Naa Gabriel-ân omuu. Naa häädi wänbo t'ähki Jôesi Tádádí nú' owin. I'dânkun naa dísan wíhée'amídí hedá ná'i híwó'di tun wînmá'idí.

20 Híwó' ót'ôeyan. Híwó naná' dihaydi háa naa otú waa napúuwí. Hewänbo u-á ná'i wítu'andi' wíwíwäyupídího' tunpí' unpúuwí, i' ay na'aypuyä píhay."

21 Oe já'wé in t'owadi Zechariah wa'di óetsíkha'máa, hedi dívítumáa, "Heháadan thaa t'ähki óeho' i' méesate ívedi napee-ídí?"

22 Hedi napee ihaydá wí'ûnhí'kodipí, hediho' in t'owa dînhanginpóe wí hääwí ûnkeepóe'i' i' méesate íve imû'in. Tunpí' najoekandeedi iví mandiho ovâyhée'an.

23 Wí háyú thaa naphade ihaydi iví owha'wi t'ôe ûnbo'wandi iví'piye iweeho'.

24 Wí háyú jáadi naphade ihaydá Zechariah-ví kwee ûnsáhpóe, i' makówáwi t'ôepa'aa'i'di óetu'an waa, hedi p'ánú p'óe iví k'aygidi wînapeepí.

25 Hedi natú, "Nanbí Sedó Jôesi Tádádí naagí' ná'i dîn'an. Nábâa t'ôediwän naa-ádí híwó'di namuu.

Naa owôeda?wän wíđáy?âyjohpídí, hewänbo nää-á naví wôeda? dînjâa?an.”

Mary óetu?an nasáhpúuwí?in hedá iví ay-á i? ay-wondi namúuní?indá

²⁶ Elizabeth sí p'óe nasâamuu ihayđi Jôesi Tádádí wí makówáwi t'ôepa?aa?i Gabriel gin nakháwă?i? óesan i bú?ay Nazareth gin dâytı?o? iwepiye, oe Galilee nange naná? diwe.

²⁷ Wí khóhtsaapí? a'yú Mary gin nakháwă?iví?piye Gabriel óesan. Mary-ádí wí sen Joseph-ádí dakhóhtsaatunpă?än, hedí Joseph-á David-ví ay iwedí?i?bá namuu.

²⁸ Hedí Gabriel-di nă?i sengitundi Mary óejay: “Híhchandibo unmúuní ı Jôesi Tádádí hânho wóesígí?i?. Jôesi Tádá-á ı-ádí naji?.”

²⁹ Mary nă?in nat'oe ihayđi háa i?ánshaa?amí?in wí?ishaapí, hedí napitú, “Hângúba nă?i sengitun natunda??”

³⁰ Hedí i? makówáwi t'ôepa?aa?i?di óetu?an, “Mary, wí?unkhunwôeda?ípí. Jôesi Tádádí wóesígí?in wônkeekankhâymáa.

³¹ Ót'ôeyan, ı-á unsáhpúuwí, hedí wí enúkáy bi?ayyamí, i-á Jesus gin nâakháyă?ní.

³² I-á báyékí hay?i namúuní, hedí i? shánkí kw'áye?i namuu?i?di óetu?âamí 'Naví ay unmuu' gin, hedí Nanbí Sedó Jôesi Tádádíbá tsondi hay?i óesôege-í, iví hehăäwi thehtáy pahpâa David-á tsondi hay?i namuu waagibá.

³³ I?đá hânhay wänbo t'ăhki in Israel t'owaví tsondi dínmúuní. Iví tsonkhuu-á há?to hânhay wänbo ûnhâanı.”

34 Mary-di i' makówáwi t'ôepa'aa'i' óetsika'yan, "Hândidan ná'i napúuwí wa'di wí sendáđi wó'thaapíđi?"

35 I' makówáwi t'ôepa'aa'i'di óetu'an, "I' Yä'dâa'i P'oewaahâa úwáanı, hedi i shánkí kw'áye'i namuu'i'di iví pínnándí wóetäägé-í, hediho i ay shánkí yä'dâa'i bi'ayyandi' Jôesi Tádáví ay gin óetu'âamí.

36 Uví maatu'i Elizabeth wá' sí p'óe nasâamuu tobá ho nakwijópaa wänbo', hedi wí enúkáy i'ayyamí, tobáhâa âypî' namuu gin t'owa di'ân wänbo'.

37 Jôesi Tádá-á hää t'ähkí ûnkodi."

38 Mary-di óetu'an, "Naa Nanbí Sedó Jôesi Táaví t'ôe'i' omuu. Oda' hää t'ähkí untú'i naa dînpúuwí'in." Ihayđiho' i makówáwi t'ôepa'aa'i'di óejeo'an.

Mary oe Elizabeth-vi'piye namää

39 Wí häyú thaa ihayđi Mary ikhây'andi wí bú'ay iwepiye iwänäho', i' bú'-á oe Judea nange na'okúná' ni'ge nak'óe.

40 Zechariah-vi tewhá iwepiye namää, hedi nats'ûndi Elizabeth óesengitu'an.

41 Elizabeth-á Mary-vi sengitun nat'oe ihayđi i' ay iví seephoge imáa'i' i'a'yä'nan. Elizabeth i' Yä'dâa'i P'oewaahâa pín ta'gedi imáadı kaygi natú,

42 "Jôesi Tádáđá ugi' híwó'di hääwí wôn'an, shánkí híwó wänbo t'ähkí in wé'gen kwiyä'gí'ví'wedi, hedá wá' i' to'wí ú'aypuyägi'o'i híwó'bá ôn'amí.

43 U-á Nanbí Sedóví jíyá unmuu, hediho háadan ná'i hääwí hay'i naa dînpúuwí naví' unpüwä'äđđi?

44 Ti úhanginná, unpówáđi uví sengitun ot'oe ihayđibo?, nă'i ay naví seephoge donmáa'i' nahíhchanpóedí i'a'yă'nan.

45 Hedi híhchandi ụ-á unmuúni, gá Jôesi Tádávi tun wóemăgi'in úpuwagi'o gin biwăyundedân."

Mary hânho híhchandi ihée'o?

46-47 Hedi Mary natú, "Pín ta'gedi otúuní Nanbí Sedó Jôesi Tádá-á hay'i namuu'in, hedi naví pí'nă khó'jé-á hânho ohíhchan gá i-á naví aywondi dínmuudân.

48 Jôesi Tádáđi naa iví t'ôe'i' omuu'i dí'ánshaa'an, tobá kw'áye'i wó'muupí wânbo?, hedi năa thaa iwedi páadépiyá t'ăhkí t'owa ditúuní i'đá naagi' híwó dín'annin.

49 Ta'gendi i' shánkí tsonkhuu imáa'i'đá báyékí naagi' dín'an. I-á yă'đâa'idă' namuu.

50 Jôesi Tádá-á in to'wên i' óe'a'ginninbí'piye nasehkanăpoe'o, in ho di'âypuýă'indá hedá in di'âypuýăgi'o'indá wá'.

51 Báyékí nakayđi he'endi hăăwí i'o?, hedi in to'wên inbí pí'nă khó'jé dijêngi'ánshaamuu'in t'ămăpiye ovâywádénde'.

52 In to'wên tsonkhuu dâymáa'in waa dichăa'in áagépiye i'đi ovâywávénde', hewânbo in he'ennin dimuupí'indá shánkí kw'áye ovâytegende'.

53 In dihăsé'nindá híwó'di hăăwí ovâymă' dishu'múuníđi, hewânbo in kodit'owa dimuu'indá hăăwípídíbo-á ovâyjâatăăde'.

54-55 Háa nanbí hehăăwin thehtáy pahpá'in ovâytu'an waa i'o?. Na'in Israel'in iví t'ôe'in gimuu'in díkhăge'do?, hedi wí'ûn'ódepí hăăđi

wänbo t'ähkí Abraham-dádí hedá t'ähkí Abraham-bí ây iwedi'indádí ovâysehkanä'âamídí” gin Mary natú.

⁵⁶ Hedi Mary poje p'óe Elizabeth-ví'webo' iwóyí', hedáhá' iví'piyá iweeho'.

John i' p'ó'p'oekandi na'aypuyä

⁵⁷ I' thaa Elizabeth i'ayyamídí ûnpówá, hedi wí enúkáy i'ayyan.

⁵⁸ In to'wên iví tsowa dithaa'indá hedá iví maatu'indá dínhanginpóe Nanbí Sedó Jôesi Tádá iví'piye híwó'di namuu'in, hedá indá Elizabeth-ádá dívíhíhchanmáa.

⁵⁹ Wí jáadi naphade ihaydi in t'owa diwáy'ää, i' enúkáy in Hudíyoví k'ewe taadi óetaa'amídí. Iví tádá Zechariah waabá óekháyä'khây máa in t'owadi,

⁶⁰ hewänbo iví jíyá ûntú, “Ha'wâagá joe. John gân âykháyä'ní.”

⁶¹ Indi óetu'an, “Hewänbo wé'i wí wänbo uví maatu t'owa ha'wâa wínakháwápi.”

⁶² Hedi inbí mandi i' ayví tádá óehé'e'an óetsika'yamidí hânnan i ay óekháyä'ní'in nada'.

⁶³ I'di wên háawên ovâydaa'an eedi itä'namídí, hedi wên phéphá'ay ôn'andi ginnân ita'nán: “John gin iví kháwá ûnmuu.” T'ähkídíbo ovâyháa'an.

⁶⁴ Wesebo nahänjudedeedi nahi'dee, hedi natú' Jôesi Tádá-á hay'i namuu'in.

⁶⁵ T'ähkí inbí tsowa dithaa'in di'ánde hânngú napóe, hedá t'ähkí oe Judea nange na'okúná' ni'ge dithaa'indá i'gedi dívíhí'máa.

⁶⁶ T'ähkí dit'oe'in ná'i háawí i'gedi díví'ánshaamáa, hedi dívípitsika'máa, “Háawi-angú

nă'i ay namúuní?" Heđi ta'gendi Nanbí Sedó Jôesi Tádádí iví mange i' ay óemáa.

Háawi John namúuní i'gedi Zechariah ihée'o'

⁶⁷ John-bí tádá Zechariah ûnmuu'i' i' Yă'dâa'i P'oewaahâa pín ta'gedi imáadí wí Jôesi Tádáví tukhe'bi waabá ihée'andi ginnân natú:

⁶⁸ "Jaho gitúuní Nanbí Sedó Jôesi Tádá hay'i namuu'in, i-á Israel-ví Jôesi dínmuu, gá na'in iví t'owa gimuu'inbí'piye gín'ăăđân díkhăge'namídí hedá nanbí hânminbí mangedá díma'p'ăăđi-ídá.

⁶⁹ Jôesi Tádádá wí hânho kay'i aywondi na'in dímăgi. David-á hân'oe Jôesi Tádáví t'ôe'i ûnmuu, hedá nă'i aywondi-á David-ví ây iwedí'i'ba ûnmuu.

⁷⁰ Jôesi Tádádí dít'ôe'an gin ikhâymáa'in, heđi i' hí' iví hân'oe'in yă'dâa'in tukhe'minbí sóphogedi dînsan.

⁷¹ Natú na'inbí hânminbí'wedí dîn'aywoení, in dít'ay'inbí mangedí díjâa'ámí.

⁷² Natú nanbí hehăäwin thehtáy pahpá'inbí'piye nasehkanăpúuwí hedá wá' in yă'dâa'in tun Abraham-dádí ik'û'indá há'to ûn'ôede-í.

⁷³⁻⁷⁴ Jôesi Tádádí iví tun ta'gendi Abraham óemăgi nanbí hânminbí mangedí díwhahónídí, hedânho gínkoedí-í khunwôeda'ginpídíbo' i' ây'a'ginmăänídí,

⁷⁵ hedânho gin ívíkanhondibo t'ăhkí na'inbí wówátsi thaa yă'dâa'in gimúuní, hedá ta'gebo-á nanbí wówátsi-á âyhûuwí" gin Zechariah natú.

⁷⁶ Ihaydá i ay-á óetu'an, "Naví ay, Ɂ-á i' shánkí kw'áye na'ăndi namuu'iví tukhe'bi gin

wóetu'âamí. Hedá u-á i' shánkí natsonji'iví páadé unmu-í in p'ôe igí' mánkhây'ámídí.

77 U'dá iví t'owa ovâyhangin'ânnamí ovây'aywoení'in inbí t'aywó'di-á dín'owó'yendi.

78 Nanbí Jôesi-á gin i'amí gá hânho nasehkanät'óedân, hediho i' to'wí i' thanbí muwâthay waagi'ba namuu'i' oe kw'áyedi nanbí'piye nakä'äggí'o,

79 hedi in to'wên in chuwa dâykunwôeda'di khun ni'ge dimännindáho i'di ovâykomääni. I'dáho na'in díkhäge'khâymaa hedânho áns Haaginpidíbo giyêenídí" gin Zechariah natú.

80 John nasôedi iví hangintan wá' ûnsôe, hedi tí'úgedí ihaydá ahkónu-á nathaa, in Israel-'inbí jâa its'ant'ôe'an píhay.

2

Háa Jesus na'aypuyä waa

1 John i' p'ó'p'oekandi na'aypuyä iwáydíba i' Rome-wi tsondi shánkí hay'i Caesar Augustus gin nakháwä'i'di t'ähkí t'owa i' nange itsonmaa eejewin ovây't'ôephade dívíkháwäta'kwogihúuwídí.

2 Nää páadé in t'owa dívíkháwäta'kw'ódi Quirinius oe Syria nange natsondimuu ihaydi.

3 Hediho t'ähkí t'owa inbí thehtáy pahpá'inbí bú'piye dimää dívíkháwäta'kw'ôenídí.

4 Joseph wá' ikháwäta'kugiho'. I-á Galilee nange naná' diwedi Nazareth bú'aydi napee, hedi wiyá bú'ay oe Judea nange Bethlehem gin dâytu'o' iwepiye namää. Joseph-á David-ví ây iwedi'i'ba namuu, hedi David-á Bethlehem iwewi-á namuu, hediho Joseph iwepiye ûnpuhpóe.

5 Joseph-di Mary i-ádí**á** óeho?. Indá dakhóhtsaætunpä?än, hedi Mary-á nasâamuu.

6 Bethlehem daji? ihayhãä**á** i? thaa napó**wá** Mary i?ayyamí**dí**.

7 Hedi iví páadé?i? ay i?ayyan, hedi aa?ây iwe óe?ánnankí**dí** i háäpanbí húuphé**bay** iwe óek'ú?, gá ee dívíwho?kw'óe?ó?i tewhá iwe wí**najâ**anáhpí**dân**.

*In makó**wá**win t'ôepa?aa?indi in k'ú**wá** áyí?nin ovâ**y**hé?an*

8 Iwáy bú?ay tsowa wáy wên k'ú**wá** áyí?nin dikw'ó, indá khü?dédí oe ahkónu inbí k'ú**wá** dâ**y**?âyí**n**máa.

9 Jôesi Tádádí wí makó**wá**wi t'ôepa?aa?i? inbí?piye ovâ**ys**an, hedi inbí páadépiye tsíkhagipí dínkwí**n**udee, hedi Nanbí Sedó Jôesiví koh**thay**dí ovâ**y**?ánhógidí hânho dikhunwôeda?póe.

10 Hedi i? makó**wá**wi t'ôepa?aa?i?d**í** ovâ**y**tu?an, “Wí?íkhunwôeda?ípí. Bít'ôeyan, naadá hí**wó**?d**í** tun wâ**y**má?, t'âhkí t'owa hânho ovâ**y**hí**h**channamí**dí**.

11 Nää thaa oe David-ví bú? wí aywond**í** un**g**í? na?ay**puyä**. I-á i? to?wí namuu Jôesi Tádádí óesóge?i? t'owa ovâ**y**?aywoení**dí**, i-á i? shánkí natsonji?i namuu.

12 Hedi nâ?in bín**mú**uní únhanginnáan**í**dí háa wá**y**tu?an waa ta?gen namuu?in: Wí ay bínshaa-í aa?ây iwe na?án**mu**ud**í**, háäpanbí húuphé**bay** iwe nak'óed**í**.”

13 Tsíkhagipí i? makó**wá**wi t'ôepa?aa?i-á**dí** wâ**y**-á bá**y**ékí mákó**wá**win t'ôepa?aa?in di**ke**epóe. T'âhkí**dí**bo Jôesi Tádáví?ged**í** hí**wó** díví**hí**?máad**í** dit**û**?,

14 “Makówá kw'áayé t'ähkí ditúuní Jôesi Tádá-á hânho hay'i namuu'in, hedí nää oepáa k'aydá in to'wên Jôesi Tádá óehíhchanmä'indá ánsshaaginpidíbo dikwoní.”

In k'úwá áyí'nin Jesus óemúunídí dimää

15 In makówáwin t'ôepa'aa'in makówápiye diwáypee ihaydi in k'úwá áyí'nin wí'nä táye dívítumáa, “Jaho Bethlehem-piye gimú-í nã'in napóe'in áymúunídí, i'gedí Nanbí Sedó Jôesi Tádádí na'in díhangin'ánnan.”

16 Hedího dívíwänäho'di Mary-á Joseph-á hedá i' ay ee hääpanbí húphébay iwe nak'óedá ovâyshaa.

17 I' ay óemú' ihaydi háa in makówáwin t'ôepa'aa'indi iví'gedí ovâytu'an waa ditunji'.

18 T'ähkí in iwe diji'in ovâyháa'an i' hääwí in k'úwá áyí'nindi ovây't'ôe'andi dit'oeđi.

19 Mary-á nã'i hääwí t'ähkí napóe'i wí'ún'ódepí, hedí häädi wänbo t'ähkí i'gedí i'ánsshaamáa.

20 In k'úwá áyí'nin inbí k'úwá diji' iwepiye diwáymää, hedí Jôesi Tádá-á kw'áayébo' óemáadí ditú' hânho hay'i namuu'in, gá nã'i' hääwí dâymú'i-á dit'oe'i-á namuudán. T'ähkí háa i makówáwi t'ôepa'aa'i'di ovâytu'an waagibá napóe.

Jesus i' méesate hay'i eepiye óeho'

21 Wí jáadi naphade ihaydi i' ay in Hudíyoví k'ewe taadi óetaa'an, hedí Jesus gin óekháyă'. Nã'in kháwă-á i' makówáwi t'ôepa'aa'i'di óemági wa'di iví jiyá únsáhpóepídíbo'.

22 Hedí ihaydiho napóe dän'amídí háa Moses ita'nan waa, in Hudíyo inbí kuu dínmuudi dínkhây'ă' díví'amí'in wí ay na'aypuyă ihaydi,

hedihó i' ay oe Jerusalem-piye dānho?, i' méesate hay'i iwe Jôesi Tádá óetu'âamídí, "Nanbí ay wímääní."

²³ Gin dân'an gá ná'in tsontun Jôesi Tádávi ta'nin diwe ûnk'óedân:

T'âhki in páadé di'âypuýä'in e'nûn áyyää-á Jôesi Tádá óemääní.

²⁴ Hedá wá' nata'muu in jíyá'indá wíje k'o'wee háa wíje tsídé'ây ha'wâagi'in dâyhûuwí, hedí ná'in tsídé dâyhaydi Jôesi Tádá óemääní. Hedihó Mary-á wá' han ikhâymáa.

Háa Simeon Jesus-ví'gedi natú waa

²⁵ Oe Jerusalem wí sen nathaa Simeon gin nakháwä'i'. Iví wówátsi-á ta'ge ihon, hedá Jôesi Tádávi khuu-á ôn'a'gin. Natsíkha Jôesi Tádádí in Israel-'in inbí t'ôephade iwedi ovâywhahóenídí, hedí i' Yä'dâa'i P'oewâahâa i-ádí naji'.

²⁶ I' Yä'dâa'i P'oewâahâadibá Simeon óehangin'ânnan wínachuwagi'opí'in i' to'wí Jôesi Tádádí óesóge'i' t'owa ovây'aywoenídí óemû'pídíbo'.

²⁷ I' Yä'dâa'i P'oewâahâadi i' hay'i méesate ee Simeon óets'úde. Jesus-ví jíyá-ádí tádá-ádí i' wá' óets'úde, hedânho indi igí' ôn'amídí háa nakhây'ä'in Jôesi Tádá natsonpóe waagibá.

²⁸ Dits'ú' dihaydi Simeon-di i' ay óékê', hedí Jôesi Tádá óékú'daa'andi ginnân natú:

²⁹ "Nanbí Sedó Jôesi, nábâa hîn naa uví t'ôe'i' omuu'i híhchandi díchuwamáa, uví tun bimági waagibá.

³⁰ Naa ohíhchan, gá nää-á naví tséedí i' aywondi u'di dînsandi' dópimû'dân.

31 Hedi nä'indá bi'an t'ähki nange'in t'owa dâymúunídí.

32 Nă'i aywondi-á wí ko waagibá namúuní uví p'ôe in Hudíyo dimuupí'in ovâykeeyamidí, hedi i' namuudi uví t'owa Israel-'indá he'ennin dipúuwí.”

33 Gin Simeon i' ayví'gedi ihée'andi i' tádá-á jiyá-á hânho ovânháa'an.

34 Hedáhá' Simeon-di Jôesi Tádá óedaa'an híwó'di thaa ovânmäänídí, hedá Mary-á óetu'an, “Wáy wên in Israel-'in i' óesígikáyjí, hediho ovây'aywoení, hebo wây-á wëndá wí'óesígikáyjípí hediho dipedeé-í. I'dá t'ähki t'owa háa Jôesi Tádá nada' waagi ovâykeeyamí, hewänbo in t'owadá óejoegikhâymáa,

35 hedi báyéki t'owa háa inbí pí'nă khó'jé di'ánshaamuu waa ovâykeeyamí. Hedi u-á báyéki mânt'ôephadekhâymáadi wí to'wídi wí tsijó phá'dí uví pín wônjún waagibá unchaa-í.”

Anna ikú'daa'an

36 Hedá iwebá wí kwee Anna gin nakháwă'i wá' naji', i-á wí Jôesi Tádáví tukhe'bibá namuu. Nă'i kwee-á Phanuel-ví a'yú ûnmuu, hedi Asher-á iví hehăäwi thehtáy pahpâa ûnmuu.

37 Tsé ihay paayo nakhóhtsaa'ânwän, hedi khávéntä'di jónu (84) paayo ûnná iví sen ûnchuu iwedi. Hăädi wänbo t'ähki i' méesate hay'i iwe naji', hedi hăyänbo' ihăädă'odá ijûusu'odá khuu-á thaa-á Jôesi Tádá óe'a'ginmä'.

38 Wa'di Simeon ihí'máa ihaydibá i' kwee nats'ú, hedi i' aygí' Jôesi Tádá óekú'daa'an, hedá iví'gedá ovây't'ôe'an t'ähki in Jerusalem-win ditsíkhakw'ó'nin Jôesi Tádádí ovâyma'p'ăädi-ídi.

Joseph-ádí Mary-ádí oe Nazareth bú'aypiye dänweeho?

³⁹ Joseph-ádí Mary-ádí dän'an háa Nanbí Sedó Jôesiví tsonnun diwe nak'óe waagibá, ihaydáhá? inbí bú'ay Nazareth-piye dänweeho?, i-á Galilee nangá nak'óe.

⁴⁰ Heđi i' ay nasô'di nakaypoe'o hedá báyéki hangintandá imáa, hedá Jôesi Tádádá báyéki óekhäge'máa.

Jesus-di in háhkannin i' méesate hay'i ee ovâyhée'an

⁴¹ Paayo p'óe waagi i' Passover shánki'eedi dinná' dihaydi, Jesus-ví jíyá-á tádá-á oe Jerusalem-piye damää'ä.

⁴² Heđiho Jesus tä'di wíje (12) paayo'i namuu ihaydi Jerusalem-piye dimää, háädi waa dívi'o waagibá.

⁴³ I' shánki'eedi dínk'ewe' dihaydi in t'owa díviweehondi, Jesus-á Jerusalem-bo iwóyí'. Hewänbo iví tádá-á jíyá-á wíđänhanginnáhpí iwe iwóyí'nin.

⁴⁴ Indá da'ánde wây-á t'owa indádíba dimännindádí naji'in, heđi wí thaa t'ähki Jerusalem diweđi damää. Ihaydi inbí k'ema'in deeje hedá inbí maatu'in deejá óenuwä,

⁴⁵ hewänbo wí'óeshaapídi Jerusalem-piye dänwáybun óenuuwä-ídi.

⁴⁶ Wíje thaa naphade ihaydi i' méesate hay'i ee in Hudíyoví háhkannindádí óeshaa. Háa dívihí'máa'in i'di ovâytl'ôeyande hedáhá? báyéki háäwí ovâytsika'máa.

47 Iví hangintandá hedá iví hí? in háhkannin ovâytumáa?i'dá t'ähkí t'owa dit'oe'in ovâyháa'an.

48 Iví tádá-á jíyá-á wíďänhanginnáhpí háa dän'ánshaa'amí'in. Iví jíyádí óetu'an, "Naví ay, háadan gin na'in dí'an? Ti wí'úhanginnáhpí'an u'di báyéki áyîngi uví tádá-áđi naa-áđi dímgí, hedá t'ämäpiye wítuwämáa?"

49 Jesus-di oväntu'an, "Ti wíďänhanginnáhpí'an naa dínkhây'ä? naví Táđáví tewhá ee ochaní'in?"

50 Hewänbo háa oväntu'annin wíďaka'pówápí.

51 Iví tádá-á jíyá-á indáđíba oe Nazareth-piye nawáymáa, hedí t'ähkí háa óetu'an waa i'a'gindo?. Iví jíyá ná'i háäwí t'ähkí napóe'i wí'ün'ódénde pí.

52 Hedí Jesus-á nasôemändi shánki báyéki hangintandá ihónde?, shánki nasenpuwamän, hedí Jôesi Táđá-áđi in t'owa-áđi shánki wänbo óesígí.

3

John i' p'ó'p'oekandi'di Jôesiví tun in t'owa ovâytunphadende?

1-2 Tiberius Caesar t'ähkí i' Rome-wi nange tä'di p'ánú (15) paayodi natsonji' ihaydi, Zechariah-ví ay John i' p'ó'p'oekandi' oe ahkónu naji?, hedí Jôesi Táđáđi óetu'an iví hí? ônt'ôe'amídí. Ihayhääbá Pontius Pilate Judea nangewi tunjó namuu, Herod-á oe Galilee nangá natsonnän, Herod-ví tí'úu Philip-á oe Iturea nange hedá Trachonitis nangá natsonnän, Lysanius-á oe Abilene nangá natsonnän, hedá Annas-áđi Caiaphas-áđi owha? p'ó'đéđi'indá damuu.

3 Hedí John t'ämäpiye Jordan p'o'k'ay tsowa i'ge najidi in t'owa Jôesiví tun ovâyt'ôekanhon.

Ovâytumáa, “Unbí t'aywó'di binjoe'an hedânho Jôesi Tádádí wovây'owóejé-ídí, hedá naadá wâyp'ó'p'oe'amí.”

⁴ Hedi ná'i háa John i'o waa Jôesi Tádáví tukhe'bí? Isaiah iví ta'nin diwe ho ita'nan. Ginnân ûnta'muu:

Wí to'wí oe ahkon deedi ûntuhkwíntúuní,
 'In p'ôe binkhây'an i' shánkí natsonji'ígí?
 Hâ'i p'ôe'ây wá' igí' binta'ge'an.

⁵ T'ähkí hége'ây napidedee-í.

T'ähkí okú-á p'indá natayedipúuwí.

Wáy namäáginá' deejá nata'gepúuwí,
 hedi i' p'ôe nabôebôená'di' nata'gepúuwí.

⁶ Hedi t'ähkí t'owa dâymúuní Jôesi Tádádá t'owa ovây'aywonde'in.'

⁷ Hânho báyéki t'owa dimää'ä John-di ovâyp'ó'p'oe'amídí. I'di ovâytumáa, “Un pãäyu wí phaa iwedi íshavemännin waaginbá ímuu'in, to'dan wovâytu'an háa úví'amí'in, hedânho Jôesi Tádádí wíwovâyтуhchäänú-ípídí?

⁸ Híwó úví'âamí hedânho nakeepúuwídí unbí t'aywó'di ta'gendi binjoe'annin. Wí'íjêngitúunípí, 'Abraham-bí ây iwedi'inbá gimuu.' Ná'in wâyту'amí, Jôesi Tádá-á nada'dáho ûnkodi ná'i k'uu náäyê nak'wó'didi wây-á Abraham-bí ây ovâypa'ídí.

⁹ Nääho gin waagibá napoe'o: Wí k'uuwée-á ho nakhâymuu wí tay púu nú' óets'âa-ídí. T'ähkí i' tay nabaypoe'opí'-á óets'âa-í, hedi phaa iwe óechäänú-í.”

¹⁰ Hedi in t'owadi óetsika'yan, “Hân gínkhây'ä' íví'amí'in háa untú waa wíginpúuwípídí?”

11 I'di ovâytu'an, "Gá ginnân: Wí to'wí wíje k'léwé'in to ûnk'óedáho', i-á ûnk'hây'ã' wéhpêe wí to'wí ûnk'óepí' óemääní'in. Hedi wí to'wí ûnkoegí' bá'yendi-áho ûnk'hây'ã' wí to'wí ûnkoegí'kw'óhpi' óemääní'in."

12 Wên tax phahsannin iví'piye dimää ovâyp'ó'p'oe'amídí, hedi ditsikapóe, "Háhkandi', heyâa na'indá, hân íví'amí?"

13 I'di ovâytu'an, "I' chã' háyú unbí tsonnindi wovâytu'an ihaydã'mân bînwe'ge'amí."

14 Hedá wên sundado-á ditsikapóe, "Heyâa na'indá, hândá íví'amí?" I'di ovâytu'an, "Háyú wovâywá'âa'i'di bíhíhchannan. T'owa wíwínkaygi'amípí wíyá shánkí wovâymäänídí, hedi háa in t'owa híwóhpi wídíwí' anpidáho', wí'ovâytu'ã'amípí híwóhpi díwí'annin wí chã' inbí'wedí bínhóenídí."

15 In t'owa dichanpoe'ó wí háäwí hay'i napuwagi'ó waagibá, hedi John i p'ó'p'oe'kandíwí'gedí báyéki díwí'ánshaamáa, tigúba i-ân namuu i' to'wí Jôesi Tádádí óesogekhây máa'i' t'owa ovây'aywoenídí.

16 Hedi John-di t'áhkídíbo ovâytu'an, "Naadi p'oe'dídá' wâyp'ó'p'oe'ó', hewänbo wí to'wí naví shánkí tsonkhuu imáa'i napowagi'ó, naa ihay híwó'di wó'muupí iví anto wänbo dônp'äädí-ídí. I'dá wíyá pi'wí p'ó'p'oe'kan waagibá wovâymäáni. Wáy wên un i' Yä'däa'i P'oe'wãhã wovâymäáni, wáy wëndá phaadá wovây'tuhchãänú-í.

17 I-á nakhâymuu t'owa ovâyweejé-ídí, wí to'wí i' táhtân i' tákhowa iwedi iwijende waagibá. I' táhtân iwé'ge'an dihaydi tebay iwe ikuu-i, hewänbo i'

tákhowa-á wí phaa hãnhay wãnbo naphahpaadipî' iwe ich'âaní."

¹⁸ Shánkí wíyá tun gi'bibá John-di kay'indi in t'owa ovâyhée'an, Jôesi Tádáví híwó'di tun ovâyt'ôe'odi.

¹⁹⁻²⁰ Hedá John-di Herod wá' óetu'an i' kwee Herodias-áđi t'aywó i'annin. Tobá Herodias-á Herod-ví tí'ûuví kwee ûnmuu wãnbo' ônkê'. Báyéki wíyá t'aywó'di-á Herod i'an, hedá wá' John óepansóge, hedi ná'in in shánkí p'ándíkî' i'annin namuu.

Jesus óep'ó'p'oe'an

²¹ John-di t'ähki in t'owa ovâypp'ó'p'oe'o' ihaydi Jesus wá' óep'ó'p'oe'an. Hedi iwebá Jesus ijûusu'o' ihaydi makówá nakhuudee,

²² hedi i' Yä'dâa'i P'oewahâa wí k'o'wee waag-ibá natú'muudi nawândi Jesus-ví'di isóge, hedá wí tun makówáđi napeedi ginnân natú: "Û-á naví ay wísígi'i-ân unmuu. Hânho ụ'di ohíhchan."

Jesus-ví páadé kã'ää'in t'owa ûnmuu'in

²³ Jesus-á madi powintä (30) paayo'i namuu páadé its'anhákanjáyé ihaydi. T'owa-á di'ân i-á Joseph-ví ay namuu'in. Joseph-á Heli-ví ay ûnmuu.

²⁴ Heli-á Matthat-ví ay ûnmuu, Matthat-á Levi-ví ay ûnmuu, Levi-á Melchi-ví ay ûnmuu, Melchi-á Jannai-ví ay ûnmuu, Jannai-á Joseph-ví ay ûnmuu,

²⁵ Joseph-á Mattathias-ví ay ûnmuu, Mattathias-á Amos-ví ay ûnmuu, Amos-á Nahum-bí ay ûnmuu, Nahum-dá Esli-ví ay ûnmuu, Esli-á Naggai-ví ay ûnmuu,

²⁶ Naggai-á Maath-ví ay ûnmuu, Maath-á Mattathias-ví ay ûnmuu, Mattathias-á Semein-bí

ay ûnmuu, Semein-dá Josech-ví ay ûnmuu, Josech-á Joda-ví ay ûnmuu,

²⁷ Joda-á Joanan-bí ay ûnmuu, Joanan-dá Rhesa-ví ay ûnmuu, Rhesa-á Zerubbabel-ví ay ûnmuu, Zerubbabel-á Shealtiel-ví ay ûnmuu, Shealtiel-á Neri-ví ay ûnmuu,

²⁸ Neri-á Melchi-ví ay ûnmuu, Melchi-á Addi-ví ay ûnmuu, Addi-á Cosam-bí ay ûnmuu, Cosam-dá Elmadam-bí ay ûnmuu, Elmadam-dá Er-ví ay ûnmuu,

²⁹ Er-á Joshua-ví ay ûnmuu, Joshua-á Eliezer-ví ay ûnmuu, Eliezer-á Jorim-bí ay ûnmuu, Jorim-dá Matthat-ví ay ûnmuu, Matthat-dá Levi-ví ay ûnmuu,

³⁰ Levi-á Simeon-bí ay ûnmuu, Simeon-dá Judah-ví ay ûnmuu, Judah-á Joseph-ví ay ûnmuu, Joseph-á Jonam-bí ay ûnmuu, Jonam-dá Eliakim-bí ay ûnmuu,

³¹ Eliakim-dá Melea-ví ay ûnmuu, Melea-á Menna-ví ay ûnmuu, Menna-á Mattatha-ví ay ûnmuu, Mattatha-á Nathan-bí ay ûnmuu, Nathan-dá David-ví ay ûnmuu,

³² David-á Jesse-ví ay ûnmuu, Jesse-á Obed-ví ay ûnmuu, Obed-á Boaz-ví ay ûnmuu, Boaz-á Salmon-bí ay ûnmuu, Salmon-dá Nahshon-bí ay ûnmuu,

³³ Nahshon-dá Amminadab-ví ay ûnmuu, Amminadab-á Ram-bí ay ûnmuu, Ram-dá Hezron-bí ay ûnmuu, Hezron-dá Perez-ví ay ûnmuu, Perez-á Judah-ví ay ûnmuu,

³⁴ Judah-á Jacob-ví ay ûnmuu, Jacob-á Isaac-ví ay ûnmuu, Isaac-á Abraham-bí ay ûnmuu, Abraham-dá Terah-ví ay ûnmuu, Terah-á Nahor-ví ay ûnmuu,

³⁵ Nahor-á Serug-ví ay ûnmuu, Serug-á Reu-ví ay ûnmuu, Reu-á Peleg-ví ay ûnmuu, Peleg-á Eber-ví ay

ûnmuu, Eber-á Shelah-ví ay ûnmuu,

³⁶ Shelah-á Cainan-bí ay ûnmuu, Cainan-dá Arphaxad-ví ay ûnmuu, Arphaxad-á Shem-bí ay ûnmuu, Shem-dá Noah-ví ay ûnmuu, Noah-á Lamech-ví ay ûnmuu,

³⁷ Lamech-á Methuselah-ví ay ûnmuu, Methuselah-á Enoch-ví ay ûnmuu, Enoch-á Jared-ví ay ûnmuu, Jared-á Mahalaleel-ví ay ûnmuu, Mahalaleel-á Cainan-bí ay ûnmuu,

³⁸ Cainan-dá Enos-ví ay ûnmuu, Enos-á Seth-ví ay ûnmuu, Seth-dá Adam-bí ay ûnmuu, Adam-dá Jôesi Tádáví ay ûnmuu.

4

Penísendiđi Jesus óetayinde?

¹ Jesus i? Yä?dâa?i P'oewaahâa pín ta?gedi imáadi in Jordan p'o?k'ay naná? diwedi nawáymää, hedi i? Yä?dâa?i P'oewaahâadi ahkónupiye óeho?.

² Iwe jónántä (40) thaa i? Penísendi ikhääde? óet'aywóhkannamídi. I? jónántä thaa t'ähkí háäbo wí'ik'oepí, hedi t'ähkí i? thaa naphade ihaydi haadi óemáa.

³ Hedi Penísendiđi óetu'an, “Jôesi Tádáví ay unmuudáho ná?i k'uu náwe nakw'ó?di nâajôení napávapa?ídi.”

⁴ Jesus-di óetu'an, “Joe, há?to gin dáy'amí. Jôesi Tádáví ta?nin diwe ûntû?, T'owa-á wíyá shánkí dántáy pávávi?wedi hedânho in kodi wówátsi dâymá?ve-ídi.”

⁵ Hedáhá? i? Penísendiđá owáy kw'áyepiye naná? diwe Jesus óepiye, hedi t'ähkí nange náä oepáa k'aydi wémûudibo? ônkeeyan,

6 hedi óetu'an, "Naadi t'ähkí tsonkhuu t'ähkí ná'i nan deeje wímääní, inbí sa'wó'di hääwí wóegé. Ná'i-á t'ähkí naví mange dínkw'ódiho?, hedi to'wí naa oda'i dómääní.

7 Hedânho naví páadépiye bidége'disógedi dí'a'ginmäänídí, ná'i t'ähkí uví' úmúuní."

8 Jesus-di óetu'an, "Joe, há'to gin dáy'amí. Jôesi Tádáví ta'nin diwá ginnân ûnta'muu:

Jôesi Tádá i' shánkí natsonji'i'ba namuudi bîn'a'ginmääní.

I-á unbí Jôesi únmuu, hediho i'da'mân bîn'a'geeni."

9 Ihaydá Penísendiá Jesus-á oe Jerusalem-piye óeho?, hedi i' méesate hay'i shánkí natu'wän deedi óepiye, hedi óetu'an, "Jôesi Tádáví ay unmuudá nâwedi óke't'ave,

10 gá Jôesi Tádáví ta'nin diwe gin nata'muudân: Jôesi Tádá iví makówáwin t'ôepa'aa'in itu'amí wóe'âyîngi'amídí.

11 Hedá gin wá' nata'muu:

Indidânho inbí man diwe wóeyâ-í hedânho k'uu eedi wívi'ânchäänú-ípídí."

12 Jesus-di óetu'an, "Joe, háa untú waa há'to dáy'amí, gá iví ta'nin diwebá ûntû'dân,

Uví Jôesi i' shánkí natsonji'i'namuu'i wínâatayi'nípi nâamúunídí háa in natú'in i'amí'in háa joe."

13 T'ämäge háa Jesus óet'aywóhkannamídí Penísendi ikhää ihaydí Jesus-ví'wedi ijâa'an wíyá wáygedí puwahay.

Jesus oe Nazareth bú'ay óejoegi'an

14 I' Yä'dâa'i P'oewaahâadâ Jesus báyékí pínán óemägi, hedi Galilee-piye iwáybun. T'ämäpiye i' bú' eeje t'ähkí t'owa Jesus-ví'gedi dit'oe,

15 hedi t'ähkí Hudíyoví méesate eeje i'di ovâyhá'o', hedi t'ähkí t'owađi kw'áayébo' óemáa.

16 Jesus oe Nazareth bú'ay napówá, nasôe iwe'i bú' namuu. I' kaykhanwówá thaa in Hudíyoví méesate'ay ipiye namáa, hãđđi wänbo t'ähkí i'o waagibá. Iwínú Jôesi Tádávi tã'nin diweđi in t'owa ovâytunnamíđi,

17 hedi indi in ta'nin Jôesi Tádávi tukhe'bi Isaiah ita'nannin ôn'an, hedi imahsanusuuđi ná'i hí' nata'muu iwe ishaa:

18-19 Nanbí Sedó Jôesi Tádáđi i' Yä'dâa'i P'oewaahâa naa dînsan, hediho i-á naa-áđi naji',
gá naa díde'mandân in sehkanäwó diwówáji'in t'owa iví híwó'di tun dovâyt'ôe'ámíđi.

I'di naa dîsan in pan dovâyt'ôe'ámíđi dovâymahpãđikhâymaa'in,
in tsí't'aa'indá inbí keetandá dâywáykáyjídí,
in áagé diwhã'vennindá dovâywáytyagé-íđí,
hedá t'owa-á dovâytu'ãámíđá ihayđiho naná Nanbí Sedóđi ovâykeeyámíđi hânho híwó'di namuu'in.

20 Hedáhá' Jesus in ta'nin iwâymahsanu, hedi i' méesate iwewi khäge'di' ônwáy'andi isóge. T'ähkí ee méesdiwówáji'in t'owa iví híwó'di tun dovâyt'ôe'ámíđi.

I'di naa dîsan in pan dovâyt'ôe'ámíđi dovâymahpãđikhâymaa'in,
in tsí't'aa'indá inbí keetandá dâywáykáyjídí,
in áagé diwhã'vennindá dovâywáytyagé-íđí,

hedá t'owa-á dovâytate dikw'ó'nindi Jesus hânho óedamúnde'.

21 Ihaydáhá' Jesus-di ovâytu'an, "Ná'i hääwí Jôesi Tádáví ta'nin diwe nata'muu'i-á ho napóe náä thaa ít'ôeyankw'ôndibo'."

22 T'ähkídíbo dichanpóe híwó ihée'annin. T'ähkí ovâyháa'an, gá sa'wó'di tundi ovâyhée'andân, hedí ditû', "Hádídán ná'i hääwí ûnhanginná? Ti Joseph-ví aydâ'mân wí'ûnmuupí'an?"

23 I'di ovâytu'an, "Mađi undi ná'i tuní,

hedá t'owa-á dovâyt t'owa ditû'di dítu'âamí, 'Woekandi, páadé bipihkháa'amí.' Han ítúdáho unbí hí' ginnân úntunda'í: Un ít'oe háa ee Capernaum bú'ay dáy'annin, hedího náä-á náä naví ówíná wá' han waagibá naa dínkhây'ä' dáy'amí'in.

24 Hewänbo naadá ta'gendi wâytu'amí, wí Jôesi Tádáví tukhe'bi'-á iví nange iweho wí'óesígi'ohpí.

25-26 Naadá wâytu'amí háa báyéki paayo phade ta'gendi napóe'in, Jôesi Tádáví tukhe'bi' Elijah nawówáji' ihaydi. Pojedá píngé paayo wí'ikwa'nanpí, hedího t'ähkí i' nange wáy báyéki dihaapóe. Hedí tobá Israel-win kwiyä' inbí sená' dín'tahánnin báyéki diji wänbo', há'in kwiyä'bí'wepiye Jôesi Tádádí Elijah óesaaníví'wedí oe Sidon bú'piyân óesan, wí bú' Zarephath gin dâytu'o' iwepiye, wí kwee iví sen ûnchuu'i' óekhäge'namídí.

27 Hedá wá' Jôesi Tádáví tukhe'bi' Elisha nawówáji' ihayháä, báyéki in Israel-win diphéetaymuu, hedí wénä wänbo in wídiwówapí. Wí sen Naaman kin nakháwä'ída'mân nawówa,

hedí i-á Syria nangewi-ân namuu.”

²⁸ In méesate ee dikw'ó'nin ná'i dit'oe ihaydi hânho dit'ayyaapóe.

²⁹ Tsíkhagipí dívíwínúdí i' bú'dí já'wépiye Jesus óechänupiye. I' bú'-á okú wáhkí nak'óe, hedí oe okú kw'áyepiye óepiye t'owá k'áygédí óeke't'âave-ídí.

³⁰ Hewänbo i-á inbí jáagé ð'ge naphadedíbo' iwedi namää.

Jesus-di wí yä'dâapí' p'oewaahâa wí senbí'wedi óekhehpiye

³¹ Ihaydá Jesus-á wíyá Galilee nangewi bú'ay Capernaum gin dâytü'o' iwepiye namää, hedí i' Hudíyoví kaykhanwówá thaa dínná' dihaydi in t'owa ovâyhá'o'.

³² In t'owa háa Jesus-di ovâyhá'annindi ovâyhá'an, gá wí to'wí báyékí tsonkhuu imáa'i waagibá ihí'máadân.

³³⁻³⁴ Iwebá wí sen na'ân wí yä'dâapí' p'oewaahâadi óemáa'i', hedí ituwínú, “Ívi'wän u Jesus Nazareth-wi', ánpí dí'an. Ti un'ää dí't'aháanú-ídí gáhân? Naa dînhanginná to'wí unmuu'in — u-á i' t'áhkí yä'dâa'i' unmuu, i' Jôesi Tádádí wóesandi'.”

³⁵ Jesus-di i' yä'dâapí' p'oewaahâa t'aydi óehée'andi óetü'an, “Hânda'dibo', há'i senbí'wedi ópeeve.” I' p'oewaahâadi i' sen in t'owaví páadépiye óekanu, hedí i senbí'wedi napee wí'óewa'ánpídíbo'.

³⁶ T'áhkí dikw'ó'nin ovâyhá'andi dívítumáa, “Jesus-ví hí'-á hânho ûnkay. I-á báyékí tsonkhuu ûnk'óe in yä'dâapí'in p'oewaahâa to'wênbí'wedi ovâypeejôenídí, hedího dâ'y'a'gindò'.”

37 Hedi t'ämäpiye t'ähki in t'owa iwéngéwin iví'gedi dívíhí'máa.

Jesus-di báyéki t'owa ovâyhehkháamägi

38 Jesus in Hudíyo-ví méesate iwedi napee, hedi Simon-bí tewhá iwepiye namää. Simon-bí jahkwíjo ûnhaydi hânho natsáwäp'íde?, hedi Jesus igí? ônhä'ge'daa'an.

39 Hediho Jesus namäädi i' kweeví whohte hänge iwínú, hedi i' tsáwäp'íde i kweeví tú'dí napee-ídi ijôn. Wesebo i' tsáwäp'íde ûnhándí i' kwee ishaa, hedi ovâyhúujôn.

40 Nathantsudemän dihaydi i' kaykhanwówá thaa ho naphade, hedi to'wên wây-á dihay'in dínkw'ó'nin Jesus-ví'piye dâyo?, tobá háawi inbí hay dínmuu wänbo?, hedi iví mandí ovâytägedi t'ähki ovâyhehkháamägi.

41 In yä'dâapí'in p'oewaahâa báyéki t'owavíwedi dínpee, hedi dipee'ädi dívítuwínú, "U-á Jôeso Tádá-ví ay-ân unmuu." Hewänbo i'di t'aydi ovâyhée'andi wíyá wí'ovâyhí'mägipi, gá dínhanginnândân i-á nammu i' to'wí Jôesi Tádádí óesóge'i? t'owa ovây'aywoenídí, hedi wa'di wínada'pí in t'owa dínhanginnáanídí to'wí namuu'in.

Jesus in Hudíyo-ví méesate'ây eeje in t'owa Jôesi Tádáví tun ovây't'ôe'o?

42 Namuwäthay ihaydi Jesus ee bú'dí napee, hedi wähhäa tóebo wínathaapí iwepiye namää. In t'owadi óetuwäho?, hedi óeshaa ihaydá dívíkhäädé? inbíwedi wí'ijâa'amípídí.

43 Hewänbo i'di ovâytu'an, "Naa dínkhây'ä? i' wé'ge'i bú'ây eejeje omú-í'in, hedânho

dovâyt'ôe'ámídí nǎ'i híwó'di tun hádídí Jôesi Tádádí in t'owa ovâysígíhónde' i'gedi. Hangî'ânkun naa dísan."

⁴⁴ Hediho Jôesi Tádáví tun i' Hudíyoví méesate'ây eeje in Hudíyoví nange i'ge t'âhkí ovâyt'ôekanhon.

5

Jesus-di ivi páadé'in khäge'nin ovâyde'man

¹ Wí thaa Jesus i' p'oekwîn Genessaret gin dâytu'o' iwe tsowa wáy nawin, hedi báyékí in t'owa dívíchânumáa shánkí ivi nú'piye dívíhâadi-ídí hedânho shánkí híwó Jôesi Tádáví hí' dit'oe-ídí.

² Wíje kophé owáy p'o' k'áygé wáy da'ándí imû'. In paawó'indá wiyá wáygé diji' inbí pa'akanu'i dâý'owêedi-ídí.

³ Wí kophé-á Simon-bî' ûnmuu. Jesus iwe itógidi Simon óedaa'an háy p'oe iwepiye ônhâadi-ídí, hedi iwáygé isogedi in t'owa ovâyhá'an.

⁴ Hedi ovâyhí'bowa ihaydi Simon óetu'an, "Uví kophé oe shánkí nawä'an diwepiye mánhadi, hedi unbí pa'akanu'i binwhájé hedânho bînpaawhahóenídí."

⁵ Simon-di óetu'an, "Háhkandi', khun t'âhkí hânho ívít'ôe'an, hedi wêe wânbo paa wí'âywhahkê'pí. Hewânbo nää-á gin u' untúdiho i' pa'akanu'i dówhaajé-í."

⁶ Hedi han díví'an dihaydi báyékí paa dâywhahógi, hedi inbí pa'akanu'i dínsivekhâypóe.

⁷ Hediho dívímanwáda'an inbí k'ema'in i' wêe kophé iwe dito'onnin di'ää-ídí ovâykhäge'namídí, hedi indá dipówá ihaydi in wíje kophé

t'ähkí dínpl'ídepóedí báyéki dínpaaku'undi ovây'u'gekhây'an.

⁸ Simon Peter háa napóe'in imû' ihaydi Jesus-ví páadépiye idége'disóge hedí óetu'an, "Nanbí Sedó, naví'wedi óhadi, naa-á t'aywóhkandida' omuu."

⁹ Ha'wâa Peter natú gá óeháa'andân báyéki paa dâwhahógidi, hedí t'ähkí in diho dívímanwádá'an inbí k'ema'in i' wêe kophé iwe dito'onnin di'ää-ídi ovâykhäge'namídi, hedí indá dipówa ihaydi in wíje kophé t'ähkí dínpl'ídepóedí báyéki dínpaaku'undi ovây-ádi diji'in wá' ovâyháa'an.

¹⁰ James-ádi John-dádi hanbá dachanpóe. Nã'in wíje sená'dá Zebedee-ví ây damuu, hedí indádi Simon-dádi wé'ge dânpaawó'o'. Hebo Jesus-di Simon óetu'an, "Wí'unkhunwôeda'ípí. Nää-á paa mánhónde', hewânbo nää iwedi páadépiyá t'owa-ân naagí' dínkhonkhâymáa."

¹¹ Inbí kophé oe p'o kíngépiye dâwáyhádidi háäwí dínkw'ó'di t'ähkí dâyjoe'an, hedí Jesus óeyuho'.

Jesus-di wí sen naphéetaymuu'i' ónhékháa'an

¹² Wí thaa ee nangebá wí bú'ay iwe Jesus naji', hedí wí sen iví tú' t'ähkí naphéetaymuu'i' Jesus-ví páadépiye idége'disógedi ip'ó't'ää, hedí óekhäge'daa'andi óetu'an, "Dínhanginná u-á úkodi'in nã'i phéetay dínjâ'amídi, unda'di."

¹³ Hedí Jesus ikhóhtäädí iví mandí i' sen óetägedí óetu'an, "Oda'-ákun wíhekháamäänídi. Unhekháapúuwí." Wesebo i' senbí phéetay únhan.

¹⁴ Hedí Jesus-di kay'indi óetu'an, "To'wí wânbo háa úpóe'in wínâat'ôe'amípi. Moses-di wovâyjôn wí háäwí i' owha'ví'piye bínhúuwí'in Jôesi Táadá

óemäänídí, hedânho in t'owa ovâyhangin'ânnamídí íwówa'in. Nää ópûn, ha'wâa ó'an."

15 Hewänbo nää-á shánká báyékí t'owa Jesus-ví'gedi dínhanginpóe, hedí báyékí t'owa t'ämäpha'gedi di'äädi dívíwé'ge'an ônt'ôeyaanídí hedá i'di ovâyhehkháamäänídá.

16 Hewänbo i'di ovâyjoe'andi oe ahkónupiye namää ijûusu'amídí.

Jesus-di wí sen ûn'a'yäkankodipi' ônhekhháa'an

17 Wí thaa wí tewhá iwe Jesus-di in t'owa ovâyhá'o', hedí wên Pharisees-ádí hedá wên Hudíyoví khuu dâyhá'o'indádí iví tsowa wáy dikw'ó. Nã'indá di'ää i' bú'ây eejedi oe Galilee nange Judea nangá nakw'ó'di', hedá Jerusalem bú' iwedá. Nanbí Sedó Jôesi Tádádí Jesus báyékí kay óemägi in t'owa hehkháa ovâyamäänídí.

18 Ihaydibá wên senä' dipówá, indá wí sen ûn'a'yäkankodipi' wên whohpa'ay eedi nak'óedí óekân, hedí dívíkhää ívepiye óets'ûude-ídí hedânho Jesus-ví páadépiye óek'úuwídí.

19 Hewänbo oe íve in t'owa dibá'yendi hádídí óets'ûude-í'in wídâyshaapí, hedího oe wha'k'aypiye óepiye. I tekumu wáy wí dâyhá'didi dâykhó'jéphohkídi, hedí i' sen iví whohpa'ay wóegé in t'owaví jáadi óewhaje Jesus-ví páadépiye.

20 Dâywäyümáa'in Jesus-di ovâyumû' ihaydi i' sen óetu'an, "K'ema, uví t'aywó'di-á ú'owó'jen."

21 In Hudíyoví khuu dâyhá'o'indádí in Pharisees-ádí dívítumáa, "To-an nã'i namuu gân na'ánde'?' Jôesi Tádáda'mân ûnkodi t'aywó'di i'owóje-ídí, wíyá to'wí wänbo-á joe. Hedího nã'i sen gin ihí'máadi Jôesi Tádá óe'a'ginhánunde'."

22 Jesus ûnhanginná háa di'ánshaamuu'in, hedí ovâytsika'yan, "Heháadan gi'bi ánskaa bînmaa?

23 Naa otúdá, 'Úví t'aywó'di ú'owó'jen, háa otúdá, 'Ówínúdá ójyé,' wé'i-an shánki wínabâapu'wanpí hedânho bînmúunídí háa ta'gendí dînkodí'in háa joe?

24 Nää hääwí dókhâymáa wâykeeyamídí naa t'owa t'âhkígí' o'aypuyä'i' dînk'óe'in nää oepáa k'aydi t'aywó'di dovây'owóje-ídí wá'." Hedáhá' i' sen ûn'a'yâkankodipí'-á óetu'an, "Naadi wítumáa, ówínú, uví whohpä'ay mänke'dí uví'piye unnú-í."

25 Wesebo i' sen in t'owaví páadépiyebo' iwínú, hedí iví pa'ay iwe ûnk'óe'i' ikê'dí iví'piye iweeho', Jôesi Tádá kw'áayébo' óemáadí namää.

26 In t'owa hânho ovâyháa'an hedá dikhunwôeda'póe. Hedí indi wá' Jôesi Tádá kw'áayébo' óemáadí ditú, "Nää thaa âymû' wí hääwí hânhay wânbo âymû'pí'."

Jesus-di Levi óetu'an i-ádi namú-i'in

27 Nâ'i t'âhki napóe ihaydi Jesus i' bú'ay iwedi namáadi wí tax phahsandi Levi gin nakháwä'i' óemû' i' phahsan chá' dâywé'ge'o'i' tehwa'ay ee na'ándí. Jesus-di óetu'an, "Naa-ádi óká've."

28 Levi iwínúdí hääwí t'âhki ûnk'w'ó'di ijoe'andi Jesus-ádi namää.

29 Hedí Levi-dí Jesus iví k'aygipiye óeho'dí ônshánki'eedipaa. Wây-á báyékí tax phahsannindá hedá wây-á t'owa-á dikw'ó indáadí dívíhúujodí.

30 In Pharisees-ádi hedá in Hudíyoví khuu dâyhá'o'indáadí wí'ovâyhí'anpí Jesus-á nâ'in t'owa-ádi ihúujo'in, hedího Jesus-ví

khäge'nin ovâytsika'yan, "Heháadan ná'in tax phahsannindádí hedá ná'in wé'gen t'ôeyanpí'in dimuu'indádí úvíhúujo'?"

³¹ Jesus-di ovâytu'an, "In dihay'inda'mân wí woekandi dín táy, in dihaypí'indá joe.

³² Naa o'ää in to'wên t'aywóhkannin dimuu'in dínhanginná'nin dovâytu'âamídí inbí t'aywó'di dâyjoe'amídí, in to'wên inbí wówátsi ta'ge dâyhon gin di'ánde'indá joe."

Jesus haqäďä i'gedi óetsika'yan

³³ Wên t'owadi Jesus óetu'an, "John i' p'ó'p'oekandiví khäge'nin ihayďä' dívíhaqäďä'o hedá báyéki dívíjûusu'o', in Pharisees-ví khäge'nin wá' hanbá díví'o'. Heháadan uví khäge'nin húukandádí suwä-áďíďä' díví'o'?"

³⁴ Jesus-di ovâytu'an, "Dínkhóhtsaashánkí'eediná' dihayďi ti únkoďi i' soyingiví k'ema'in bínhaqäďäkannamí'in wa'ďi i' soyingi indádí najíďibo'?' Heďân joe.

³⁵ Hewänbo owáy hăäďi i' soyingi inbí'wedi óekhuwakhây máa, ihayďânho dívíhaqäďä'amí." *

Jesus-di ovâythayjo' in Hudíyoví hay'owáyďí'i khuu-á hedá iví ts'aqabi khuu-á wíďänwóndepí'in

³⁶ Jesus-di ná'i háhkangí' hí' wá' ovâytu'an: "To'wí wänbo wên to ts'aqamin diwedi wí'isívéndepí wây-á to naphohchá'nin diwe it'i'k'úuwíďí. Han waagi i'andá, in to ts'aqamin wí pho ûnchaní, hedá in to ts'aqamin diwedi'in t'ihku-á wá' há'to in to khannin deďi híwó nakeet'ôení.

* **5:35** Jesus wí'bo iví'gedi ihí'máa. I-á i' soyingi waagi'bá namuu, heďi iví khäge'nindá i' soyingiví k'ema'in waaginbá-á dimuu.

37 Hedá wá? to?wí wänbo wí méena ts'aabi? k'úwá khowa múu kayjee eeje wí'ikuudepí. Gin waagi i'andá, i' méenadi i' múu óephuudi óepáave-í, hedá i' méena nacha?dee-í hedí i' múu-á óepedee'amí.

38 Nakhây'ä? méena ts'aabi-á wí k'úwá khowa múu ts'aabi? eeje óekuu-í'in.

39 Hedá t'owa-á páadé méena kayjee dâysuwädá há?to méena ts'aabi-á disuwäda'í. Ditúuní, 'Nä?i méena kayjee-á shánkí híwó'di namuu'."

6

Jesus-á kaykhanwówá thaa wá? natsonji?

1 Wí thaa, Hudíyoví kaykhanwówá thaa naná'dí?, Jesus-ádí iví khäge'nindádí wí táhtân nava i'ge dimän, hedí iví khäge'nin dâyták'éthohon, hedá inbí mandi dâyhúu'andi i' táhtân dâyk'o?.

2 Wên Pharisees-di ovâytu'an, "Kaykhanwówá thaa háa úví'o waagá nakhâk'óe. Heháadan ha?wâa úvíkanhon?"

3 Jesus-di ovâytu'an, "Undá bîntunnanpí'an háa David hedá in senä? i-ádí diji'indádí hân'oe díví'annin dihâhsên dihaydi.

4 Jôesi Tádáví tewhá ee David nats'ûndi i' pává ee nasaa'i? ihógi hedí ik'oe, hedá in senä? i-ádí diji'indá wá? ovâymägi, tobá i' pává Jôesi Tádágí? ûnwijesaa wänbo?, hedího in owha?dä?mân dínk'óe dâyk'o'ídí."

5 Jesus nä'in wá? ovâytu'an: "Naa t'ähkí t'owagí? o'aypuyä'i? omuu'i dínk'óe otúunídí háa t'owa kaykhanwówá thaa dínkodí'in díví'amídí."

Kaykhanwówá thaa Jesus-di wí sen namant'aamuu'i' ônehkháa'an

6 Wíyá kaykhanwówá thaa naná' diwe Jesus wí Hudíyoví méesate'ay ee nats'ûndi in t'owa ovâyhá'o'. Wí sen iví ko'díngédí'in man ûnt'aamuu'i' iwe na'ân.

7 Wên Hudíyoví kuu dâyhá'o'indá hedá wên Pharisees-á wá' dikw'ó. Indí áyîngidi óemúnde tigúba kaykhanwówá thaa wí to'wí hehkháa óemáání'in, hedí gin i'andáho' ônt'e'p'êede-í.

8 Hewänbo Jesus ûnhanginná háa di'ánshaamuu'in, hedí i' sen namant'aamuu'i' óetu'an, "Ówínúdí nää páadépiye óká've."

9 Hedáhá' Jesus-di ovâytu'an, "Nä'in tsika wâytsikakhâymaa: Kaykhanwówá thaa wé'i-an gínk'óe iví'amídí: Ti gínkhây'ä' wí to'wí iví wówátsi äy'aywoení'in háa äyháyí'in?"

10 Hedí ibéedí wí'inbo ovâyímunde', hedáhá' i' sen óetu'an, "Ókhóhtää." Hedí ikhóhtäädí iví man ûnwówadi páadédí ûnmuu waagibá ûnpóe.

11 Hewänbo in dikw'ó'nin hânho dit'aydi dívítumáa hânngú Jesus dâ'y'amí'in.

Jesus-di tä'di wíje senä' ovâyde'man iví khäge'nin dimúunídí

12 Ihayhãädihkí Jôesi Tádáví'piye ijûusu'an.

13 Nathay ihaydi iví khäge'nin iví'piye ituhkännan, hedí in diwedí tä'di wíje ovâyde'mandi nã'inbá ovâytu'an, "Undá naví t'ôekhuwa'in ímuu." Ginnân dikháwä:

14-16 Simon (i-á Jesus-di Peter gin wá' óekháwämägi), hedá Andrew-á (i-á Simon-bí

tí'ûu-á ûnmuu), hedá James-á, John-dá, Philip-á, Bartholomew-á, Matthew-á, Thomas-á, hedá wiyá wêe James-á (i-á Alpheus-ví ay ûnmuu), hedá wiyá wêe Simon-dá (i-á "T' Zealot namú'de'i" gin wá' óetu'o?*), Judas-á (iví tádá-á James gân ûnkháwă), hedá Judas Iscariot-dá (i-á Jesus óekuhpekhâymáa'i-á namuu).

Jesus-di báyékí t'owa ovâyhehkháamägi

17 Okú kw'áyeđi t'âhkídíbo diwá, heđi Jesus nanantayedíná? diwe iwínú. Báyékí in óeyuhonnin i-ádí diji? hedá báyékí wây-á t'owa-á wá', indá di'ää Jerusalem bú'dí, hedá wiyá wáygedá Judea nantaa búgedi, hedá i' mâap'oe p'o' k'áygéwin bú' Tyre-á Sidon-dá tsowadá wá' di'ää.

18 Nă'in t'owa-á di'ää Jesus ônt'ôeyaanídí hedá inbí hay ovâyjâ'amídí. Hedá in yă'dâapí'in p'oewaahâadi ovâyt'ôephadekando'in wá' di'âadi dihehkháapóe.

19 T'âhki in t'owa dívíkhäde' óetäägé-íđí, gá wí pinnán ûnpee'i'di dihaywówa'dân.

Jesus-di in t'owa ovâyty'an to'wên dimuu dâyhíhchanmá've-í'indá hedá híwóhpi dínpuúwí'indá

20 Jesus ibéedí iví khäge'nin imúndedí ovâyty'an, "Un sehkanăwó íwówáji'in híhchan bînmá've-í, gá Jôesi Tádávi t'owa ímuudân.

21 Un năă bînhaphadende'in híhchan bînmá've-í, gá íshuhpuúwíđân. Un năă íséeji'in híhchan bînmá've-í, gá híhchandi úvíp'áhkaa-íđân.

* **6:14-16** In Zealot t'owa-á Israel nangegi' dívíhânbo' in Rome'in ovâykhehpeeyé-íđí

22 Naa t'ähkí t'owagí? o'aypuyä'i? omuudi t'owadi wovây't'aydá hedá wovâyjoegimáadá hedá t'ämäge unbí'gedi dívíhí'máadá hedá t'aywóhkannin ímuu gin wovây'tumáadá, híhchan bînmá've-í.

23 Gin waagi únpóedá íhíhchaa-í hedá úvíhíhchanchäänú-í, gá in t'owadi han wovây'andibo Jôesi Tádádí báyéki híwó'di háäwí oe makówá wovây'määníðân. Wí'ún'ôede-ípí ná'in t'owaví hehääwin thehtáy pahpá'indi wá' in Jôesi Tádáví tukhe'min hanbá ovây'an.

24 “Hewänbo un nää íkodit'owamuu'in t'ôephade únpúuwí, gá undá unbí híwó'di thaa ho únpahadedân.

25 Un nää íshu'muu'in t'ôephade únpúuwí, gá undá íhaapúuwíðân. Un nää íp'âaji'in t'ôephade únpúuwí, gá undá íbo'aapúuwíðân hedá íséeyêení.

26 T'ähkí t'owa unbí'gedi híwó dívíhí'máadá t'ôephade únpúuwí. Háadí? Gá ná'in t'owaví hehääwin thehtáy pahpá'in híwó'báho dívíhíe'e'andân in hójo'inbí'gedi ditú'in Jôesi Tádáví tukhe'min dimuu'in.”

Jesus-di ovâytu'an dínhây'ä? inbí hânmin ovâysígi-í'in

27 “Hewänbo un naa dínt'ôeyande'in naadi wây'tumáa, unbí hânmin bînsígi-í, hedá in wovây't'ay'indá híwó'dá bîn'amí.

28 Jôesi Tádá bîndaa'amí wí háäwí híwó'di ovây'amí'in in to'wên híwóhpí' únpúuwí'in dida'in, hedá in to'wên unbí'gedi wovâyjânákíhée'o'ingí' ovâyjûusu'amí.

29 Wí to'wídí wéhángédí wovâyts'emaphávedí, oe wéhángédí wá' bînts'emaphavemääní. Wí to'wídí unbí k'éwé'in to wovâykê'dí, unbí to wá' wovâykáyjídí wívínkhâa'amípi.

30 Wí to'wídí wí hääwí wovâydaa'andi bînmääní, hedí wí to'wídí wí hääwí únmuu'i wovâykê'dá, wiyá wívîndaa'amípi.

31 Háa t'owadi un wovây'amí'in ída' waagibá, hanbá bîn'amí.

32 "In to'wên wovâysígí'inda'mân bînsígí'dá, ti t'owa unbí'gedí ditúuní híwó úví'o'in? Hedân joe. In t'aywóhkannindi wänbo wá' ovâysígí to'wên in ovâysígí'in.

33 Hedí in to'wên híwó wovây'o'ingí'da'mân híwó bîn'odá, ti t'owa unbí'gedí ditúuní híwó úví'o'in? Hedân joe. T'aywóhkannin wänbo wá' híwó ovây'o' in to'wên híwó in ovây'o'in.

34 Hedí in to'wên wovâywáywá'âa-í'inda'mân bînchä'píyémädá, ti híwó úví'o gin t'owa ditúuní? Hedân joe. T'aywóhkannin wänbo wá' wây-á t'aywóhkannin dâychä'píyémä', dínhanginnândáho háyú dívípiyémägi ihaybá ovâywáywá'âa-í'in.

35 Ginnân úví'amí: Uví hânmin bînsígí-í, hedá híwó'dá bîn'amí. Bînpíyémääní hääwí, hedí i'gedí wí'úví'ánshaa'amípi háa wiyá bínhóení háa joe. Gin waagi úví'andi, wiyá shánkí híwó bínhóení, hedí ta'gendi i' shánkí kw'áye na'ändiví ây ímuu gin t'owa ovâykeeyamí. I'dá in to'wên dikú'daapoe'o'pí'in wänbo' in dit'aywó't'óe'in wänbo-á híwó ovây'o'.

36 Únkhây'ä' t'owaví'piye ísehkanäpúuwí'in, uví Tádá Jôesi uví'piye nasehkanäpoe'o waagibá."

*Jesus-di ovâytu'an wây-á t'owa
wí'ovâyt'aywó'dichãnu'be-ípi*

37 “Ihayda? t'owa wíwînt'aywó'dichãnu'be-ípi, hedânho un wíwovâyt'aywó'dichãnú-ípidí. Ihayda? wí'ítú'be-ípi to'wên dimuu'in ovâytuhchãnú-í'in, hedânho wíwovâytuhchãnú-ípi. Wây-á t'owa bîn'owóje-í hedânho wovây'owóje-ídi.

38 In t'owa hãäwí bînmãäni, hedânho Jôesi Táadi un wá' wovâymãäni. Unbí t'un wovây'p'íde waag-ibá únpuwí, hedáhá' in t'un wovây't'ã't'ã'nandá wovâywádá'amí shánkí báyéki únsadee-ídi, p'éedi ch'a'kí únsadee-í. Wây-á to'wêngî' bîntaajo waag-ibáho wovâytaayamí.”

39 Jesus-di nã'i háhkangî' hí' wá' ovâytu'an: “Wí tsí't'aa'i-á wûnkodipí wiyá tsí't'aa'i' óepahúwídi. Gin i'andá wí'gíndíbo kwi'ónú dake't'ãanípí'an.

40 Wí to'wí naháhpoe'o'i-á iví háhkandiví shánkí wínaháhpí, hewänbo ho naháhpoe ihaydá iví háhkandi waagi'ba namúuni.

41 “Heháadan i' phétã wiyá to'wiví tsée ûnto'ondi bînmúnde?, hedí in phé unbí tsée ûnto'onnindá wíwîn'áyîngi'ohpí?

42 Wí'únkodipí bîntu'ãamídi, 'Ókã' k'ema, hã'i phétã uví tsí'dí wînwhahkáyji,' gá wên phé uví tsí' úto'ondi híwó wí'únkeet'óepídan. Undá paa úvíjánúmaa'in waaginbá ímuu. Páade hã'in phé unbí tsí'dí binwhahke? hedânho híwó únkeet'óeni wiyá to'wiví tsí'dí hã'in phétã bînwhahkáyjidi.”

I' bay napa'i wên bay tay iwe

43 “Wên bay tay híwóʹnin deedi híwóhpíʹ bay wínapaʹpí, hedi wên bay tay híwóhpíʹin namuuʹin deedi bay híwóʹdi namuuʹi wínapaʹpí.

44 Úhanginná háawin wên tay namuuʹin iʹ háäwí napayedee iwedi. Figs-á phéʹyávi nawäämuu iwedi wíʹóetháyʹépi, hedá úuva-á wên tsígu iwedi wíʹóetháyʹépi.

45 Hedi hanbá wí toʹwí híwóʹdi namuuʹi-á híwó iʹoʹ, gá iví píʹná khóʹjé báyékí híwóʹdi imáadân, hedi wí toʹwí híwóhpíʹ namuuʹi-á híwóhpíʹ iʹoʹ, iví píʹná khóʹjé-á híwóhpíʹ imáadí. Tʹähkí tʹowa háa inbí píʹná khóʹjé dâymáa waagibá dívíhéʹoʹ.”

Wáy wên in Jesus-ví híʹ ditʹoeʹin nãʹi híʹ dâysígíʹamí, wây-á wëndá joe

46 “Heháadan undi naa ihaydaʹ díkháyǎʹde ‘Nanbí tsondi pʹóʹdédíʹ” gin, hewänbo háa naadi wâytuʹan waa wíʹúvíʹohpiʹ?

47 Toʹwên navíʹpiye diʹäädi naví híʹ ditʹoedi dînʹaʹgindodá naadi wâythayyamí háawin dimuuʹin.

48 Indá wí sen wí tewhá ikʹûʹi waaginbá dimuu, iví tepúgíʹ báyékí iphoyää hedá kʹuudá itepútógi. Hedi napʹohsôe ihaydi iʹ pʹoedi iʹ tewhá óenán, hewänbo iʹ sen híwó ikʹûʹdihó iʹ tewhá wíʹóeʹaʹyǎʹnanpiʹ.

49 Hewänbo in toʹwên naví híʹ ditʹoedi dînʹaʹgindopiʹindá wí sen itewhákʹûʹdi tepúpídíbo waaginbá dimuu, hedi iʹ pʹoʹkʹay napʹohsôe ihaydi iʹ pʹoedi iví tewhá hânho ônnándí wesebo tʹähkího ônpʹonayuʹ.”

7

*Jesus-di wí Rome-wi sundadoví t'ôe'i
ônehkháa'an*

¹ Nă'i t'ăhkí Jesus-di in t'owa ûnt'ôeyanji'in ovâyhí'bowa ihayđiho iwáygedí oe Capernaum bú'aypiye namää.

² Iwe wí sundado p'ó'dédí' naji', i-á wí t'ôe'i ûn'ăn hânho ida'i', hedí nă'i t'ôe'i-á nahayđi chuwa k'áygé nak'óe.

³ I' sundado p'ó'dédí' Jesus-ví'gedi nat'oe ihayđi wên Hudíyo tsonnin ovâysan Jesus óedaa'amídí na'ăă-ídí iví t'ôe'i' óehkháamäänídí.

⁴ Jesus naji' iwe dipowá ihayđi pín ta'gedi óekhäge'daa'an. Óetu'an, "Nă'i sundado p'ó'dédí'-á ihay híwó'di namuu nă'i i'gí' mân'amídí,

⁵ gá i'dá t'ăhkí nanbí t'owa dînsígídân, hedá nanbí bú'wi méesate'ay dînkú'."

⁶ Hedího Jesus indádí namää. Owáy i' sundadoví tewhá tsowa wáy dipowamän dihayhăă i'dí iví'wedí wên k'ema'in ovâysan Jesus óejay-ídí, hedí indi Jesus óetu'an, "Nanbí Sedó, wiyá áyîngi wí'úyêenípí, naa ihay híwó'di wó'muupí naví k'aygi unts'úunídí,

⁷ hedá wá' ochanpóe naa ihay híwó'di wó'muupí'in uví'piye wânbo omú-ídí. Naví t'ôe'i dînehkháapúuwí gin untúdí, nahekháapúuwí-ákun.

⁸ Nă'indá naa dînhanginná, gá naa wá' hăăwí díjônđi dó'a'gindodân, hedí naadi wây-á sundado dovâytsonmáa, hedí dâý'a'gindo'. Wí sundado 'Ópûn' gin dótu'andi, i-á namää'ă, hedí wiyá wêe

‘Ókã’ve’ gin dótu’andá, i-á na’ää’ä. Naví pant’ôe’i ‘Ha’wâa ó’an’ gin dótu’andi, háa otú waa i’o’.”

⁹ Jesus óeháa’an ná’in nat’oedi, hedi ibéedí in t’owa ûnwóe’ä’in ovâytu’an, “Ná’in wâytu’amí, hãnhay wãnbo wí to’wí báyéki wäyu ná’i sen waagi imáa’i wídóshaapí, Israel iwe’in wãnbo-á joe.”

¹⁰ Hedi i’ sundado p’ó’dédi’ví tewhá iwepiye in iví k’aygi’in di’ää’in diwáymää, hedi i’ t’ôe’i nawówađi óeshaa.

Jesus-di wí e’nú óewáywówápa

¹¹ Wí háyú thaa naphade ihaydi Jesus wí bú’ay Nain gin dâytu’o’ iwepiye namää. Iví khäge’nindá hedá wây-á báyéki t’owa-á i-ádíba dimää.

¹² Ee bú’ tehpaá phódi tsowa dimän dihayháä wí e’nú nachuu’i’ óekhähkugihon. I’ e’nú nachuu’i-á wí kweeví wêeda’ ay ûn’ándi’ ûnmuu, hedi i’ kweeví sedó wá’ ho ûnchuu. Báyéki i’ bú’in t’owa i’ jíyá-ádi diji’.

¹³ Nanbí Sedó Jesus-di i’ kwee óemû’ ihaydi ivi’piye nasehkanápóe, hedi óetu’an, “Wívisihtäá-ípi.”

¹⁴ Hedi ihádidi i’ peníphébay itäge, hedi in dâyhonnin dívíwóyí’, hedi Jesus natú, “E’nú, óshaa.”

¹⁵ Hedi i’ nachuu’i’ idaygisógedi ûnhí’paa, hedi Jesus-di i’ jíyá óetu’an, “Nää uvi e’nú ú’än.”

¹⁶ T’ähkídíbo dikhunwôeda’póe, hedi Jôesi Tádá kw’áayébo’ óemáa. Ditú, “Wí Jôesi Tádávi tukhe’bi hay’i na’ää na’indádi nachanídí, Jôesi Tádá-á na’ää iví t’owa ikhäge’namídí.”

17 In Hudíyoví nange t'ähkí hedá i' nange bûu k'uwakí nakw'ó'di-á in t'owa háa Jesus i'annin dit'oe.

John i' p'ó'p'oekandi'di Jesus óetsika'yan to'wí namuu'in

18 John i p'ó'p'oekandiví khäge'nindi John óetu'an ná'i hääwí t'ähkí napóe i'gedi.

19 Hedí John-di wíje iví khäge'nin oväntuhkánnan, hedí Nanbí Sedó Jesus-ví'piye ovänsan óetu'amídí, "Hän'oe ditû' wí to'wí Jôesi Tádádí dînsankhâymaa'in. Ti ɔ-ân i' unmuu, háa wiyá to'wí âynnuwä-í?"

20 Jesus naji' iwe dapówá ihaydi óetu'an, "John i' p'ó'p'oekandi'di na'in dîsan uvi'piye wên háawên wítsika'yamídí," hedáhá' John-bí tsika óetsika'yan.

21 Dapówá ihayhäädibá Jesus-di in t'owa t'ämäge dihay'in hehkháa ovâymä', hedá yä'dâapí'in p'oewaahâa-á in ovâymä'inbí'wedí ovâykhepiyende', hedá ditsí't'aamuu'indá inbí keetandá ovâymä'.

22 Hedího Jesus-di oväntu'an, "Jaho báwáypûn hedí John dântu'âamí háa dänmú' hedá dat'oe waagibá. In tsí't'aa'in inbí keetan dâwáyhónde', in ditsi'dee'ipí'indá ditsi'dee, in diphéetaymuu'indá diwówa', di'ojet'aamuu'indá dit'oe'o, in dichuu'indá diwáywówápoe'o, hedá Jôesi Tádáví híwó'di tundá in sehkanäwó diwówáji'in ovây't'ôe'o'.

23 I' to'wí iví wäyü naví'piye' wí'ûnhándeipí'-á híhchan imá've-í."

Jesus híwó ihée'o' John i' p'ó'p'oekandiví'gedí

24 In John-bí'wedi da'ää'in dawáymää ihaydi Jesus-di in báyéki t'owa i-ádi diji'in ovâytsika'yan, "Ahkónupiye John ít'oe-ídi ímää ihaydi, hää-an í'ân bînmúni'in? Ti wí to'wí wên poesú waagibá waadi óephedemáa'i'?"

25 Hedi hangí' wí'ímääpídi, hää-an handi bînmúunídi ímää? Ti wí to'wí kodit'owa waagi na'aamuu'i'? Ti wí'úhanginnáhpí'an iowápoe'o, hedá Jôesi Tádán sa'wó'gí díví'awende'indá hedá hääwí t'áhki dâymáa'indá tsonninbí tewhá he'endi eeje dithaa.

26 Hedi wí to'wí gi'bi' ípuwämääpídi hää-an handi ípuwämää? Ti wí Jôesi Tádávi tukhe'bi gáhân? Naadi wâytu'âamí John-dá wí Jôesi Tádávi tukhe'bi namuu-ákun, hewänbo shánki wänbo namuu.

27 John-nânkun namuu i' t'ôekhuwa'i' Jôesi Tádávi ta'nin diwe iví'gedi nata'muu'i'. Jôesi Tádádi i' to'wí óesogekhâymáa'i' t'owa ovây'aywoenídi óehí'máadi óetu'an, Ót'ôeyan, naadi wí naví t'ôekhuwa'i' uví páadé wînsankhâymáa.

I'dân in p'ôe wônkhây'amí unpówápídi'bo'."

28 Hedáhá' Jesus natú, "Naadi wâytumáa, to'wí wänbo nää oepáa k'aydi nää puwahay na'aypu'yä'i John-bí shánki kw'áye wínamuupí. Hewänbo nää phaapiyedi in to'wên Jôesi Tádávi tun t'owa ovây't'ôe'o'indáho John-bí shánki kw'áye dimuu, tobá kw'áye dimuupí'in waagin dimuu.

29 "Hedi in tax phahsannindádi hedá wây-á báyéki t'owa-ádi John ônt'ôeyan, hedi John-di ovây'p'ó'p'oe'an. Gin díví'andá dâykeeyan dívíwâyunde'in Jôesi Tádá-á híwó i'o'in.

30 Hewänbo in Pharisees-á hedá in Hudíyoví kuu dâyhá'o'indá wídihíjepí John-di ovâyp'ó'p'oe'amídí, hediho gindidi dâykeeyan dâyjoegi'annin háa Jôesi Tádá nada' waa ingí' ovây'amí'in.

31 “Hännan otúuní nă'in nää diwówáji'in t'owavi'gedi? Háawin t'owa-an dimuu? Háä waagi'innan dimuu?

32 Gá áyyää dimuu búu pinge dikw'ó'nin waagi'innân dimuu, wáy wêndi in wé'gen ovâytywínúndedi, 'Wâykhóhtsaakha'púwhäã'andi wí'úvíjádéndepí, hedá wâypeníkha'wandá wí'úvísihtäädepí.

33 Ginnân otunda': John i' p'ó'p'oe'kandi napówá ihaydi ihaädá'an hedá wí'iméenasuwäpí, hediho un ítú, 'Wí yă'dâapî' p'oe'wâhâädi óemáa.'

34 Hewänbo naa t'ähkí t'owagí' o'aypuyä'i' wé'gen t'owa-ádí dâyhúujo hedá dósuwände', hediho ítú, 'Binmú'dí, i-á nahá't'aa, hedá suwäto'i-ân namuu, hedá hä'in tax phahsannindádi in wé'gen t'aywóhkannindádi inbí k'ema dínmuu.'

35 Hebo tobá gin ítú' wänbo', in to'wên Jôesi Tádádi hangintan ovâymägi'indá ditú', 'Ta'gendi Jôesi Tádá báyéki ihangintanmáa.'

Wí kwee t'aywóhkandi namuu'i Jesus-ví ân deedi iká'p'oe'äyu

36 Wí Pharisee Simon gin nakháwä'i'di Jesus óehúutu'an, hediho i' Pharisee-ví tewhá iwepiye namäädi ihúusóge.

37 Ee bú'ba wí kwee t'aywóhkandi namuu'i nathaa. Nă'i kwee-á Jesus i' Pharisee-ví'we

ihúujo'in ûnhanginpóe ihaydi iwepiye namää. Wên ts'ä'in p'onbay'ay sa'wó nasundi ka'p'oe ûnku'unnin i-ádi iho'.

38 Jesus-ví ân nú' idége'disóge, hedi isíhtääde'. Iví tsí'p'oe Jesus-ví ân deedi ûnjemuđi iví whändi ônt'awe, hedi óe'ânp'ohtsä', hedi i' ka'p'oe sa'wó nasundidá ân deedá ôn'ewedáhá' óe'äyü.

39 I' Pharisee Jesus óehúutu'andi' ná'i imû' ihaydi i'ánshaamáa, “Ná'i sen ta'gendi Jôesi Tádáví tukhe'bi namuudáho', ûnhanginnáaniwän ná'i kwee óetägende'iví'gedi to'wí hedá háawi namuu'in, i-á t'aywóhkandi namuudi.”

40 Jesus-di Simon óetu'an, “Naa ʘ-ádi ohí'da?.” Simon-di Jesus óetu'an, “Hedáho háhkandi', háä-an naa dítu'amí'in unda??”

41 Jesus-di ginnân óetu'an: “Wíje senä' wí chä' píyépä'i sen dachä'phaamuu. I' wêe p'ánän tãgintä (500) kwäk'u ts'ä'i naphaamuu, hedi i' wêe-á p'ánántä-á (50).

42 Hewänbo wíđänkodipí dänwá'âa-íđi, hediho wí'gíndí i' daphaamuu'i'đi ovän'owójé. Wé'idan in wíje senä' diwedi shánkí óesígí? Hân ʘ-á un'ánde??”

43 Simon-di Jesus óetu'an, “Gá i' shánkí báyéki ôn'owójé'i'đän shánkí óesígí, gin naa o'ánde?.” “Ta'ge untú” gin Jesus-di óetu'an.

44 Hedi Jesus ibéedí i' kwee óemúnde', hedi Simon óetu'an, “Ti ná'i kwee nâamúnde'? Naa uví k'aygi ots'ûndi ʘ'dá wí p'oe wänbo wíđimägipí naa dáy'ân'owêedi-íđi, hewänbo i'dá iví tsí'p'oeđi dí'ânp'oe'an, hedá iví whändá díp'oepíđi.

45 ʘ'dá wíđíp'ohtsääpí uví k'aygi dí'sígí'amíđi, hewänbo i'dá ots'ûn waagibo dí'ânp'ohtsäđi

wí'iwóyí'pí.

46 U'ḍá wíḍíp'ohká?anpí dínkeeyamídí uví k'aygi díhéegí'annin, hewänbo i'ḍá hä'i ká'p'oe sa'wó nasundi' naví ân deedi dí'äyü.

47 Hedího wítu'âamí, ná'i kwee-á iví báyéki sígí ûnmuudi ikeejo' báyéki t'aywó'di ûn'owó'jennin, hewänbo wí to'wí na'ándedi hínchââḍḍá' ûn'owó'jennin, i-á hínchââḍḍá' sígí imáa."

48 Hedáhá' Jesus-di i' kwee óetu'an, "Uví t'aywó'di-á ú'owó'jen."

49 Wây-á i-áḍí dívíhúujo'in díví'ánshaamáa, "Háawi sennan ná'i namuu? Natû' t'aywó'di i'owójénde wá'."

50 Hewänbo Jesus-di i' kwee óetu'an, "Uví wäyü úmuudiho wôn'owóje. Ánshaaginpidíbo' ópûn."

8

Wên kwiyä'di Jesus óeyuuhon

1 Iwedi wí häyü thaa iwe Jesus báyéki bú'ây eejepiye namää, hedi i' híwó'di tun ovâyt'ôekanhon háa Jôesi Tádá nakhâymuu waa t'owa ovâysígíhónídí. Iví tä'dí wíje (12) khäge'nin wá' i-áḍíba diji'.

2-3 Wên kwiyä' wá' Jesus-áḍí diji', indá Mary-á, Joanna-á hedá Susanna-á dimuu. Ná'in kwiyä' dihaywän hedá yä'dâapí'in p'oewaḥḥâḍḍá óemáawän, hewänbo Jesus-di hehkháa ovâymâgi. Mary-á t'owadi óekháyä'de? "Magdala bú'wi kwee" gin, hedá Jesus-di tsédí diji'in yä'dâapí'in p'oewaḥḥâ iví'wedi ônkhepiye. Joanna-ví sedó Chuza-á i' nanagewi tsondi Herod-ví k'aygi iwe

ihääwí'áyi' do'. Wây-á báyéki kwiya' wá' Jesus-á*di* iví khäge'nindá*di* dimän, hedi i' hääwí ná'in kwiya' dínkw'ó'di Jesus-á iví khäge'nindá diyämu.

Jesus-di wên háhkangi'in ó'gedi ko'ji i'gedi in t'owa ovâytu'an

⁴ T'owa báyéki bú'ây eejedi Jesus-ví'piye dimää, hedi báyéki dit'owawé' gepóe ihay*di* Jesus-di ná'in háhkangi'in ó'gedi ovâytu'an:

⁵ “Wí ko'jikwo'i namää iví ko'ji wóegé, hedi ee nava i'ge iko'jiwáde. Wáy wí ko'ji in p'ôe'ay nava pínu nak'óe i'ge najemu, hedi t'owa diphademändi i' ko'ji kw'áayé díví'ahsaa, hedi tsídé dívíshunwávedí i' ko'ji dâyk'oe.

⁶ Wíyá ko'ji-á nak'uuná' deedá najemu, hedi natsijópúpóe wänbo wína'omúnáhpídí nat'aa.

⁷ Wíyá ko'ji-á wää'i phé'yävi jáa-á najemu, hedi i' phé'yävi nasôedi ó'ánhógi.

⁸ Hewänbo wíyá ko'ji-á híwó'di nan deedá najemu, hedi tägintä (100) ma'kw'anukí shánkí napaa.” Gin Jesus-di ovâytu'an hedáhá' kay'indi natú, “To'wên naví hí' dit'oe'indá híwó dívít'ôeyaaní'in dínkhây'ä'.”

⁹ Jesus-ví khäge'nindi óetsika'yan hân ná'in ó'gedi natunda'in.

¹⁰ Hedi Jesus-di ovâytu'an, “Jôesi Tádádí wovâymägi íka'póewídí hádídí i'di náä t'owa ovâysíghónde' i'gedi, hewänbo in wé'gendá dovâyhá'odi ó'gedída' dovâytu'máa, hedânho wídika'póewípídí. Jôesi Tádáví ta'nin diwe ginnân inbí'gedi nata'muu:

Tobáháa dâymünde wänbo wídínkeepoe'opí,
hedá dit'oe'o wänbo wídika'póya'pí.

Jesus-di i' ko'ji i'gedi ovâythayyan

11 “Nă'i hí' i' ko'ji i'gedi ginnân natunda?: I' ko'ji-á Jôesi Tádáví tun waagi'ba namuu.

12 Wáy wên t'owa i' nan nava pínu nap'ôe'aymân ni'ge nakâymuu'i waaginbá dimuu. Jôesi Tádáví tun dit'oe, hewânbo Penísendi na'äädi i' tun inbí pí'nă khó'jédí ovâywhahóndé', hedího wídíwáyundepídí há'to ovây'aywoení.

13 Wây-á t'owa-á i' nan nak'uuná'di waaginbá-á dimuu. Jôesi Tádáví tun dit'oedi híhchandi dâysígí'o', hewânbo wídípúumuupí waagibá dimuu. Hây tãhkída' dívíwáyunde', hewânbo ovâytayinde' ihaydá wíyá wídíwáyundepí.

14 Wây-á t'owa-á i' wää'i phé'yävi nasaa'i nan iwáygé wí ko'ji najemu'i waagi'ba-á dimuu. Jôesi Tádáví tun dit'oe, hewânbo báyéki háäwí năä oepáa k'aydiwidí ovây'áyíngimä', dikodit'owamúuní'indá dida', hedá háa dihíhchanpúuwí i'gedída' díví'ánshaa'o'. Hedânho hanbá dínpo'e o i' ko'ji óe'ánhógi'i waagibá, inbí'wedi háäbo wínapayedee'ipí waagibá napoe'o.

15 Hewânbo wây-á t'owa-á i' híwó'di nan iwáygé wí ko'ji najemu'i waagi'ba-á dimuu. Jôesi Tádáví tun dit'oedi pín ta'gedi inbí pí'nă khó'jé dâyhóndé', hedá híwó'nin ánshaa'in dimuudi wídâyjoe'opí, hedí dívíyää'odibo híwó'di háäwí díví'o'.”

Jesus-di wên phakó i'gedi ovâytu'an

16 “To'wí wânbo wên phakó iko'ankídí wí sã'wédí wí'ikaajopí háa whohte pho' wí'itóe'ópí. Hewânbo wên phakóbay iwân ikée'í, hedânho to'wí íve nats'ûndi i' ko imúunídí.

17 Hed̄i hanbá hääwí t'ähkí nää nakaamuu'i-áho owáy häǟdibo nakepúuwí, hedá hääwí nää naka'powamuupí'áho owáy häǟdibo nathaypúuwí naka'powapúuwí.

18 Hed̄anho áyîngidi naví hí' dînt'ôeyanbe. To'wí it'ôeyandedi naví hí' dînka'póya'di-á shánkí wänbo óeka'powamääni. Hewänbo to'wí naka'póya'pí'-á, tobá naka'póya' gin na'ände wänbo', i hýäã ho naka'pówá'i' ònkaayamí" gin Jesus-di ovâytu'an.

Jesus-ví jýá-á tí'ûuwindá ûnpówá

19 Jesus-ví jýá-ádi iví tí'ûuwindádi ee Jesus na'än diwepiye dimää, hewänbo báyéki dit'owajidi wídínkodipí iví tsowa dívihâadi-ídi.

20 To'wídi Jesus óetu'an, "Uví jýá-ádi uví tí'ûuwindádi oe já'wé diwin hed̄i wóemúuní'in dida'."

21 Jesus-di in t'owa ovâytu'an, "In to'wên Jôesi Tádávi tun dâyt'ôeyandedi dâya'gindo'innânho naví jýá-á naví tí'ûuwindá dînmuu."

Jesus i' waa hânda' i'an

22 Wí thaa Jesus-ádi iví khäge'nindádi wí kophé iwe dívítógi, hed̄i Jesus-di ovâytu'an, "Jaho oe p'oekwí' p'änäpiye gimú-í." Hed̄iho iwepiye dimää.

23 Wa' p'oe iwéngé dimän dihayhää Jesus najókhá. Ihaydibá wí waa hânho kay'i' i' p'oekwíngé napówá, hed̄i hânho nap'oet'úkhúpoe'odi inbí kophé dînp'ohkuudee hed̄i ovây'ugekhây'an.

24 Jesus nak'óe iwepiye dimäädi óejóhsan, hed̄i óetu'an, "Nanbí tsondi', díp'ot'akhanukhây'o'." Hed̄i Jesus ishaadi kay'indi i' waa-á i he'endi

p'oet'úkhú-á ovãnhée'an, hedi i' waa nawóyí'dee, i' p'oe-á nahángípoe.

25 Ihaydá iví khäge'nin itu'an, "Heháadan wáyupí'in ímuu?" In khäge'nindá dikhunwôeda'dá ovâyháa'an, hedi dívípitumáa, "Háawi sennan ná'i namuu? Waa-á p'oe-á wãbo ijõndi óe'a'gindo'."

Jesus-di báyéki yã'dâapí'in p'oewaahâa wí senbí'wedi ovâykhhepiye

26 Oe p'oekwí' p'ãnä ee Gerasene-bí nange dipówá, owáy hánä p'oekwí' p'ãnädá Galilee-á naná.

27 Jesus owáy nange wáypiye i' kophé iwedi nawá' dihaydi, wí sen i' bú'wi namuu'i na'ää óejay-ídí. Ná'i sendá yã'dâapí'in p'oewaahâadi óemáa, hedá báyéki paayo aapí'dibo' ijíyende', hedi tewhá ee wínathaapí, hewãbo t'owápho eejân nathaa, dâypeníkhã'kw'óe'ó iwe.

28-29 I' yã'dâapí' p'oewaahâadi i' sen háyãbo óekaygi'an i'amídí háa i' yã'dâapí' p'oewaahâa nada' waagi, hedi tobáháa t'owadi i' sen wí pan waagibá kadénaði óemanwhi'o hedá óekwãk'ukhúwhi'o wãbo', ihaydá' iwihí'ts'â'di nama'p'ãnde', hedá i' yã'dâapí' p'oewaahâadi oe ahkónupiye óeshavekando'. Jesus-di i' yã'dâapí' p'oewaahâa óejôn i' senbí'wedi napee-ídí, hedi i' sendi Jesus óemú'di iví páadépiye idége'disóge hedi ituwínú, "Heháadan u'di ánpí wídí'ohpí Jesus, u Jôesi Tádá i' shánkí kw'áye na'ãndiví ay unmuu'i"? Naadi kay'indi wída'máa, wídít'ôephadekannamípi."

30 Jesus-di óetsika[?]yan, “Hân unkháwă?” Hedi natú, “Gá ‘Báyéki’ gân.” Gin natú gá báyéki yă[?]dâapí[?]in p'oewaahâadi óemáadân.

31 In yă[?]dâapí[?]in p'oewaahâadi Jesus kay[?]indi óedaa[?]an oe péyégépiye wí[?]ovâysaanípi.

32 Iwe tsowa wáy okú wáhkí báyéki pehtsude dihúuji[?]. In yă[?]dâapí[?]in p'oewaahâadi Jesus kay[?]indi óedaa[?]an ovâymäänídí in pehtsudeví tú[?] eeje dívítôenídí, hediho ovâymăgi.

33 In yă[?]dâapí[?]in p'oewaahâa i[?] senbí[?]wedi dipeedi in pehtsudeví[?]ye dívítógi, hedi in báyéki pehtsude i[?] okú wáhkí oe áagépiye díví[?]ăăwăve, hedi i[?] p'oekwí[?] diwe diwândi dívíp[?]ot'ahánú.

34 In pehtsude áyi[?]nin háa napóe[?]in dâymû[?]di dijân, hedi iwáy bú[?] hedá bú[?]dí já[?]wé-á i[?]gedi dâyt[?]ôeho[?],

35 hediho in t'owa dimää dâymúunídí. Oe Jesus na[?]ân diwe dipówá ihaydá i[?] sen iví[?]wedi in yă[?]dâapí[?]in p'oewaahâa ovâykhehpiye[?]i Jesus-ví ân nú[?] na[?]ândí dâyshaa. Nää-á na[?]aamuu hedá iví hangintandá imáa. Óemû[?] ihaydi dikhunwôeda[?]póe.

36 Hedi in t'owa háa napóe[?]in dâymû[?]indi in wé[?]gen dipówá[?]in ovâytu[?]an hádídí i[?] sen ônehkháa[?]annin.

37 Hedi in Gerasene-win t'owa hedá in tsowa dithaa[?]indá dikhunwôeda[?]di Jesus óedaa[?]an inbí nangedi ijâatăă-ídí. Hediho i[?] kophé iwe itógi p'o[?] p'ânâpiye nawáymú-ídí.

38 I[?] sen in yă[?]dâapí[?]in p'oewaahâa iví[?]wedi ônjâa[?]andi[?]di Jesus pín ta[?]gedi óedaa[?]an, “Naa ı-áđí dípunmää.” Hewänbo Jesus-di óepunjôndi óetu[?]an,

39 “Uví[?]piye ópûn, t'âhkí háa Jôesi Tádádí ugí[?] wôn[?]annin ovâyt[?]ôe[?]amí.” Hediho namäädi to[?]wên t'âhkí ee bú[?] ovâyt[?]an háa Jesus-di igí[?] ôn[?]annin.

Jesus-di wí kwee ûn[?]ûnp[?]oepee[?]i[?] ônhekháa[?]an, hedá wí a[?]yú nachuu[?]i-á óewówápa

40 Jesus oe p'oekwí[?] p'ânädi nawáy[?]ää, hedi napówá ihaydi báyéki t'owa óetsíkha[?]máa[?]indi óesígíkê[?].

41 Wí sen Jairus gin nakháwä[?]i na[?]ää, i-á in Hudíyoví méesate[?]aywi p'ó[?]dédí[?] namuu, hedi Jesus-ví páadépiye idége[?]disógedi pín ta[?]gedi Jesus óedaa[?]an iví tewhá ipiye namú-ídí.

42 Iví wêe a[?]yú ûn[?]ändi[?] ûnchuwamáä[?]ä. I[?] a[?]yú-á madi tä[?]di wíje (12) paayo[?]i namuu.

Jesus i[?] tádá-ádi namäädi in t'owa iví nú[?] dívít[?]ä[?]t[?]ä[?]bóedímáa.

43 Wí kwee wá[?] ûnwóemän, i-á nap[?]óehaydi tä[?]di wíje (12) paayo iví ûnp[?]oe wí[?]ûnwóyí[?]dee[?]ipí, hedi to[?]wí wänbo wí[?]ûnkođipí ônhekháa[?]amídi.

44 Nä[?]i kwee-á Jesus-ví tí[?]ûuphá[?]gedi na[?]äädi iví k'éwé[?]in to[?] k'áygédí ôntäge, hedi wesebo iví ûnp[?]oe ûnwóyí[?]dee.

45 Jesus natsikapóe, “To[?]dan naa dítäge?” Hewänbo t'âhkí ditú, “Naa-á joe.” Hedá Peterdá óetu[?]an, “Hâhkandi[?], báyéki t'owa dijidi nää uví nú[?]piye dívíkhađimá[?]dí wóet[?]ä[?]t[?]ä[?]chänumáa.”

46 Hewänbo Jesus natú, “To[?]wídáho dítäge-ákun. Naa dîhanginná hekháa pínán naví[?]wedi dînpee[?]in.”

47 I[?] kwee nää ûnhanginná há[?]to ikaamá[?]ve-í[?]in, hediho nathathapóedí na[?]äädi Jesus-ví páadépiye idége[?]disóge, hedi in t'owaví páadépiyebo ithayyan

háadí Jesus óetäge'in hedá háa wesebo-á nahewówa'indá.

⁴⁸ Jesus-di óetu'an, "Naví ay, uví wäyü úmuudi unhewówa. Ánshaaginpidíbo'ópûn."

⁴⁹ Wa'di ihí'máa ihaydibo wí to'wí i' méesatewi p'ó'dédí'ví tewhá iwedi napówá hedí natú, "Jairus, uví ayúkáy ho úchuu. I' háhkandi' ánpí ó'an."

⁵⁰ Hewänbo Jesus ná'i nat'oedi Jairus óetu'an, "Wí'unkhunwóeda'ípi. Biwänpiwäyü-í-á nawôewa-í'in hedího nawôewa-í-áakun."

⁵¹ I tewhá ee dipówá ihaydi Peter-á John-dá James-á hedá i ayúkáyví tádá-ádi jíyá-ádi Jesus-di ovâytsudemägi, wíyá to'wí wänbo-á joe.

⁵² I' ayúkáy nachuudi t'ähkídi d'ívisihtüwínúndedá d'íviphkhúmáhpúde', hewänbo Jesus-di ovâytu'an, "Wí'úvisihtä-ípi. Wínachumuupí, nawänpijókha'ák'óe-á."

⁵³ Indi ônwänpip'áhkáa, dínhanginnândi i' ayúkáy-á ho nachuu'in.

⁵⁴ Hewänbo Jesus-di iví man ônyâ'di kaygi óetu'an, "Óshaa ayúkáy."

⁵⁵ I ayúkáy nawáywówápóe, hedí wesebo ishaa, hedí Jesus-di ovâytu'an, "Wí hääwí binmäá ik'o'ídi."

⁵⁶ I' tádá-á i' jíyá-á hânho ovänháa'an, hewänbo Jesus-di ovänkhâk'û' to'wí wänbo widänhangin'ânnamípi'in háa napóe'in.

9

Jesus iví tä'di wíje (12) khäge'nin isan iví t'öe d'íví'amídi

1 Jesus iví tã?di wíje (12) khãge?nin iwé?ge?andi pínán ovâymãgi hedá ovâyk'û? in yã?dãapí?in p'oewãhãt'owaví?wedi ovâykhehpeeyé-ídí, hedá inbí hay-á ovâyjãa'amídá.

2 Hedáhá? ovâypunjôn in t'owa ovâytu?amídí Jôesi Tádáví?piye dívímäänídí, hedá ovâyhekháa?amídí.

3 Ovâytu?an, “Hããwí wãnbo wívînhûuwípí ímãndi, wên uðuphé wãnbo joe, háa wí múu bînhããwíkuu-ígí?, háa wí koegí?, háa wí chã?, háa wây-á wéhpêe to wãnbo wívînhûuwípí.

4 Wí tewhá iwe wovâysígí?an deebo úvíwóyí?ní, wíyá wáypiye ímãã píhay.

5 Hewãnbo wáyge wíwovâysígí?anpí?we, iwedi ípeemãn dihaydi unbí anto iwedi bînna?jeepêedi-í in t'owa dínhanginnáanídí híwó wídíví?anpí?in” gin Jesus-di ovâytu?an.

6 Hediho iví khãge?nin iwedi dímmãdi i? bú?ây í?ge t'ãhkí dívítsi?hon. Jôesi Tádáví híwó?di tun in t'owa ovây t'ôekanhon, hedá in dihaymuu?indá hekháa ovâypãhon.

I' tsondi Herod Jesus-ví?gedi nat'oe

7 Herod i? Galilee nangewi tsondi namuu?i háa napuwamãnnin ûnhanginpóe, hedi wí?ûnhanginnáhpí háa nã?i hããwí í?gedi í?ánshaa?amí?in, gá wáy wên t'owa Jesus-ví?gedi ditû?dãn i-á John i? p'ó?p'oekandi namuu nawáywówápóe?i?,

8 hedá wây-á ditû? Elijah nawáykeepóe?in, hedá wá? wây-á ditû? wênã wí in Jôesi Tádáví hãn?oe?in tukhe?min nawáywówápóe?in.

9 Herod natú, “Naa otsonpóe John i? p'ó?p'oekandi óek'é?ts'ãa-í?in. To-angú nã?i sen

namuu, ivi'gedi ná'i háäwí ot'oe'o'i'?" Hediho ikhääde Jesus óemúuní'in.

Jesus-di in p'ánú maapaasôn (5,000) sená'dá in wé'gen t'owa-á ovâyhúujôn

10 Jesus-ví t'ôekhuwa'in diwáypówá ihaydi Jesus óet'ôe'an háa díví'annin t'ähki. Heđi oe Bethsaida bú'aypiye i-ádi ovâyho' wí'bo dikwonídi.

11 Hewänbo in t'owa dínhanginpóe wáypiye namää'in, hediho t'ähkídibo únwóemää. I'dá t'ähki ovâysíg'an, heđi ovâyhée'an háa Jôesi Táđá nakhâymuu waa t'owa ovâysíghóenídi i'gedi, heđá in to'wên dínhekkháatáy'indá hekkháa-á ovâymägi.

12 Nakinmän dihaydi iví tã'di wije (12) khäge'nin ivi'piye ún'äädi óetu'an, "Ná'in t'owa ovâypunjônbe i' bú'aypiye heđá nava háä tsowa nanân deejepiyá, wáygé dívíwho'kw'ôení'in dâynuuwã-ídi heđá dâykoegi'hóenídá, gá nãáwá ahkondã' nanândân."

13 Hewänbo Jesus-di ovâytu'an, "Undânho bínhúujôení." Indi óetu'an, "Na'indá p'ánú pává'âyda' heđá wije pa'âyda'ba âymáa. T'ähki ná'in t'owagi' wígin'koegi'saapi, âykoegi'kumädiđã'mânho'." Gin ditú gá in sená'dã'dibo p'ánú maapaasôn (5,000) ihay dijidân.

14 Jesus-di ovâytu'an, "Bintu'an in t'owa p'ánän tägin (50's) dívíwé'ge'amí heđá háä nangá dívíkw'ôení."

15 Hediho iví khäge'nin háa ovâytu'an waagi díví'andi t'ähki in t'owa dívíkw'ôení gin ovâytu'an.

16 Hed̄i Jesus iʔ pʻánú pává-á hed̄á in wíje paa-á ihógi, hed̄i makówápiye ibéedí ikúʻdaaʻandi iʔ pává-á hed̄á in paa-á iháve. Hed̄áháʻ iví khägeʻnin ovâyʻan in tʻowa ovâyphaadé-ídí.

17 Tʻähkí in tʻowa dívíhúuyandi dívíshuʻan, hed̄i in khägeʻnin täʻdi wíje (12) tʻún pʻéedí iʔ naphadeʻi koegiʻ dâywéʻgeʻan.

Peter natú toʻwí Jesus taʻgendi namuuʻin

18 Wí thaa Jesus wíʻbo ijúusoʻoʻ. Iví khägeʻnin iwáy tsowa dijiʻ, hed̄i ovâytsikaʻyan, “To-an naa omuu gân năʻin tʻowa ditûʻ?”

19 Indi óetuʻan, “Wên ditûʻ John iʔ pʻóʻpʻoekandi-ân unmuu. Wây-á wëndá ditûʻ Elijah-ân unmuu, hed̄á waʻdi wáy wëndá ditûʻ wí Jôesi Tádávi hănʻoeʻi tukheʻbi nawáywówápóeʻi-ân unmuu.”

20 Hed̄i ovâytsikaʻyan, “Hed̄i undá, to-á naa-á omuu gân íʻándéʻ?” Peter-di óetuʻan, “Gá iʔ toʻwí Jôesi Tádádí óesógeʻiʔ tʻowa ovâyʻaywoenídí, i-ân unmuu.”

21 Hed̄i kayʻindi ovâykhâakʻûʻ wíyá toʻwí wänbo wídâyhanginʻânnapídí toʻwí namuuʻin,

22 hed̄á wáʻ ovâytuʻan, “Naa tʻowa tʻähkígíʻ oʻaypuyäʻi taʻgendi báyéki dontʻôephadekhâymaa. In Hudíyo tsonnin hed̄á in owhaʻ pʻóʻdédíʻindá hed̄á in Hudíyoví kuu dâyháʻoʻindá naa díjoegikhâymaa. Díkheʻkhâymaa, hewänbo iwedi poje thaa iwe owáywówápuwagíʻo.”

Háa tʻowa dínkhâyʻäʻ dívíʻamiʻin Jesus óeyuuhúuwíʻin didaʻdi

23 Hed̄áháʻ tʻähkí in tʻowa ovâytuʻan, “Toʻwên naa-ádí dikäʻäädáʻindá wídínkhâyʻähpi háa diwänpidaʻ waagi dívíʻamiʻin, hewänbo häädí

wänbo t'ähkí inbí phé?win dâyhûuwí, hedá naa-á díyuhûuwí.*

24 To?wên inbí wówátsi dâywänpi?aywoení?in didin hedá in owha? p'ó?dédá?indá inbí wówátsi dipedeegí?o. Hewänbo to?wên naagi? inbí wówátsi dívímägi?in, indá inbí wówátsi dit'anpúuwí.

25 Tobá wí to?wí hääwí t'ähkí nää oepáa k'aydi nakw'ó?di ihógi wänbo?, iví wówátsi ipedee?andi tuhchänu iwân napówáda wé?innan wên híwó nã?i hääwídi óekhâymáa?

26 Naa t'ähkí t'owagi? o?aypuyä?i sa?wó?di kohthay wóegé owáy?ä?. Nã?in kohthay-á naví-ádi naví Tádáví?-ádi in yä?dáa?in makówáwin t'ôepa?aa?inbí?-ádi gínmuu. Hedi to?wên nää naa díwôeda?in hedá naví háhkan dînwôeda?indá, owáy naa owáy?ä? ihaydi naadi wá? in dovâywôeda?í.

27 Ta?gendi wâytmáa, naa tsondi omuu?in bînpuwäkhâymáa, hedi nã?in napúuwí wa?di wáy wên nãwe íji?in íhánpídíbo?."

Jesus háa ûnchaa waa ûn?egópóe

28 Wí jáadi naphade ihaydi, Jesus-di t'ähkí nã?i ovâytu?an diwedi, Peter-á James-á John-dá oe p'in kw'áyepiye i-ádi ovâyho? ijûusu?amídi.

29 Hedi iwáygé ijûusu?o? ihaydi iví ts'ay háa ûnchaa?in piháa ûnkeepóe, hedi iví aa t'ähkí ts'ä? ots'á?i? ûnpóe.

30-31 Tsíkhagipí wíje senä? kohthay jáadidi dakeepóe, indá Moses-á Elijah-á damuu, hedi Jesus-ádi dánhí?máa háa Jesus oe Jerusalem nachuwagi?o í?gedi, Jôesi Tádá i?ánshaamägi waagi.

* 9:23 Nã?in natunda?, dikhâymúuní dâyt'ôepaadé-ídi, Jesus in phé?win deedi it'ôephade waagíba.

32 Peter-áđí in wé'gendáđá téegîndi dijókhaŵăkw'ó, hewänbo dijósa'wo, hedi Jesus i' kohthay jáađidi dâymû', in wije senä' i-áđí dawinnindáđí.

33 In wije senä' Jesus-vi'wedi dänjâakhâymáawän, hedi Peter-di óetu'an, "Háhkandi', híwó namuu näwe giji'in. Jaĥo poje ókhunte'ây âykw'ôení, wêe ugí', wíyá Moses-gî'-á, hedá wíyá Elijah-gî'-á." Hewänbo i'ánshaa'anpíđibo natuĥpee.

34 Gin natú ihayđibo wí okhúwá napówáđí ovây'ókhunnän, hedi i' okhúwáđí ovây'ánhógidi dikhunwôeda'póe.

35 Hedi ná'i tun okhúwá jáađidi napee: "Nă'i-ân naví ay dînmuu, i-ân dóde'män. I' bînt'ôeyaaní."

36 I' tun nahán dihayđi, Jesus wí'bo naji' iví khäge'nindáđí. Nă'in napóe'in iví khäge'nin inbí pí'năbo dâymáa, hedi ihayđi to'wí wänbo wíđâyt'ôe'anpí háa i' thaa dâymû'in, tí'úugédânho dâyhangin'ânnän.

Jesus-di wí yă'dâapî' p'oewaahâa wí enúkáyvi'wedi ônkhehpiye

37 Wíyá tháwän oe p'in kw'áyedi diwáywá' dihayđi báyéki t'owa Jesus ûn'ayjaymäa,

38 hedi in t'owa jáagedi wí sendi kaygi óetu'an, "Háhkandi', kaygindi wída'máa un'ăă-íđí naví e'nú dînmúuníđí. I'đă' dîn'e'nú'än.

39 Ginnân ná'i ûnpoe'o: Wí yă'dâapî' p'oewaahâadi óekéndedáhá' tsíkhagipí óetuĥkwînkando', hedi tú' t'ăĥká nathathapoe'odi sóphogedi nasó'okhópee'i, hedi óechänundedi óeteetsáwă'o' tú' t'ăĥkí. Hây täĥkí wänbo ná'i yă'dâapî' p'oewaahâadi wí'óejoe'ohpí.

40 Naadi uví khäge'nin kaygindi dovâydaa'an nã'i p'oewaahâa óekhehpeeyé-ídí, hewänbo wídínkodipí."

41 Jesus natú, "Un nääwin t'owa-á wäyupí'in ímuu hedá pi'wên p'öe i'ge ímán. Ti undádí häädi wänbo t'ähkí dáyyää'amí gáhân?" Hedáhá' i' tádá óetu'an, "Uví enúkáy nääpiye mänmä'."

42 Wa' i' e'nú na'ä' ihaydi i' yä'dâapí' p'oewaahâadi óekanu hedá óethathakannan. Jesus-di i' p'oewaahâa óet'e'yan hedi i' e'nú óehekhámägi, hedi i' e'núví tádá óetu'an, "Näwe uví e'nú ú'än."

43 To'wên t'ähkí nã'i Jöesi Tádáví pínán dâymû'di ovâyháa'andi ditû', "T'ähkí Jesus ikanhondi-á wäyupíwó'di namuu."

Wa'di kin dívíhí'máadi Jesus iví khäge'nin itu'an,

44 "Nã'in wâytuhkankhâymáa'in híwó bít'öeyan: Naa t'owa t'ähkígí' o'aypuyä'i' omuu'i wây-á t'owaví mangepiye díkáaní."

45 Iví khäge'nin wídínhanginnáhpí háa nã'i tun natunda'in. Inbí'wedi wa'di in tun nakaamuu, hedânho wídika'pówápí. Hewänbo diwöeda' óetsika'yâamídí i'gedi.

To-an i' shánkí hay'i namuu?

46 Jesus-ví khäge'nin dívítuhkanmáa wénä wí in diwedi shánkí hay'i namuu i'gedi.

47 Hewänbo Jesus ûnhanginná háa di'ánshaamuu'in, hediho wí ay óekê'di iví hângedi óewínú,

48 hedi ovâytu'an, "To'wídí naa dída'di nã'i ay óesígíkéndedi, naa wá' dísigíkénde waabá i'o'. Hedi

toʷwí naa dísigíkêʹiʹdî iʹ toʷwí naa dísendi wáʹ óesígíkéndeʹ. Wí toʷwí un diwedi shánkí híyǎǎʹiʹ ipipaʹi-á taʹgendi hayʹi namuu.”

Toʷwí Jesus-víʹpiye háa nachaapîʹ-á ivíʹnäpiye napoeʹo

49 John-di Jesus óetuʹan, “Háhkandiʹ, toéwí sen áymûʹ yǎʹdâapíʹin pʹoewǎahâa tʹowavíʹwedi ovâykhehpiyendedi uví kháwǎ natûʹdi, hewänbo âykhâǎʹamíʹin gidaʹ, naʹin diwediʹi wínamuupídí.”

50 Hewänbo Jesus natú “Toʷwí giʹbi wíwínkhâǎʹamípí. Toʷwí unbíʹpiye háa nachaapîʹ-á unbíʹnäpiyeʹiʹbá napoeʹo.”

Wên Samaria-ʹin tʹowađi Jesus wíʹóesígíkêʹpí

51 Iʹ thaa tsowa napowaʹǎʹ Jesus wíyá oe makówápiye napee-ídí, hedi kaygindi iʹánshaamági oe Jerusalem-piye nawáymú-ídí.

52 Hedi wên senäʹ iví páadé ovâysan wáygé nachangiʹoʹin dâykhâyʹamídí. Wí Samaria-wi búʹay iwe dipówá,

53 hewänbo in tʹowa wídidaʹpí óesígíkáyjíʹin, gá oe Jerusalem-piye naʹahchândân.

54 Wíje iví khägeʹnin James-ádí John-dáđí damuuʹin háa óeʹan níʹgedi datʹoe, hedi óetuʹan, “Nanbí Sedó, ti undaʹ wí phaa äntuhkánamí makówáđí nawaǎnídí tʹǎhkí náʹin tʹowa ovâyphaháǎnú-ídí?”

55 Hewänbo Jesus inbíʹpiye ibéedí ovântuʹan, “Haʹwâagi wíďanhéeʹamípí.”

56 Iwedi wíyá búʹaypiye dimää.

Nabâapuʹwan taʹgendi Jesus óeyuuhûuwíđí

57 P'óégé dimän dihaydi wí sendi Jesus óetu'an, "Wáy unmäá eeje wänbo', naa eejepiyebá ʘ-ádi omú-í."

58 Jesus-di óetu'an, "In dé'ây nan deedi dínphohsaa dívíthaayé-ídí, hedá in tsídé-á dinyähsaa, hewänbo naa t'ähkí t'owagí? o'aypuyä'i? omuu'i wáygé dáykaykhanwówá?ámígí? wídinnáhpí."

59 Jesus-di wíyá sen óetu'an, "Naa díyuumá'í." Hebo i? sendi óetu'an, "ʘ-ádi omääpídíbo díwáypunmäá naví tádá dínchuu píhay hedânho donkhä?k'úuwídí."

60 Jesus-di óetu'an, "In dichumuu'in waagin dimuu'indá inbí t'owa dínchuu'in ovâykhä?kw'ôení. ʘ-áho ópûn t'owa ovâytu?ámídí Jôesi Tádávi?piye dívímääni'in."

61 Wíyá to?wídí óetu'an, "Nanbí Sedó, naa oda? ʘ-ádi omú-í'in. Hebo ʘ-ádi omääpídíbo dípunmäá naví k'aygi'in dovâysengitu?âámídí."

62 Jesus-di óetu'an, "Han bi?andáho wí'unchá?muupí Jôesi Tádágí? bit'ôe?ámídí. Wí to?wí iwhäädëdi ihayda? tí'ûupiye ibéede'i waagi?bá unmuu."

10

Jesus-di tségíntä'di wíje (72) senä' ovâysan iví t'ôe díví?ámídí

1 Nã'i naphade ihaydi Nanbí Sedó Jesus-di wáy-á tségíntä'di wíje (72) senä'dá ovâyde?man, hedá wí'jengin ovâysan iví páadé dimú-ídí, i? bú'ây eeje hedá ówinge eejá wáy namän deepiye t'ähkí.

2 I'ḍi ovâytu'an, "Báyékí t'owa diji' Jôesi Tádágí' ovâywé'ge'amídí, t'owa dâyhäwé'ge'o' waabá, hebo t'ôe'indá háyú wänbo widijihpi. In t'owa-á Jôesi Tádáví'in ûnmuu, hediho iví'piye' úvíjûusu'amí wây-á t'ôe'in ovâysaanídí hedânho báyékí ná'in t'owa ônwé'ge'amídí.

3 Jaho bípûn, nää wên k'úwá'ây ímuu waaginbá naadi wâysande' in to'wên khunjó waaginbá dimuu'in diji' iwepiye.

4 Wíwînchä'hûuwípi, wí múu bînhäwíkuu-ígí' wänbo-á joe, in í'antomuu'inda'dibo ímú-í. Wí'úvíhayjêe'amípi háä p'óegé t'owa bînjay'in thaa t'ähki bînhée'amídí.

5 Hedi wáy wí tewhá íts'ú' deewá, páadé in t'owa bînsengitu'âamídí ginnân ítúuní, 'Jôesi Táadáho wovâykhäge'namí hedânho nää tewhá íthaa'in ánsaaginpidíbo' íkwoní.'

6 Wí to'wí háa bîntu'an waa isígí'i na'ándáho', unbí sengitun i-adí ûnjoekandee-í, hewänbo to'wí iwe na'ándi' ha'bi namuupidá, unbí hí' wí'ûnchä'púuwípi.

7 I' tewhá eebo úvíwóyí'ní hedá indádá úvíhúuyamí, gá wí t'ôe'i-á iví wá'âaho it'andân. Nääwá háäwá oe-á wíyá tewhá eeje wí'ímú-ípi wovây'áyîngi'amídí.

8 Hedi wí bú' iwe íts'ûndi wovâysígí'andi, háäwí wovâysaa'i bînk'o'í.

9 In dihay'in i' bú' ee dikw'ó'nin bînehkháamääní, hedi ovâytu'âamí, 'Nää-á Jôesi Tádádí wovâytumáa iví t'owa ímúunídí.'

10 Hebo wí bú' ee íts'ûndi wovâysígí'anpidá, ee bú'wi p'óegé i'ge ímú-í hedi ovâytu'âamí,

11 'I' na'jee unbí bú'wi nanbí anto eeje dîntsîndi wänbo ívîpêedi-í wâykeeyamídí híwó wí'úví'ohpí'in ída'pídí Jôesi Tádádí t'owa ímúunídí.'

12 Naadi wâytumáa, owáy i' thaa Jôesi Tádádí t'owa háa híwó háa híwóhpi díví'annin ovâytu'an dihaydi, gi'bi bú'win t'owa shánkí dâyt'ôephadekhâymaa in Sodom bú'win t'owaví'wedí."

Háa in bú'ây Chorazin-dá Bethsaida-á Capernaum-dá dînpúuwí'in

13 Hedí Jesus ná'in wá' natú, "In t'owa i' bú'ay Chorazin gin dâytu'o' iwe'in t'ôephade dînpúuwí. In t'owa i' bú'ay Bethsaida gin dâytu'o' iwe'indá wá' t'ôephade dînpúuwí. Pínnán t'ôe-áho inbí jáa ovây'an, hebo inbí t'aywó'di wídívíjáa'anpí. Ná'i pínnán t'ôebá in bú' Tyre-ádí Sidon-dádí gin dâytu'o' eeje hán'oe ovây'andáho', in Tyre-'indá in Sidon-'indá wídívíhayjê'amípiwän k'oe'i aa díví'aawé-ídí, hedá nûu ee-á dívíkw'ôeníwän, dâykeeyamídí inbí t'aywó'di dâyjoe'annin.

14 Hedânho in Chorazin-windá in Bethsaidawindá shánká dâyt'ôephadekhâymaa in Tyrewindá hedá Sidon-windá inbí'wedí owáy Jôesi Tádádí t'owa háa híwó háa híwóhpi díví'annin ovâykeekw'óe'ó ihaydi.

15 Mađi in t'owa Capernaum bú'aywin di'ánde' oe makówápiye ovâytegekhâymaa'in, hewänbo indá oe péyégepiyânho diwhavemän."

16 Hedáhá' iví khäge'nin itu'an, "To'wên wovây't'ôeyande'indáho naa wá' dînt'ôeyande waag-ibá díví'o'. Hedí to'wên un wovâyjoegi'annindáho

naa wá' díjoegei'o', hedi to'wêndi naa díjoegei'odá gindidi i' to'wí naa dísandí wá' óejegei'o'."

In tséíntä'di wíje (72) Jesus-ví t'ôe'in diwáy'ää

17 Tí'úugedí in tséíntä'di wíje (72) senä' híhchangidi diwáy'ää, hedi ditú, "Nanbí Sedó, in yä'dâapí'in p'oewaahâadi wänbo na'in dí'a'gin, uví khâwä wínkhâyä'di."

18 Jesus-di ovâytu'an, "Naadi wá' dómû' Satan i' Penísendi oe makówádí tsíkhagipí nake't'ândi, tsígówânú nawândi waabá.

19 Bít'ôeyan, naadi wâyk'û' yä'dâapí'in p'oewaahâa bînt'aanídí, wí päyü háa wí ts'e'k'âaví'di úví'ahsaa waagibá, hedá shánkí kay-á wâymägi in kay i' Penísendi unbí hânbi' únmuu imáa'iví'wedí, hediho há'to häawídí wänbo wovâywa'amí.

20 Hewänbo tobá in yä'dâapí'in p'oewaahâadi wovây'a'ginnandi íhíhchan wänbo', únkhây'ä' shánkí íhíhchaa-i'in unbí khâwä oe makówá únta'muudi."

21 Ihaydibá i' Yä'dâa'i P'oewaahâadi báyékí híhchan Jesus óemägi, hedi Jesus natú, "Naví Tádá, u-á oe makówá-ádi hedá nää oepáa k'aydá shánkí untsonji'i' unmuu. Hedi ná'i hääwí naví khäge'nin dâymû'i-á in báyékí dínhanginná'ninbi'wedá in dihá'inbi'wedá nâakaayan hedânho wídâymúunípídí, hedi ná'in namuudi naadi wíkú'daa'o'. Naví Tádá, gin bí'amídí wóehíhchanmägi."

22 Hedáhá' in t'owa ovâytu'an, "Naví Tádádí hääwí t'ähkí naví mange dínjoe'an. Tóebo ta'gendi wí'únhanginnáhpí to'wí omuu'in, naví

Tádáda?mân ûnhanginná. Hedá tóebo-á wá? wí?ûnta?gendihanginnáhpí to?wí naví Tádá dînmuu?in, naa iví ay omuu?i?da?mân dînhanginná. Hedá wáy wêndidáho óetaa-í, to?wí namuu?in naadi dovâykeeyandáho?."

23 Hedí iví khäge?ninbí?piye ibéedí Jesus-di ovâytu?an indá? dit'oe-ídí, "Undá híhchan bînmá?ve-í ná?i háäwí napóe?i bînmúndedí.

24 Wâytu?âamí, báyéki in hân?oe?in tsonnindá in Jôesi Tádáví tukhe?mindá dida? dâymúuní?in i? háäwí náä bînmúnde?i?, hewänbo wídâymû?pí, hedá i? háäwí un ít'oe?o?indá dida? dit'oe-í?in, hewänbo wídit'oe?pí."

I? híwó?di Samaria-wi sen

25 Wí sen in Hudíyoví khuu dâyhá?o?in di-wedí?i namuu?i Jesus-ví?we napówá óetayi?nídí, hedí óetsika?yan, "Háhkandi?, hân dáy?amí in wówátsi nahándepí?in donkáyjídí?"

26 Jesus-di óetsika?yan, "Hân natû? i? tsontun Moses ita?nandi??" Háä-an iwe nâatunnan?"

27 I? sendi Jesus óetu?an, "Gá ginnân:

I? shánkí natsonji?i? unbí Jôesi únmuu?i? undá únkây?ä? pín ta?gedí bînsígí-í?in, unbí pí?ná khó?jé-á, unbi háä iwá, unbí kay t'áhkídá, hedá unbí ánsaadá."

Hedá wá? natû,

"Háa un wí?bo úvípísígí waagibá, wé?gen t'owa wá? bînsígíhûuwí."

28 Jesus-di óetu?an, "Híwó bihée?an, hedího háa untú waa bi?âamí, hedânho wówátsi wóemääní."

29 Hewänbo in Hudíyoví háhkandi nada? ipi-keeyamí?in híwó?di namuu waagibá, hediho Jesus óetsika?yan, “Wé?in t'owa dovâysigí-í?”

30 Jesus-di ónthayyamídí ginnân óetu?an: “Wí sen oe Jerusalem bú? iwedi i? bú? Jericho iwepiye namän, hedi wên sänmindi óeyâ?di iví aa óep'ädi hedi hânho óemahpúudí chu?i waagibá óejoe?an.

31 Hedi ihaydibá wí Hudíyo owha?-á ee p'óegá namän, hedi i? sen óemû? iwe nak'óedí, hedi p'óe p'änäpiye naphadedí iwedi namää.

32 Hây napóe ihaydá hanbá napóe. Wíyá wêe sendá na?ää, i-á i? méesate hay?iwi khäge?di namuu, hewänbo i? wá? p'óe p'änäpiye naphadedí iwedi namää.

33 Hedi wí sen oe Samaria nangewi namuu?i? oe p'óegé namän, hedi i? sen nak'óe iwe nú? napówá, hedi óemû?di iví?piye nasehkanäpóe.

34 Hediho ee nak'óe iwepiye namäädi iví tsaa eeje olive ka?p'oe-ádí méena-ádí ón?ewedi aa?âydi ónwhi?an, hedáhá? iví búdu eedi óe?í'k'û?di wí whohkwo tewhá iwepiye óeho?, hedi iwe óe?áyîngi?an.

35 I? tháwändá wíje thaa t'óe?i chä? iví chä? múu iwedi iwahógidi i? whohkwo tewháwi p'ó?dédí? ón?andi óetu?an, ‘Nä?i sen nâa?áyîngi?amí, hedi wíyá shánkí úchá?muudáho? owáy owáy?ää ihaydi wíwá?âa-í.’ ”

36 Hedi Jesus-di i? háhkandi óetsika?yan, “Hân un?ân, wé?idan in poje iwedi i? sen in sänmindi óeyâ?i? ta?gendi óeseegí?”

37 I? háhkandi?di Jesus óetu?an, “Gá i? nasehkanäpóe?i?dân.” Jesus-di óetu?an, “Ja? ópûn, háa i?an waa ó?an.”

Mary-á Martha-á inbí tewhá iwe Jesus na'á'dâaji?

³⁸ Jesus-ádí iví khäge'nindádí iwedi dimäädi wí bú'ay iwe dipówá, hedi wí kwee Martha gin nakháwǎ'i'di ovâysígi'andi iví tewhá eepiye ovâyts'úde.

³⁹ Martha-á wí tí'ûu Mary gin nakháwǎ'i-á ûn'ân, hedi i-á ee nange Jesus-ví ân nú' isóge iví háhkan ônt'ôeyaanídi.

⁴⁰ Martha hânho najashapoe'o báyekí t'ôe ûnjidi ovâyhúujôenídi, hediho Jesus-ví'piye namäädi óetu'an, "Nanbí Sedó, ti áyîngi wíwóemähpí'an naví tí'ûudi wí'bo díjoe'andi i' koegi' dókhây'amídi? Nátu'an díkhäge'namí'in."

⁴¹ Jesus-di óetu'an, "Sehkanä Martha, u-á hääwí t'ähki i'gedi báyekí áyîngidi wóemáa,

⁴² hebo wí hääwída'mânho ta'gendi natáy, hedi Mary-áho i' ide'man. Hedi ná'i shánkí híwó'di namuu'i' ide'mandi-á iví'wedi há'to óekwee-í."

11

Jesus-di iví khäge'nin jûusu i'gedi ovâyhá'o?

¹ Jesus-á wíyá wǎhǎä ijûusu'o', hedi ibowa ihaydá wêe iví khäge'di'di óetu'an, "Nanbí Sedó, na'in wá' díjûusuhá'an, John iví khäge'nin ijûusuhá'an waabá."

² Jesus-di ovâytu'an, "Úvíjûusu'andá gin waagi ítúuní: Tádá, uví kháwǎ wín'a'ginnamí. Uví tsonkhuu wóegé ówhanbe na'in dítsonnámídi.

³ Thamuwaagi i' húugi' gíntáy'i dí máä.

4 Nanbí t'aywó'di dîn'owójé, in na'inbí'piye dívít'aywó'nannin ây'owójénde waagibá. Hedí wíginpúuwípi wăhphade dítayi'nídí."

5 Hedáhá' Jesus-di ovâytu'an, "Heyâagú khunpinudi wí k'emavi tewhá eepiye ímäädi bîntu'andi, 'K'ema, poje pává dípiyéää.

6 Wíyá k'ema nängé naphademändi nää naví' napówá, hebo naa hăäbo wídînsaapí dókoejôenídí.'

7 Heyâagú i'di oe ívedi wovâytu'andi, 'Ánpí dí'an, in phódi-áho naphéto'on hedí naví áyyäâ-ádí naa-ádí giwhó'kw'ó, hedího naa wídînkodípi dáyshaa-ídí hăäwí wímäänídí.'

8 Naadi wâytu'âamí, tobá hăäwí wíwovâymäänípi wänbo unbí k'ema únwânpimuudibo', ihayda' bînda'máadáho' ishaa-í, hedí hăäwí úntáy'i wovâymääní.

9 Hedí hanbá namuu úvíjûusu'andi: Bînda'má've-í hăäwí, hedího bînhóení. Bîntuwámá've-í hăäwí, hedího bînshaa-í. Bînpópó'âamí, hedího in phódi-áho ungi' wovâyhuu-í.

10 To'wên ihayda' dâйда'máa'indáho dâyhóení, to'wên ihayda' dâytuwámáa'indáho dâyshaa-í, hedí to'wên ihayda' dâypópó'o'indáho in phódi ingí' ovâyhuu-í.

11-12 "Un tádá'in ímuu'in, unbí e'núdí wí paa wovâydaa'andi ik'o'ídí, ti wí pääyu bînmääní? Hedíháa wí wáa wovâydaa'andi ti wí ts'e'k'âa bînmääní? Joe, há'to'.

13 Tobá híwóhpi'in ímuu wänbo undá únhanginná hádídí híwó'di hăäwí unbí áyyäâ bînmääní'in. Hedího shánkí wänbo i' Tádá oe makówá

naʼandiʼdi in toʼwên óedaaʼannin iʼ Yäʼdâaʼi
P'oewaahâa ovâymaańı.”

Ditú Penísendi Jesus óekhägeʼmáaʼin

14 Jesus-di wí sen tunpiʼvíʼwedi wí yäʼdâapiʼ
p'oewaahâa ónkhehpiye. Iʼ yäʼdâapiʼ p'oewaahâa
napee ihaydi iʼ sen ûnhıʼkodi, hedı in t'owa
ovâyháaʼan.

15 Hewänbo wáy wëndáho ditú, “Iʼ Penísendi
Beelzebul gin nakháwăʼi, iʼ yäʼdâapiʼin
p'oewaahâavi p'óʼdédiʼ dínmuuʼiʼdân Jesus
óekhägeʼdo náʼin yäʼdâapiʼin p'oewaahâa
t'owaviʼwedi ovâykhehpeeyé-ıdı.”

16 Hedá wây-á wëndá didaʼ Jesus óetayiʼníʼin,
hedıho óedaaʼan wên pınnán taa makówadı
ovâykeeyamıdı, hedânho dınhanginnáanıdı háa Jôesi
Táđadı óesandiʼ namuuʼin háa joe.

17 Hewänbo háa dívıʼánshaamáaʼin Jesus-á
ûnhanginná, hedıho ovâytuʼan, “Wı nangewin
t'owa wıʼbo dívıpihánbođáhoʼ inbí nangeho
dâypiháʼdännamı. Hedı t'owa inbí k'aygi ee wıʼbo
dívıpiyádedáhoʼ, iʼ k'aygá háʼto nakâypuuwı.

18 Hedı hanbá Penísendi wıʼbo ipiyádedáho
háʼto háđdı wänbo natsonyêenı. Undı dıtúʼan
Penísendiđânho naa díkhägeʼmáa, hedânho
in yäʼdâapiʼin p'oewaahâa t'owaviʼwedi
dovâykhehpiyendeʼ.

19 Hewänbo handıdı dovâykhehpiyendedáhoʼ,
háđıdan unbı t'owaʼındı ovâykhehpiyendeʼ? Unbí
t'owaho dıtúunı in taʼgen wıʼúvíheeʼopiʼin.

20 Hewänbo Jôesi Táđavı pınnándânho in
yäʼdâapiʼin p'oewaahâa dovâykhehpiyendeʼ,

hedí ná'indiho únhanginná Jôesi Tádádí naa dítsondisóge'in.

²¹ Wí sen kay'i t'ähkí iví k'uuphé hääwídí iví tewhá i'áyîngi'odi, t'ähkí i' hääwí iví' ûnmuu'i' híwó ûnkw'ó.

²² Hewänbo wí to'wí iví shánkí kay'i namuu'i na'äädá i' sendádí iyâa-ídí, i' sen óet'aaní, hedí tobá i' sen kwäk'u hân aa nato'on wänbo', hedá na'ände' ná'i kwäk'u aadi óekhäge'namí'in, ná'i wêe sen shánkí kay'i namuu'i'đi i' senbí hääwí ônhóení, hedí iví k'ema'indádí dívíweejé-í.

²³ To'wí naví'näpiye namuupî-á naví'piye háa nachaa, hedí to'wí in t'owa naví'piye ovâymayä'pî-áho' ovâykhehpiyende waagibá i'o'.

²⁴ “Wí yä'dâapî' p'oewaaḥḥaa wí t'owaví'wedi napeedi oe ahkónupiye namāndi wáy ithaayé-í iwe ituwāmáa, hedí ishaapídáho wí'bo natú', ‘Wáy dójoe'an diwepiyebá owáymú-í, i' to'wí'piye naví tewhá waagi'ba dînmú'de'i'.”

²⁵ Hedí nawáymää ihaydá ná'i to'wí'ba óeshaade', wí tewhá na'aanānda napi'dindá waabá namuu.

²⁶ Hedáhá' wíyá napeedi tsé ihay wây-á yä'dâapí'in p'oewaaḥḥaa iví shánkí yä'dâapí'in dimuu'in ovâyma', hedí ná'i to'wí'piyebá ovâyhon iwe dívíthaayé-ídí, hedího ná'i to'wí-á shánkí p'ändíkí-á napoe'o páadéđi namuu'iví'wedi.”

Háa ta'gendi gihhchanpúuwí'in

²⁷ Gin Jesus natú ihaydá wí kwee oe t'owa jáadá kaygá natú, “I' kwee wóe'ayyandi' hedá wóetsää'andi-á hihchan imáa.”

28 Jesus natú, “Hebo shánkí dihíhchan in to’wên Jôesi Tádáví hí’ dâyt’ôeyande’in hedá dâya’gindo’indá.”

In t'owa dida' Jesus wí pinnán t'ôe i'amí'in

29 In t'owa Jesus-ví'we shánkí diwé'gepoe'o, hedi ovâytu'an, “Un nääwin t'owa-á yä'dâapí unbí wówátsi bínhon. Ihayda' wí pinnán taa bínmúunídí Ída'poe'o, hewänbo wêeda' pinnán bínmúuní, i-á Jonah ikeeyandi' waagi'bá namúuní.

30 Háa Jonah ûnpóe'in namuudi in t'owa Ninevah bú'win dínhanginná ta'gendi Jôesi Tádádí óesannin, hedi hanbá nää naa t'owa t'ähkígí' o'aypuyä'i háa dínpuuwí'in namuudi in nääwin t'owa dínhanginnáani ta'gendi Jôesi Tádádí disannin.

31 Hedânho owáy i' thaa Jôesi Tádádí t'owa háa híwó háa híwóhpí díví'annin ovâykeekw'óe'ó ihaydi, i' kwee oe Sheba nange p'ó'dédí' namú'de'i' i'ahtuyedi un nääwin t'owaví wäyupí wovâykeeyamí. Hänn'oe i-á kayi' wãhãäwi nagedá na'ää häyü Solomon ûnhanginná'di' ônt'ôeyaanídí, hewänbo tobá naa Solomon-bí shánkí hay'i omuu wänbo hedá näwe undádí oji wänbo', undi naa wíðint'ôeyandepí.

32 Hedá wá' owáy i' thaa Jôesi Tádádí t'owa háa híwó háa híwóhpí díví'annin ovâykeekw'óe'ó ihaydi, in t'owa i' bú' Ninevah-win díví'ahtuyedi un nääwin t'owaví wäyupí wovâykeeyamí. Hänn'oe Jonah-di Jôesi Tádáví tun ovâyt'ôe'odi hä'in Ninevah-win t'owa dit'oedi indá inbí t'aywó'di dâyjoe'an, hewänbo tobá naa Jonah-ví shánkí hay'i omuu wänbo hedá näwe undádí oji wänbo', unbí t'aywó'di wíwînjoe'ohpí.”

Jesus-di ovâytu'an iví hí' ônjoegi'odáho', wên ko wên t'un pho' dâykée'i waagibá díví'o'

33 “To'wí wänbo wên phakó iko'andi pho iwe wí'ikaakée'ípi, háa wên t'un napekichá'nin pho' wí'ikée'ípi, hewänbo wên phakóki eedân ikée'i hedânho to'wên dits'úya'nin i' ko dâymúunídí.

34 T'owaví tsée-á wên phakó ingí' namuu, hedi híwó'nin tsée dínmuudáho in tséedá t'ähki ovâyko'. Hewänbo híwóhpi'in tsée dínmuudáho' t'ähki ovâyphahkhunjo' waagi'ba dínpo'e'o.

35 Hedânho úví'áyîngi'amí unbí tséedí in ko óetsudemääni'in, khun ni'ge wí'iyêenípídí.

36 Wí to'wí ta'gendi ûnkonândá hedá wáygé wänbo wí'ûnphahkhunáhpídá, t'ähkiho ûnkohkeenáani, wên phakó ûnkohkay waagibá.”

Jesus-di in Pharisees-ádi in Hudíyoví khuu dâyhá'o'indádi ovâytu'an t'ôephade dínpuuwí'in

37 Jesus ihí'bowa ihaydá wí Pharisee-dá óehúutu'an, hediho i' Pharisee-ví tewhá eepiye dats'ûndi Jesus ihúusóge.

38 I' Pharisee óeháa'an Jesus óemû'di ihúusógedi wa'di iman'owídipídíbo' in Hudíyoví khuu waag-ibá.

39 Hediho Nanbí Sedó Jesus-di óetu'an, “Naa dînt'ôeyan, un Pharisees-á t'owa waaginbá ímuu inbí húugi' k'édé-á sä'wé woegi'-á já'wedída' dâyo'owídinde'in. Undá ida' híwó ikeet'ôení'in, hewänbo unbí pí'ná khó'jé nakeet'óepí iwá ha't'aa'inda' hedá yä'dâapi'inda' ímuu.

40 Un ánshaapi'in, Jôesi Tádá-á hääwí nakeet'óe'i' ipaa. Ti i'ba hääwí nakeet'óepí' wá' wí'ipaapi'an?

41 Únkhây^{ʔäʔ} hääwí unbí sã^{ʔwé} únsaa^{ʔiʔ} in sehkanäwó diwówáji^{ʔin} bînmääni^{ʔin}, handidibo yã^{ʔdãaʔ}in wówátsi bînhûuwí.

42 “T'ôephade un Pharisees únpúuwí. Undá i^ʔ su^{ʔts'ígíʔ-á} tsímáháa-á hedá wé^{ʔgeʔi} hääwí ha^{ʔwâagiʔiʔ} bînpaye iwedi tä taa únkw'ôndi Jôesi Tádá wêe bînmã^ʔ, hewänbo t'owa-áho ta^{ʔge} wívîn^{ʔohpí} hedá Jôesi Tádá-á wívînsígípi. Hääwí bînt'andedi ta^{ʔgendi} únkhây^{ʔäʔ} tä taa únkw'ôn diwedi Jôesi Tádá wêe bînmääni^{ʔin}, hewänbo wí^{ʔúnʔoede-ípi} ná^{ʔi} wé^{ʔgeʔi} híwó^{ʔdi} hääwí wá^ʔ úví^{ʔâamídí}.

43 T'ôephade un Pharisees únpúuwí. Undá i^ʔ méesate páadépiye úvíkw'ôeni^{ʔin} wovâyhi^{ʔan}, hedá oe búu pinge wovâyhi^{ʔan} t'owadi a^{ʔgindi} wovâysengitu^{ʔâamiʔin}.

44 T'ôephade únpúuwí, gá undá wáy pení ovâykhã^{ʔkw'ódi} eeje nataamuupí^ʔ waaginbá ímuudân, t'owa díví^{ʔahsahondi} wídínhanginnáhpí iwe nakw'ó^{ʔnin}.” *

45 Wí Hudíyoví kuu ovâyhá^{ʔoʔiʔdi} óetu^{ʔan}, “Háhkandi^ʔ, in Pharisees-bí^{ʔgedi} ha^{ʔwâa} bihée^{ʔodi} na^{ʔinbíʔgedi} wá^ʔ jänäki bihée^{ʔoʔ}.”

46 Jesus natú, “T'ôephade un Hudíyoví kuu bînhã^{ʔoʔin} wá^ʔ únpúuwí. In t'owa kã^{ʔi} hääwí díví^{ʔamiʔin} bîntu^{ʔoʔ}, hewänbo undá háy wänbo wívínkhãge^{ʔdopí} dâ^{ʔamídí}.

47-48 T'ôephade únpúuwí, gá undá wáy in Jôesi Tádáví tukhe^{ʔmin} ovâykhã^{ʔkw'ódi} eeje bînkodi^{ʔodân}, inbá unbí hehãäwin thehtáy

* **11:44** In Hudíyo wí penípho iwe díví^{ʔahsaadá}, dínkhãk^{ʔóe} inbí méesate ee dits'úuni^{ʔin} páadé dívíkhây^{ʔanpídiboʔ} inbí kuu dínmuu waa.

pahpá?indi ovâyhánú. Hewänbo han bîn?andi nakeepoe?o únchanpóe?in háa unbí páadé kâ?ää?in díví?annin híwó namuu?in, gá indá in Jôesi Tádávi tukhe?min ovâyhánú wänbo undá inbí penípho bînwänpikodi?odân.

49 Hedânho Jôesi Tádá báyékí hangintan imáadi ginnân natú, 'Naví tukhe?mindá hedá naví t'ôekhuwa?indá in t'owaví?piye donsaañí, hedi in t'owadi wáy wên in dovâysannin jänäkí ovây?amí, wáy wëndá ovâyhánú-í.'

50 Hediho un t'owa nääwin wovâychänukhâymaa in Jôesi Tádávi tukhe?min nää oepáa k'aydi nakhi?jen dihaydibo? ovâyhánúdí.

51 I? páadé óhay?i-á Abel namuu, hedi i? tí?úugé óhay?i-á Zechariah-á namuu, i-á i? méesate-á i? antâa já?wé nak'óe?i-á inbí pinudi óhay. Naadi wâytu?âamí, undáho in t'âhkí ovâyhánúdí ta?gendi wovâyguhchänukhâymaa.

52 Un Hudíyoví kuu bínhá?o?in t'ôephade únpuuwí. In ta?gen namuu?in bînkaajo waagibá úví?o?, in t'owa wídiháhpúuwípidí. Undáho wí?iháhpóepí, hedi in wé?gen t'owa diháhpúuwí?in dida?indáho wívîn máhpi diháhpúuwídí."

53 Jesus ná?i Pharisee-ví tewhá iwedi napee, hedi i? thaa iwedi páadépiye in Hudíyoví kuu dâyhá?o?indá hedá in Pharisees-á hânho i-adi dit'ayyaapóe, hedá hânho-á dívíkhäädé? t'âmäge i?gedi óetsika?yamídí.

54 Wên phay igí? nawhêe-ídí ônk'úya? waabá muu?in bînkaajo waagibá úví?o?, in t'owa wídiháhpúuwípidí. Undáho wí?iháhpóepí, hedi in wé?gen t'owa diháhpúudíví?andi ditsíkha wên

háawên híwóhpíʔin natuhpee-ídí.

12

Jesus iví khägeʔnin ituʔan dívíʔáyîngiʔamíʔin

¹⁻² Ihaydi báyéki maapaasôn (1,000's) t'owa diwéʔgejiʔ, heđi hânho dibáʔyendi dívídachänuʔoʔ. Jesus-di in t'owa ovâyhééʔan, hebo iví khägeʔnin páadé ituʔan, “Úvíʔáyîngiʔamí hãʔin Pharisees waaginbá wíʔípúuwípidí, indá paa dívíjánúmáaʔin waaginbá dimuu. Iʔ híwóhpíʔ dívíʔoʔi-áho dínsôe-í oewáasee náʔi oewáa iwe natoʔondi nasôʔ waagibá. Heđi hanbá t'ähki náä nakumuk'óe wänbo nakumukhuudee-í, heđá t'ähki náä nakaak'óe wänbo óepeeyé-í napuʔwäänidí.

³ Heđiho wên háawên phahkhun dee ítúʔindáhoʔ, thaadi dit'oe-í, heđi wên háawên toʔwívi oje phóge bînsänhééʔandi in phódi natiʔdindi, indáho whaʔk'aydi dívítuwéenú-í, t'ähki dit'oe-ídí.”

Jôesi Tádáđáʔmân âykhunwôedaʔí

⁴ “Navi k'emaʔin, wâytuʔâamí, wíwînkhunwôedaʔípí in toʔwên unbí túʔ dâyhâanú-ídí dínkodí wänbo shánki wovâyʔamídí wídínkodípí.

⁵ Naadi wâythayyamí toʔwí namuuʔin iʔ bînkhunwôedaʔíʔiʔ: Jôesi Tádá-ânho bînkhunwôedaʔí. I-á ûnkodí wovâyhâanú-ídí heđá wáʔ ûnk'óe péyégepiye wovâysaanídí.

⁶ P'ánú ts'íʔ tsidéʔây wíje thígíʔdidibo ovâykuʔch'áadeپیʔan. Hewänbo tobá wâhphade dichäʔmuupí wänbo Jôesi Tádáđá wêe wänbo in diwedi wíʔóeʔódéndeپی.

7 Hewänbo undá Jôesi Tádágî? báyékí tsídévi shánkí íchä?muu. I-á ûnhanginná häyú phó unbí p'ó'dé únsaa'in wänbo?, hedihó wí'íkhunwôeda'ípí."

Jesus-ví'piye ívîwâyundeda'ho gínkhây'ä? han gitúuní'in

8 "Naadi wâytu'âamí, to'wên in t'owaví páadépiye naví'in dimuu'in ditú'in, naa t'ähkí t'owagî? o'aypuyä'i wá? in Jôesi Tádáví makówáwin t'ôepa'aa'inbí páadépiye otúuní innân naví'in dînmuu'in.

9 Hewänbo to'wên in t'owaví páadépiyebo ditú'in naví'in wídimuupí'in, naa wá? in Jôesi Tádáví makówáwin t'ôepa'aa'inbí páadépiye otúuní naví'in wíðînmuupí'in.

10 Nakodi t'ähkí t'owa dín'owó'jaynídí hääwí híwóhpí dívíhéé?annin naví'gedi, naa t'owa t'ähkígî? o'aypuyä'i? omuu'i?, hewänbo to'wên jänákí i? Yä'dâa'i P'oewaahâavi'gedi dívíhéé?annindáho há'to dín'owó'jayní.

11 "Owáy in méesate eeje'in p'ó'dédí'inbí'piye háa in nangewin tsonninbí'piye wovâytonjó?namídí wovâyho? ihaydi, wí'í'âyîngi-ípí háa ítúuní'in úví'aywoenídí, háa úvíhéé?amí'in wíwovây'âyîngimäänípi,

12 gá ihaydáho i? Yä'dâa'i P'oewaahâadi i? hí? wovâymäßigân hedânho híwó úvíhéé?amídí" gin Jesus-di ovâytu'an.

Jesus-di i? kodit'owa sen ánshaapí? namuu'iví'gedi ovâytu'an

13 Wí sen in t'owaví jáa nají'i?di Jesus óetu'an, "Háhkandí?, naví pá'dây dîntu'an i? hääwí nanbí tádadí na'in dînJoe?andi naa-ádí iweejé-í."

14 Hebo Jesus-di i' sen óetu'an, "To'wídí wänbo naa wídînk'ú'pí otúunídí háa unbí hääwí dänweejé-í'in."

15 Hedáhá' Jesus-di t'ähkí in t'owa ovâytu'an, "Häädi wänbo t'ähkí úví'áyîngi'amí hedânho ha't'aa'inda' wí'imúunípídí. To'wí wänbo híwó'nin wówátsi wí'imáapí báyékí hääwí ûnwänpikw'ôndibo'."

16 Hedáhá' nä'in háhkangí'in ó'gédí ovâytu'an, "Wí kodit'owa sen ûnnavakw'ó, hedí báyékí ûnpayedee.

17 Hediho ginnân na'ân: "Wähää naví hääwí dînpaa'i donkw'ôení wídînnáhpí. Hân hîn dáy'amí?

18 Ma' ginnân dáy'amí: Naví denkw'o'i tewhá donts'ávedí wiyá shánkí he'endi donkw'ôení, hediho ee naví táhtândá naví wé'ge'i hääwí-á dondenkw'ôení.

19 Hedáhá' gindá opitúuní: 'Nää-áho báyékí híwó'di hääwí híwó hay paayogí' dîndenkw'óho', nää-áho wiyá wídáy't'ôe'amí. Húukandá suwä-áda dáy'amí, hedá naví wówátsi-á híhchandi donhúuwí.'

20 Hewänbo Jôesi Tádádí i' sen óetu'an, 'U' ánsaapí', nää khunbo uví wówátsi wínkekhâymaa. Ihaydáho to-an há'i hääwí ugí' mändenkw'ódi'i' ikhonkhâymaa? "

21 Hedí Jesus-di in t'owa ovâytu'an, "Ha'wâagi'innânkun in t'owa dimuu báyékí hääwí dâydenkw'óe'ó'in hewänbo Jôesi Tádá-á natú' ta'gendi kodit'owa wídîmuupí'in."

Jesus-di ovâytu'an hääwí i'gedí wídí'áyîngi-ípi

22 Hedáhá' iví khäge'nin itu'an, "Hedânkun wâytumáa, wâhphade wí'úví'ánshaamá've-ípi i' koegi' úntáydi íwówáyêenídí, háa i' aa úntáydi unbi tú'gí'.

23 Unbí wówátsi-á shánki únchä'muu koegi'da'bí'wedi, hedá unbí tú'-á aada'bí shánki únchä'muu.

24 In odoví'gedi úví'ánshaa'amí. Indá wídyako'jikopí, hedá wídyähäwé'ge'opí, hedá wâhää dâyhääwídenkw'ôení'i wânbo wídinnáhpí, hewânbo Jôesi Táadáho ovâyhúujómä'. Hedi undá shánki íchä'muu nã'in tsídéví'wedi.

25 Wénä wí wânbo há'to unbí wówátsi wíyá wêe thaa wânbo bîntä-í íwânpi'âyîngidibo'.

26 Hääwí hîyää'i ha'wâagi'i wânbo há'to úví'amí, hediho háadan wíyá hääwí i'gedi úví'âyîngimä'?

27 Úví'ánshaa'amí hä'i ahkónuwi póvi'ây háa nakeet'óe waa. Wídívít'ôe'opí wídyapa'p'ándepí wânbo', Jôesi Táadá sa'wó'di aa waagi ovâymä'. Solomon-dá hânho hay'i namú'de wânbo' i' póvi waabá sa'wó wí'i'awepí.

28 Jôesi Táa sa'wó'di aa waagi i' ahkónuwi phé'yävigí' ônpaa, tobá nã'i phé'yävi-á wêe thaada' nasaa wânbo hedá wíyá tháwándáho t'owa dâypha'kw'ôení dâyhääháa'amídí, hediho un wá' shánki híwó wânbo wovây'aawé-ípi'an. Undá únkhây'ä' nã'in úvíwäyü-í'in, hewânbo hîyääda' wäyü bînmáa'in ímuu.

29 Ihayda' wí'ítú'be-ípi, 'Hää-angú âyk'o'í, hää-angú âysuüwä-i?' Wâhphade wí'úví'ánshaamá've-ípi i'gedi.

30 T'ähki t'owa Jôesi Táadá óetaapi'indá hânho

dívíwänpikhäãde nä'i häãwí dâyhóenídí, hebo unbí Tádá oe makówá na'ãndi-á ho ûnhanginná undá úntáy'in.

³¹ Undá shánkídí únkhây'ã? Jôesi Tádáví tsonkhuu i'piye úvíkhäã-í'in, hedí gin úví'andáho nä'i häãwí úntáy'i bînhóení.

³² “Wí'íkhunwôeda'ípí tobá hýyããdi wên k'úwá waa íji wänbo?. Unbí Tádá makówáwi-áho nahíhchan oe makówápiye wovâyhúuwídí.

³³ Häãwí únk'ó'dí' bînk'ch'âaní, hedí i' chã'dá in sehkanäwó diwówáji'indá bînmãáni. Gindídáho wí chã'múu há'to únwhéepúuwí'i' waagibá bînmá've-í, hedânho i' häãwí únchã'muu'i-á oe makówá úndenkwódee-í. Iwá häãwí unbí' únmuu'i há'to únháaní, háa wên sänmin wänbo há'to dâytãgégé-í, háa wên khã'nin wänbo há'to dâyhã'ní.

³⁴ Wãhãã unbí häãwí únchã'muu'i' únk'ôn diwebá unbí pí'nã khó'jé ída'í íkwoní'in.”

Jesus iví khãge'nin itü'an dikhây múuní'in

³⁵⁻³⁶ “Wên t'ôe'in waabá únkhây'ã? ímúuní'in, inbí p'ó'dédí' wên khóhtsaã shánkí'eedi iwedi iweemá'ídí dâysíkha'máa'in. Indá dívít'ôe'amígí' dí'aamuu, inbí phakó-á dínkomuu, hedânho napówá ihaydi oe phódi ipópó'andi wese igí' dâyhúu-í.

³⁷ Nä'in t'ôe'in inbí p'ó'dédí' dínpówá ihaydi áyíngidi dikw'ó'nin ovâyshaadá híhchan dâymá've-í. Wâytu'âamí, i-á ipí'aawé-í ovâyhúukhâysaa-ídí, hedí ovâytu'âamí dívíkw'ôení dívíhúuyamídí, hedí häãwí ovâysaa-í.

38 Tobá khun pinuḍi háa shánkí hääḍanho nanân wänbo na'ääh ihayḍi, dikhâymuuḍi ovâyshaadáho híhchan dâymá've-í.

39 Nă'in ta'gendi únhanginnáani: Wí to'wí ûntewhák'óe'i hääḍi wí sänbi' i' tewhá eepiye na'ä'in únhanginnândáho?, há'to óemääní in phóḍi ithâaní'in háa wháphóḍi ihâave-í'in nats'úunídí.

40 Heḍi un wá' íkhây múuní, gá naa t'owa t'ähkígí? o'aypuýä'i? omuu'i wá' hääḍi nanân wänbo? owáy'äḍân, dítsíkha'máapí ihayḍi o'ä'."

41 Peter-di Jesus óetsika'yan, "Nanbí Sedó, ti na'inda'mân nă'i hí' díḥmáa, háa t'ähkí in wé'gen t'owa wá' ovâyḥmáa?"

42 Jesus-di óetu'an, "Wí t'óe'i hääwí nawó'ná'di' híwó i'o'i heḍá híwó'di hanḡintan imáa'i-á waaginbá únkhây'ä' ímúuní'in. Gi'bi t'óe'i-ânho iví p'ó'dédí'di óesóege-í i' tewhá ee in wé'gen t'óe'inbí tsondi dínmúunídí, heḍi inbí koegi' hääwí ovâyḥmáḍân, dítsíkha'máaäänídí hääḍi ihayḍi napóe ihayḍi.

43 Híhchan i' t'óe'i imá've-í iví p'ó'dédí'di gin i'odi óeshaaḍi iví' iweemaa ihayḍi.

44 Ta'gendi wâyḥmá'í, i' tewhá p'ó'dédí'di gi'bi t'óe'i óesóege-í t'ähkí iví hääwí ôn'âyínmá've-í'dí.

45 Hebo i' t'óe'i híwó i'ámiví'wedi wí'bo natúdáho?, 'Naví tsondi-á nahayjéepóe na'ääh-í'dí, heḍiho in wé'gen t'óe'in kwiyä'dá senä'dá ovâyḥmáḍân, dítsíkha'máaḥänúmáadá, heḍi i-á húukangí'-á sųwägí'-ádíḍá'ba-á namuudá, heḍá naháapoe'odá,

46 gin i'andáho? iví p'ó'dédí' ûnwáy'ääh-í óetsíkha'máapí'dí, hääḍi i' t'óe'i' únhanginnáhpí

ihaydi, hed̄i iʔ p'óʔdéd̄iʔ-á natsonpúuwí iʔ t'ôeʔi hânho óetuhchää́nú-íʔin, hed̄á óesaaní in wéʔgen t'owa t'ôeyanpíʔindaʔ dimuuʔin dikw'ôn diwepiye.

47 Wí t'ôeʔi-á háa iví p'óʔdéd̄iʔ ûndaʔ waa ûnhanginnân wânbo háäbo wíʔiʔanpídí, i-áho báyéki whädidi óetuhchää́nú-í.

48 Hewânbo wí t'ôeʔi híwóhpí iʔandi gindidi ûnkâyʔäʔ whädidi ótuhchää́nú-íʔin, hewânbo háa iví p'óʔdéd̄iʔ ûndaʔin taʔgendi wíʔunhanginnáhpídí, i-áho wâhphade wíʔóetuhchää́nú-ípi. Toʔwên t'âhki báyéki ovâymägiʔindáho báyéki bá dínkhâyʔäʔ dâywáymää́níʔin, hed̄i toʔwên inbí mange báyéki ovâykw'ódiʔindáho báyéki bá dínkhâyʔäʔ iwedi dívíʔamíʔin.”

Jesus natú iʔ namuudi t'owa dívíwijekhâymaa

49 “Naa náä oepáa k'aydipiye oʔää́ wí phaa waabá namuuʔi dómáʔídí, hed̄i hânho odaʔ ho nakojeʔníʔin.

50 Naa dínkhâyʔäʔ dont'ôephaadé-íʔin, hed̄i navi píʔná khóʔjé hânho ochanpúuwí gin dînpóe píhay.

51 Hân íʔándeʔ? Ti t'owa dívíwóení naa náä oepáa k'aydipiye oʔää́diboʔ? Joe, t'owa-á dívíweejé-í.

52 Náä iwedáho gin waagi namúuní: Mađi p'anú t'owa wêe tewhá iwe dithaa, hed̄i diwijedeedi wêegeʔin dipúuwí, wíjediho wéʔge, pojedá wéʔgá, hed̄i in wíjediho in pojevíʔpiye háa dichaa-í, hed̄á in pojedá in wíjevíʔpiyá.

53 Iʔ tádá-áho iví eʔnúvíʔpiye háa nachaa-í hed̄i iʔ eʔnú-áho iví tádávíʔpiyá. Iʔ jíyá-áho iví aʔyúvíʔpiye háa nachaa-í, hed̄i iʔ aʔyú-á iví jíyávíʔpiyá. Iʔ jahkwíjo iví sâaʔivíʔpiye háa nachaa-í, hed̄i iʔ sâaʔi-á iví jahkwíjovíʔpiyá.”

Jesus-di ovâytu'an híwó'di hangintan dâymá've-í t'âhki háäwí i'gedi

⁵⁴ Hedáhá' in báyéki t'owa iwe dikw'ó'nin ovâytu'an, "Wí okhúwá oe tsânpiyedi na'âdi bînmû'di, wese ítû' ikwahkhâymaa'in, hedi híwó ítû' gá han napúuwídân.

⁵⁵ Hedi oe aakonpha'gedi wovâywaanámá'di, ítû' hânho itsáwâkhâymaa'in, hedi híwó ítû', gá han napúuwídân.

⁵⁶ Undá paa dívíjánúmáa'in waaginbá ímuu. Nää oepáa k'aydá hedá makówá-á háa i' okhúwá-á wáa-á nakeet'óe waa bînmúndedi únhanginná háa nanáani'in, hedi háadan handi wí'únkeepoe'opí háa natunda'in i' wé'ge'i háäwí nää ná'i thaa eeje Jôesi Tádá i'o'i'?

Jôesi-ádi híwó'gí ó'an wa'di úkodidibo'

⁵⁷ "Hedi háadan unbo wí'úvípí'ánshaa'ohpí únhanginnáanídí wé'i wí háäwí híwó'di namuu'in úví'amídí?

⁵⁸ Heyâagú wí to'wídí háawên wovâychänundedi hedá wovâyjtunjó'diwehondá, wa' ímändibo' i-ádi úvíkodi'amí hedânho i'di wovâyma'p'âädi-ídi hedá i' tsondiví páadépiye wíwovâyhúuwípí. Eepiye wovâyho'dáho mađi i' tsondidáho i' pan áyí'diví mangá wovâyjoe'amí hedá i'dáho wovâypanhúuwí.

⁵⁹ Wâytu'âamí, gin únpoedáho há'to wovâyma'p'âädi-í háyú íphaamuu t'âhki úvíwá'âa píhay" gin Jesus-di ovâytu'an.

13

Jesus-di in t'owa ovâytu'an inbí t'aywó'di dâyjoe'anpídá dichuu-í

1 Ihayhääbá wên t'owa iwe diji'indá Jesus-á óetu'an háa wên Galilee nangewin dínpoé'in. Ditú i' méesate hay'i ee Pilate-di ná'in Galilee'in ovâyhánú wa' dâ'y'animâahánúndedibo Jôesi Tádá óemäänídí.

2 Jesus-di ovâytsika'yan, “Hedi hân í'ánde'? Ti há'in Galilee'in ha'wâa dínpoédibo shánkí t'aywóhkannin dimuu in wé'gen Galilee-winbí'wedí?

3 Joe, há'to?. Wâytumáa, undá wá' unbí t'aywó'di bînjo'e' anpidá íchuu-í.

4 Hedi in tä'di kháve (18) t'owa oe Siloam tsowa ovâyhánú'in i' tewhá tu'wändi dínkanuđi, hândá inbí'gedi í'ánde'? Ti indá shánkí híwóhpi díví'o'indá dimuuwän in wé'gen t'owa oe Jerusalem bú' dithaa'inbí'wedí?

5 Joe, há'to?. Wâytumáa, undá wá' unbí t'aywó'di bînjo'e' anpidá íchuu-í.”

Jesus-di wên fig tay i'gedi ovâyhée'an hääwi ovâyhá'amídí

6 Hedáhá' ná'in háhkangí'in ó'gedí ovâytu'an: “Wên fig tay wí senbí nava iwe ûnchá, hedi i' sen namää ihäap'aynuuwă-ídí, hebo hääbo wí'ishaapí.

7 Hediho iví nava t'ôe'i itu'an, 'Ót'ôeyan, nää-ádího poje paayoho o'ää donhäap'aynuuwă-ídí ná'in tay iwe, hewänbo wa'di hääbo wídonshaapí. Náts'a', nawänpidachá.

8 Hebo i' nava t'ôe'i'di óetu'an, 'Navi tsondi', wiyá wêe paayowän nâasôemääní, hedi ee napúuji' i'ge dónahpaa-í hedá dósá'kw'ôení.

9 Hedihó nää wíyá p̄aayo nahäp̄'aypóedáho?, híwó, hebo napaapídáho natsaadee-í. ”

Kaykhanwówá thaa Jesus-di wí kwee napháygípóedí ònhèkháa'an

10 Wí kaykhanwówá thaa Jesus-di in t'owa in Hudíyoví méesate'ay ee ovâyhá'o'.

11 Wí kwee wí yä'dâapî' p'oewahâadi óemáa'i' iwe naji', hedí tã'dí kháve (18) p̄aayo óehay'an, hedí nadapháygípóedí wínata'gepoe'opí.

12 Jesus-di i' kwee óemû'dí óetu'an, “Kó'òe, nã'i hay wóemáa'i wínjáa'amí.”

13 Hedí i' kwee óetãgedí wesebo nata'gepóe, hedí i'dí Jôesi Tádá-á kw'áayébo' óemáa.

14 Hewänbo i' Hudíyoví méesate'ay p'ó'dédî' nat'ayji', kaykhanwówá thaa Jesus-di i' kwee óehèkháamãgídí, hedího in t'owa ovâytu'an, “Sí t'òe thaa naná jáadi waa, hedí iwedí wé'i wí thaa wänbo í'ä-í wovâyhehkháamãänídí, i' kaykhanwówá thaa-á joe.”

15 Nanbí Sedó Jesus-di ovâytu'an, “Un paa waaginbá úvíanúmáa'in ímuu'in, tí kaykhanwówá thaa nanân wänbo to'wídí wänbo un diwedí unbí wásí háa búdu wíwínwhisuudepí'an hedânho phékháa iwedí napee-í bñp'oemãänídí?

16 Hedí nãwe nã'i kwee Abraham-bí äy iwedí'i'bá namuu'i naji', i-á i' Penísendi Satan-di tã'dí kháve (18) p̄aayo óewhi'an waagibá. Tí híwó wínamuupí'an óema'p'ä-í-dí kaykhanwówá thaa nanân wänbo'?”

17 Hedího t'ähkí in óetunsúumáa'in diwôeda'póe, hedá t'ähkí in wé'gen t'owa-á dihíhchanpóe, t'ähkí hääwí he'endi híwó i'andi.

Jesus-di ovâyhée'an mustard ko'ji i'gedi, hedá oewáasee i'gedá Jôesi Tádávi háhkan ni'gedi ovâyhá'amídí

18 Jesus-di wíyá ovâyhée'andi ovâytu'an, "Hân wâytu'amí únhanginnánídí háawin Jôesi Tádávi háhkan ûnmuu waa. Hádídan wâythayyamí háä waagi namuu'in? Gá ginnân:

19 Wí hínchää'i mustard ko'ji wí sen ikê'di ivi nava iwe ikoe'i waagi'ba namuu. Natsijópúpóedí nasôedá wên tay napaa, hedi in tsidé dívishunwáve i' wa'jáy khóe eeje dâyyähpa'idí."

20 Hedá wíyá ovâytu'an, "Hân wâytu'âamí wâythayyamídí háä waagi Jôesi Tádávi háhkan ûnmuu'in?

21 Gá ginnân: Wí oewáasee wí kwee báyékí khändádí iwóndí' waagi'ba namuu, hedi nasôedi hanwaapídíbo' i' oewáa t'ähkí napee."

Jesus-di ovâytu'an in makówáwin phódi híyää saygi'in namuu

22 Jesus oe Jerusalem bú'piye namän, hedi i' bú'ây eeje ówinge eejá namändi t'owa ovâyháhkanhon.

23 Hedi wí to'wídí óetsika'yan, "Nanbí Sedó, ti wí híyäädi t'owada' ovây'aywoeni?"

24 Jesus-di in iwe diji'in ovâytu'an, "In makówáwin phódi híyää saygi'indá' namuu, hediho hânho úvíkhää-í iwe its'úunídí. Wâytu'âamí, báyékí un itsüdeda'í, hebo há'to únkoedí-í.

25 Jôesi Tádá i' iwe'i' p'ó'dédí' namuu'i-áho in phódi it'êedi-í, hedi un ho its'úhpi'indá já'wébo-áho wovâyjoe'amí, hedi bînpópó'odi ítúuní, 'Nanbí

Sedó, nã'in phódi dînhuu hedânho gits'úunídí. Hewänbo i-á natúuní, 'To'wên ímuu'in naa wíðînhanginnáhpí.'

26 Hedi undi bîntu'âamí, 'Û-ádí ívîhúuyan, hedi nanbí bú' iwe ù'dí dîhá'an.'

27 Hewänbo i-á natúuní, 'Wâytu'anpí'an, to'wên ímuu'in naa wíðînhanginnáhpí. Un yã'dâapí tsiyekannin ímuu'in, naví'wedí bíjâatãã.'

28 Hedi Abraham-dá Isaac-á Jacob-á hedá t'ähkí in Jôesi Tádáví tukhe'mindá oe makówá bînpuwâkhâymaa, hebo undá já'wébo-á wovâyjoe'amí. Ihaydiho ít'aydi úvísíhtããkhâymaađáhá' úvíwã'ts'eekhâymaa.

29 Iwe t'owa-áho p'inpha'gedá tsânpha'gedá aakonpha'gedá thanpha'gedá diwé'gepóewí, hedi dínshánkí'eedinân waabá dínpuuwí.

30 Hedi ihaydi wên to'wên nää tí'úugé'in waa dínchãã'indá p'ó'dédí'in dipúuwí, hedi wên to'wên p'ó'dédí'in dimuu gin di'ánde'indáho tí'úugé'indáho dipúuwí."

*Jesus hânho Jerusalem isígí, hebo in Jerusalem-
indá óejoegi'an*

31 Ihayhããbá wên Pharisees-á oe Jesus na'ân diwá dipówádí óetu'an, "Shánkí híwó nãwedí unnú-í, gá Herod í' p'ó'dédí' namuu'i wóeháyjí'in nada'dân."

32 Jesus-di ovâytu'an, "Ja' bintu'an hä'i p'óséwhâa, wí háyú thaawän t'owa dovâyhehkháamá've-í, in yã'dâapí'in p'oewãhãã-á dovâykhehpíye'be-í, hedi ihaydânho naa naví t'ôe donboewá-í.

33 Hewänbo nää nä'i thaa eeje wa'di oe Jerusalem bú'piye omän. Wí Jôesi Tádáví tukhe'bi óehaydá, nakhây'ä' oe Jerusalem diwedä'mânho ûnpúuwí'in.

34 “Un t'owa oe Jerusalem-win, in Jôesi Tádáví tukhe'min bîndahánunde', hedá in t'ôepä'aa'in Jôesi Tádádí unbí'piye wovâysannindá bînk'usâyunde'. Hâyännanho oda' wâyba'aa'amí'in, wí dee iví dee'ây ik'u'aanú'hónde waabá, hewänbo undi wídímähpí.

35 Hedânho wáy íthaa iwáho wí tayjee waabá únjoekandee-í. Wâytu'âamí, há'to wiyá undi dímúuní owáy i' thaa napówá píhay naví'gedi ítú ihaydi, 'Jôesi Tádádí híwó óe'âamí i' to'wí ônk'û'i' na'ä-ídí.' ”

14

Kaykhanwówá thaa Jesus-di wí sen iví tú' ûnteemuu'i' ônehkháa'an

1 Wí kaykhanwówá thaa Jesus wí p'ó'dédí' Pharisee-ví tewhá eepiye namää ihúuyamídí, hedi in t'owa dikw'ó'nindi hânho áyîngidí òemúnde'.

2 Wí sen iví nú' na'än, i-á iví tú' t'âhkí hânho ûnteemuu.

3 Jesus-di in Hudíyoví kuu dâyhá'o'indá in Pharisees-á ovâytsika'yan, “Ti i' tsontundi na'in dímä' wí to'wí kaykhanwówá thaa nanân wänbo âyhekháamäänídí háa joe?”

4 Hewänbo indá háabo wídítúhpí. Hediho Jesus-di i' sen óetägedi óehekhámägi, hedi iwedi óesan.

5 Hedáhá' ovâytu'an, “Wénä wí un wí e'nú háa wí wásí ú'ändi' wí p'obú' iwe nake't'ândi, ti

wesebo wímänwhahkáyípi?an tobá kaykhanwówá thaa nanân wänbo??"

6 Hebo háawin wên wänbo wídínhanginnáhpí óetu?ámídí.

Jesus-di ovâyıtumáa wídívítaygé-ípi

7 Hedí Jesus-di ovâyımû? wáy wên ovâyhúutu?annin in shánkí kw'áye?inbí soge eeje dívíkw'óe'ódí, hedího ná?i tumakhe ovâyıtı?an:

8 "Wí to?wídí wí khóhtsaq shánkí?eedipiye wovâyıtı?andá, in kw'áye?in dimuu?inbí soge eejá wí'úvíkw'óení. Mađi wây to?wên unbí shánkí kw'áye?in dimuu?in wá? ovâyhúutu?an,

9 hedího i? to?wí in wé?gendáđi undáđi un t'ähki ihúutu?andi?đi wovâyıtı?âamí, 'Un bíhadi, ná?in wé?gen sená? náwe dívíkw'óení, hedí íwóeda?póedí úvíkw'óení wáy in shánkí áagé?in dívíkw'óe'ó eeje.

10 Hewänbo wovâyhúutu?andá gin úví?amí: In shánkí he?ennin dimuupí?inbí soge eeje úvíuní, 'Hä?indá hín kw'áye?innânkun dimuu.'

11 To?wên t'ähki he?ennin dívípipa?indáho hí?innin ovâypa?í, hedá to?wên hí?innin dívípipa?indáho he?ennindá ovâypa?í."

12 Hedáhá? Jesus-di ná?i sen i? óehúutu?andi? óetu?an, "Wên shánkí?eedi mänpaadi tobá hääđi nanân wänbo?, wímänhúutu?âamípi uví k'ema?inda?, háa uví pá?dây?indá tí?úuwíndá inda?, háa uví maatu?inda?, háa uví ówínn dimuupí?inbí soge eeje úvíá?in kodit'owa dimuu?inda?. Indáho wóewâyhúutu?âamí, hedí gindíđiho wóewá?âa-í.

13 Hewänbo wên shánkí?eedi mänpaadá ovâyhúutu?âamí in sehkanäwó diwówáji?indá,

in dikhóhaymuu?indá, in ditsi?dee?ipi?indá, hedá ditsít'aamuu?indá.

14 Gin bi?andáho báyéki unhíhchaaní. Indá há?to dínkoedí-í wóewáywá?âa-ídí, hewänbo owáy in t'owa inbí wówátsi ta?ge dâyhonnin diwáywówápóe ihaydi Jôesi Táadáho wóewáywá?âa-í.”

Jesus-di wên shánki?eedi i?gedi ovâyütümáadi hääwí ovâyhá?an

15 Wí to?wí i? määsa na?ändi? nã?i nat'oedi Jesus óetu?an, “In to?wên oe makówá dikwoní?in híhchan dâymá?ve-í. Indá wí shánki?eedi naná? diwe dikw'ôn waabá dínpuuwí.”

16 Hebo Jesus-di óetu?an, “Wí sen wí hay?i shánki?eedi ipaa hedi báyéki t'owa ovâyhúutu?an.

17 Nahäwíkhâymuu ihaydi iví t'ôe?i? itu?an, ‘In t'owa ovâyütü?âamí, Bikä?ve, hääwí t'ähki nakhâymuu.’

18 Hedi t'ähki díbo wí?ínbo di?owójéda?póe. Wí wêe natú, ‘Naa wí nava donts'ankumä hediho omän donmúunídí. Nâatu?âamí dîn?owójeje-ídí i? shánki?eedipiye wí dínpuhkodípídí.’

19 Wíyá wêe-á natú, ‘P'ánú pu?wa?in wéyu donts'ankumä hedi omän dovâyjâyyé-ídí, hediho nâatu?âamí dîn?owójeje-í i? shánki?eedipiye wí dínpuhkodípídí.’

20 Hedá wíyá wêe-á natú, ‘Naa dáyts'ankhó?yâ?, hediho wí dínkodípí omú-ídí.’

21 I? t'ôe?i nawáymäädi iví p'ó?dédí? itu?an háa ditú?in, hedi i? p'ó?dédí? nat'ayjaapóedí i? t'ôe?i? óetu?an, ‘Ówänäki? i? bú?wi p'óegé eeje i? p'ôe?ây eejá ópûn, in sehkanäwó diwówáji?indá

in dikhóhaymuu'indá ditsí't'aamuu'indá hedá in ditsi'dee'ipí'indá ovâymá'í.

22 Hediho i' t'ôe'i namää, hedi nawáy'äädi óetu'an, 'Naví tsondi', háa untú waa naa dáy'an, hewänbo wa' wây-á t'owagi' najâaná.'

23 Hediho iví t'ôe'i' itu'an, 'Ópûn oe p'óegé he'endi-á hí'índi-á oe bú' já'wé eeje, hedi kay'indi in t'owa ovâytu'âamí naví tewhá eepiye di'ää-í hedânho dit'owabá'yaynídî.

24 Wítumáa, in páadédí ovâyhúutu'annin diwedi tóebo naví shánkí'eedi koegi' há'to ik'o'í. "

Jesus-di ovâytu'an nabâapu'wan ta'gendi ivi khäge'nin dipúuwídi

25 Hedi Jesus iwedi namäädi wây-á báyéki t'owadi óeyuho', hedi ibéedí ovâytu'an,

26 "Wí to'wí naví'piye na'äädáho naví khäge'di dînmúunídî, hewänbo naaho shánkí wídísígípídî iví tádá-á jíyá-á inbí'wedi, háa iví kwee-á áyyää-á pá'dây'indá tí'úuwindá inbí'wedi, hedá iví wówátsiví'wedi wänbo-á, há'to ta'gendi naví khäge'di napúuwí.

27 Wí to'wí iví phé'win ihonpídî hedá naa díyuhonpídî, há'to naví khäge'di napúuwí. *

28 "Wí to'wí wí tewhá hay'i ik'úuwí'in nada'dá, häyú chä' ûntáy'in páadé imaapa'í hedânho ûnhanginnáanídî háa ihay chä' imáa'in iboewá-ídî háa joe.

* 14:27 Nă'in natunda', dikhâymúuní dâyt'ôephaadé-ídî, Jesus in phé'win deedi it'ôephade waagibá.

29 Hedi páadé imaapaapídí mađi iví tepúđá?mân iboewá-í, hedi i? tewhá-á há?to ûnkoedí-í iboewá-ídí, hedi in to?wên gin ûnpoe?odi dâymû?indáho ònp'áhká?ve-í,

30 hedi ditúuní, 'Nă'i sendá wí tewhá its'anpáadékúya?, hewänbo há?to iboewá-í.'

31 Hedá wí nangewi p'ó?dédí?-á wétä maa-paasôn (20,000) sundado ûnkw'ó?di wíyá nangewi p'ó?dédí? óeyâa-ídí namäädá, hedi nă?i-á tä maa-paasônđá?bá (10,000) ûnkw'ó, wa?di dívíyâ?pídíbo? i? tä maapaasônđá? ûnkw'ó?di-áho páadé i?ánshaa?amí hedi ipitsika?yâamí háa nat'anpúuwí?in háa joe.

32 Hedi nat'anpúuwípídáho? wa? in wé?gen kayi? deedi di?ädíbo? iví t'òekhuwa?in isaaní i? wêe p'ó?dédí? óetsika?yamídí háa dän?amí?in hedânho dányâ?-ípídí.

33 Hediho un wá? hanbá híwó úví?ánshaa?amí. Unbí hääwí íjoekanda?pídáho há?to naví khäge?nin ípúuwí."

Jesus natú iví khäge?nindá aayäa waaginbá dimuu

34 "Aayäa-á híwó?di namuu, hewänbo na?áhhándáho há?to wíyá áhsäa?i napúuwí.

35 Nă'i aayäa na?áhhándá wínachä?muupí. Híwó wínamuupí óewóenídí nandádí háa nasátábóedí?ändí-ádí wänbo?, i-á dâywänpich'áade?. T'ähkí naví hí? dit'oe?in dínkhây?ä? híwó dînt'òeyaaní?in" gin Jesus-di ovâytu?an.

15

Jesus-di wí k'úwá napedejeji?iví?gedi ovâytu?an

1 Báyéki tax phahsannindádi hedá wé?gen t'owa t'ôeyanpí?in gin ovâytumáa?indádi di?ä?ä?ä Jesus-ví hí? ont'ôeyaanídi.

2 In Pharisees-ádi hedá in Hudíyoví kuu dâyhá?o?indádi háa napoe?o?in wí?ovâyhí?anpí, hediho ditú, “Nă?i sendá hă?in t'aywóhkannin ovâysígi?o hedá indáda ihúujo?”

3 Hediho Jesus-di in Pharisees nă?i háhkangi? hí? ovâytu?an:

4 “Wí sen tãgintã (100) k'úwá ipamáadi, wí wêe ûnpeedei hân i?amí? Gá in whãgintã?di whãnu (99) ee p'ohstaa búge diji?in ovâyjoe?ankídi namú-ípí?an i? wêe napedee?i? óenuuwã-ídi ishãa píhay.

5 Hedi ishãa ihaydi hãnho nahíhchanpóedí iví k'uuwoe eedi ik'úuwí,

6 hedi iví?piye iho?di t'ãhkí iví k'ema?indá iví ówínã?indá iví k'aygipiye ituhkãnnamí, hedi ovâytu?amí, ‘Naa-ádi úvîhíhchannamí, gá nãã-á naví k'úwá dínpedee?i donshaadân.’ ”

7 Hedáhá? Jesus natú, “Naadi wâytumáa, oe makówá wá? ginbá namuu. Oe makówá dívîhíhchando wêe wãnbo t'aywóhkandi namuu?i? iví t'aywó?di ijoe?an dihaydi, hewãnbo whãgintã?di whãnu (99) t'owa di?ánde?in inbí wówátsi ta?ge dâyhonninbí?gedá oe makówá wídívîhíhchandopí.”

Wí kwee wí chã? wáy iho?iví?gedi Jesus-di ovâytu?an

8 “Hedi wí kwee tã ihay kwãk'u ts'ã?i chã? ûnjidi wêe wáy iho?di, iko?amí?an, hedá iví tewhá ee t'ãmäpiye i?aa?amí i? chã? inuuwã-ídi ishãa píhay.

9 Hedí ishāa ihaydá iví k'ema'indádí hedá iví ówíná'indádí iví k'aygipiye ituhkánnamí hedí ovâytu'ámí, 'Naa-ádí úvínhchannamí, nää-á naví kwăk'u ts'ă'i donwáyho'i donshaa.' ”

10 Hedáhá? Jesus natú, “Naadi wâytumáa, hanbá oe makówá napoe'o. Wêe wänbo t'aywóhkandi? iví t'aywó'di ijoe'andá Jôesi Tádávi makówáwin t'ôepa'aa'in dívínhchando?”

Jesus-di wí e'nú napedeeji'iví'gedi ovâytu'an

11 Ihaydáhá? Jesus-di ovâytu'an, “Wí sen wíje e'nún ûn'ăn.

12 I' tí'úugé'i? e'nú iví tádá itų'an, 'Táa, nää naa dímäá uví hääwí iwedi i' dín'ă'i? Hedího i' tádá i' hääwí ûnkw'ó'di? iví wíje e'nún ovänwíje.

13 Wíyá hâyú thaa naphade ihaydi ná'i tí'úugé'i? e'nú iví hääwí ikų'ch'áakídí iví tádávi k'aygidi napee i' chă? wóegé, hedí wí nange kayi? naná? diwepiye namää, hedí háa nawänpida? waagi iví wówátsi ihondi iví chă? t'ăhki iwänpíhánú.

14 Iví chă? t'ăhki ihánú ihayhääbá i' nange iwáygá hânho dihaapóe, hedího hääwídí iví wówátsi i'ámí'in wí'ûnkw'óhpí.

15 Hedího it'ôenuuwă-ídí namää, hedí wí sendi óet'óemágidi owáy iví nava iwáygépiye óesan iví pehtsude ovâyhúujóenídí.

16 Hânho nada? i' hääwí pehtsude dâyk'o'i wänbo ik'o'i'in nashų'múunídí, khúnkhowa hääwí namuu wänbo?, hebo to'wídí wänbo koegi? wänbo wí'óemágipi.

17 Hedáhá? wí thaa iví hangintan iwáykê'di gin i'ánshaa'an: Naví tádávi t'ôe'in wänbo hâyú dívíshiví wówátsi i'ámí'in wí'û'ámí'in koegi?

dínkw'ó, hedá shánkí wänbo-á dínkw'ó, hedi nääwá naa-á ohahchuwamää'ädá o'än.

18 Naví tádáví'piye omú-í hedi dótu'âamí, Taa, naa dáyt'aywó'nán i' makówá na'ändiví'piye, hedá uví'piyá.

19 Naa ihay híwó'di wó'muupí uví ay gin wíyá dítu'âamídí, hewänbo uví t'ôe'i waagibá díamá've-í.

20 “Hediho iví tádáví'piye namää, hewänbo wa' kayi'di na'ädibo' iví tádádí óemû', hedi i' tádá iví e'núví'piye nasehkanäpóedí i' e'núví'piye i'ää hedi óeba'aa'andá óesígíp'ohtsä.

21 Hedi i' e'nú iví tádá itu'an, ‘Taa, naa dáyt'aywó'nán i' makówá na'ändiví'piye hedá uví'piyá. Naa ihay híwó'di wó'muupí uví ay gin wíyá dítu'âamídí.

22 Hewänbo i' tádá iví t'ôe'in itu'an, ‘Bíwänäsadi wên sa'wó'nin k'éwé'in to binmá', hedi binto', hedá iví mankhú eedá binmankhúto'an, hedá iví ân deedá bin'anto'an.

23 Hedá i' wáasí'ay âytû'o'i binmá' âyháyjídí, hedi âyshánkí'eedipa'í.

24 Nää'i naví e'nú-á nachuu waagibá ûnpóe, hewänbo nää nawáywówápóe. Napedee waagibá, hewänbo nää-á donwáyshaa.' Hediho dâyshánkí'eedipaa.

25 “Nää'i t'âhkí napuwamän dihaydi i' páadé'i e'nú owáy nava iwáygé naji', hedi iwedi na'ädi owáy tewhá tsowa wáy napowa'ä' ihaydi dâykha'wodá dâypúwhää'odá hedá dívíjadéndedá nat'oe.

26 Hediho wí t'ôe'i óetuhkännandi óetsika'yan, ‘Hânnan napoe'o?'

27 I' t'ôe'i'îdi óetu'an, 'Uví tí'ûu-ân iwáyweekán, hediho unbí tádá natsonpóe i' wáasi'ay âytûu'o'i dâyhájí'in, gá iví e'nú bahpíbo ûnwáypówádân.'

28 I' páadé'i e'nú nă'i nat'oedi nat'ayjaapóe, hedi owáy tewhá ívepiye wínatsudehíjepí. Iví tádá ûnpeedi óedaa'an nats'ûunídí.

29 Hewänbo iví tádá itu'an, 'Ot'ôeyan tádá, naa báyéki paayo hânho ugi' dáy't'ôemáa, hăädi wänbo t'ăhki háa untsonpóe waagi dáy'a'gindo', hewänbo wí k'úwá'ay sí'jaa'i wänbo wídímăgipi naví k'ema'indádí donshánki'eepipa'idí.

30 Hewänbo nă'i wêe e'nú uvî' úmuu'i-á hăäwí t'ăhki năamăgi'i' ipedee'an. Iví chă'dá t'ăhká ihánú a'yûn t'aywôhkannin dimuu'indádí iw'ho'k'úwídí, hedi năä iweekándá i' wáasi'ay âytûu'o'i-á i'gî-á mânhay.'

31 I' tádádí óetu'an, 'Naví ay, u hăädi wänbo t'ăhki naa-ádí un'ăn, hedi hăäwí naa dînk'w'ó'di-á uvî' wá' úmuu.'

32 Hewänbo gínkhây'ă' âyshánki'eepa'i'in hedá gihíhchăä-í'in. Nă'i uví tí'ûu úmuu'i nachuu waagibá, hewänbo năä-á nawáywówápóe, i-á napedeejiwän, hewänbo năä-á âywáyshaa.' "

16

Jesus-di chă' i'gedi ovayhé'an

1 Jesus-di iví t'ôe'in gin wá' ovâytu'an, "Wí kodit'owa sen wí t'ôe'i' ûn'ăn, hedi i' sendi hăäwí ûnk'w'ó'di t'ăhki i' t'ôe'i' óe'áyînjoe'an. Hedi wí to'wídí i' sen óetu'an, 'Hă'i t'ôe'i' ú'ândidá uví hăäwí wônwänpipedee'o'.'

2 Hedihō i' kodit'owa sen iví t'ôe'i' ituhkännandi óetu'an, 'Háa bi'o'in naa dínhanginpóe. Náta'nan háyú chá' in t'owaví'wedí nâahógi'in hedá háyú-á nâahánú'indá. Nää iwedi naví háäwí dîn'âyînmáa'i wíyá wú'múunípi.'

3 I' t'ôe'i-á ginnân i'ánshaa'an: 'Naví tson-dídá nää naví t'ôe dínjâakankhâymáa. Hândá naa dáy'amí? Naa ihay wó'kaypí nava t'ôe dáy'amídí, hedá owôeda' ohääda'yêenídí.

4 Nää-á dínhanginná háa dáy'amí'in, hedânho owáy nã'i t'ôe dó'o'i dínjâa'an dihaydi há'in t'owadi inbí k'aygi eeje dísigí'amídí.'

5 Hedihō wí'in wí'ingin in t'owa iví tsondi ûnphaamuu'in ovâyituhkännan, hedí i' páadé'i napówá'i' óetsika'yan, 'Hâyú-an naví tsondi unphaamuu?'

6 I' sendi óetu'an, 'Gá tãgintã (100) kwäãbay olive ka'p'oe-ân.' I' t'ôe'i'dí óetu'an, 'Nää uví phahsan ta'nin. Ówãnäki', ósoge hedí ná'egó'an p'ánãntã (50) kwäãbay gin natúunídí.'

7 Wíyá wêe sen napówá'i-á óetu'an, 'Heyâa u-á, háyú-á unphaamuu?' I' sen natú, 'Wêe maapaasôn (1,000) múu táhtân.' I' t'ôe'i'dí i' sen óetu'an, 'Nää uví phahsan ta'nin. Ná'egó'an khávén tãgintã (800) gin natúunídí.'

8 I' t'ôe'iví tsondi natú nã'i hójo'i t'ôe'i híwó'nin nap'ônbaymmuu, gá híwó ipi'âyîngi'andân. Ta'gendi wâytumáa, in to'wên Jôesi Tádá dâytaapí'in ívíwo dihá in wé'gen t'owa in waaginbá dimuu'indádí híwó dívíkanhûuwídí hedânho híwó dívípi'âyîngi'amídí, hebo Jôesi Tádáví ây ûnmmuu'indá wáyjéđí ihay wídháhpí.

9 “Hediho unho naadi wâytumáa, tobá wáy wên t'owa híwóhpi'di dâychä'hónde wânbo?, undá únkhä'ä? t'owa bínkhä'ge'nandi unbí chä'dibo bínk'emahóení'in, hedânho owáy i' chä' wíyá wínachä'muupí ihaydá, wí wháagé nahándeipi iwe oe makówá wovâysígíhóení.

10 Wí to'wí chääda? ônjoe'andi híwó i'âyîngikanhondi-á hääwí hehâyú'i wá? híwó i'âyîngikhâymaa, hedi wí to'wí chääda? ônjoe'andi isäbo'i-á hääwí shánki hehâyú'i wá? isä'mamí.

11 Hediho nã'i chä' nää oepáa k'aydiwi nawänpimuu'i híwó wíwîn'âyîngi'anpída, há'to i' hääwí ta'gendi nachä'muu'i? unbí mange wovâyjoe'amí.

12 Hedi híwó i' hääwí wíyá to'wíwí? únmuu'i bîn'âyîngi'anpída, há'to wovâymaa'ní i' hääwí wovâyphâymaa'wân.

13 “Wí t'ôe'i-á wí'únkodipí wíje tsonningí? híwó it'ôemá've-ídi. I' wêe óet'ay-í hedá óejoegi'amí, i' wêe-á óesígí-í hedá óe'a'geení. Chä'gí'da? úvít'ôemáadáho? wí'únkodipí Jôesi Tádágí?-á wá? úvít'ôe'amídi.”

Jesus-di wên Pharisee t'owa ovâyhá'an

14 In Pharisees nã'i hí? t'ähki dit'oe'o, hedi indi Jesus t'ämäge óetumáa, gá indá dichä'ha't'aadân.

15 Hediho Jesus-di ovâytu'an, “Undá ída? t'owa di'âanı'in unbí wówátsi ta'ge bínhonnin, hewânbo Jôesi Tádá-á ûnhanginná háa unbí pí'nã khó'jé bínmaa'in. Wáy wí hääwí in t'owa dí'ánde shánki híwó'di namuu, inbí ánshaa piháa dínmuudi, hebo Jôesi Tádágí?-á nã'i hääwí-á wí'únchä'muupí.

16 “John iʔ p'óʔp'oekandi napówá píhay iʔ tsontun Moses itaʔnandádí hedá iʔ hääwí Jôesi Tádáví tukheʔmin dâytaʔnandádí únkw'ó wovâyháʔamídí. Hewänbo John napówá iwedi iʔ híwóʔdi tun makówá iʔgedi t'owa ovâyt'ôeʔoʔ, hedí hânho báyéki t'owa iʔpiye dívíkhäädeʔ.

17 Shánki wínabâapuʔwanpí makówá-á náʔi oepáa k'aydá naháanídí, in shánki hínchääʔin híʔay Jôesi Tádáví taʔnin diwe nak'óeʔin naháanívíʔwedi.

18 Gá ginnân: Wí sen iví kwee ijoeʔandi wiyá kwee-ádí ikhóʔyâʔdá it'aywóʔdoʔ, hedí wí sen wáʔ iʔ kwee óejoeʔandi-ádí ikhóʔyâʔdá it'aywóʔdoʔ.”

Jesus-di wí kodit'owa senbíʔgedi wí sehkanäwó nawówájiʔi senbíʔgedá ovâytuʔan

19 “Wí kodit'owa sen saʔwó iʔawendeʔ aa báyéki nachäʔmuuʔiʔdi, hedá thamu waagá hânho híwóʔdá ihújuʔ.

20-21 Iví tewháwin phódi wáy wí sen sehkanäwó nawówájiʔi nahaapeʔk'óe, i-á Lazarus gin nakháwä. Nadaʔ iʔ koegiʔtä iʔ kodit'owa senbí máäsa iwedi najemuʔiʔdi ihawówáʔamíʔin. Túʔ t'ähki naphéemuudi in tsédí iʔ phée ônhäʔt'aadeʔ.

22 Náʔi sen sehkanäwó nawówájiʔi-á nachuu hedí in makówáwin t'ôepaʔaaʔindi makówápiye óepiye, hedí Abraham-bí hângebá óesóge. Iʔ kodit'owa sen wáʔ nachuu, hedí óekhäʔk'ûʔ.

23 Iʔ kodit'owa sendá oe péyége naʔändí it'ôephadendeʔ, hedí ibéedí kayiʔ diwe Abraham naʔändí óemûʔ hedá Lazarus-á wáʔ Abraham-bí hângebá naʔän.

24 Hedí kaygi natú, ‘Tádá Abraham, navíʔpiye ósehkanäpuwave. Lazarus nátuʔan

imankhúp'ohótógikídí naví'piye na'ää-í, hedi naví hân dînp'oe'ámí dîn'oet'êepúuwídí. Naa nää phaa iwe hânho dont'ôephadende?'

25 Hewänbo Abraham-di óetu'an, 'Naví ay, ti wí'ú'ánshaapí'an wa' unwówáji' ihaydi hânho híwó'di háäwí úkw'ó'nin, hewänbo Lazarus-á híwóhpî'-á ûnk'w'ó. Hewänbo nää-á näwe híwó iphadende?, hedi ụ-á mänt'ôephadende?'

26 Hedá wá' wên he'yin kôndá háä pinudi nak'óe, in to'wên näwe dikw'ó'nin wídínkodípídí nänädi hânäpiye diphaadé-ídí, tobá dida' wänbo?, hedá wá' wínakodípi hânädi nänäpiye diphaadé-ídí.'

27 I' kodit'owa sen natú, 'Hedá nää kay'indi wída'máa tádá Abraham, Lazarus nâasaaní naví tádáví tewhá iwepiye.

28 P'ánú tí'úuwín naa dínkw'ó, hedi Lazarus-di ovâytu'âámí naa dáy'an waagi wídíví'ámípi, hedânho näwe naa dont'ôephadende? iwebá wídípóewípídí.'

29 Hewänbo Abraham-di óetu'an, 'Moses ita'nannindáđí in Jôesi Tádáví tukhe'min dâyta'nannindáđí dínkw'ó. Háa há'in dâyta'nan waa uví tí'úuwín dínkhây'ä' dâya'a'ginnamí'in.'

30 I' kodit'owa sen natú, 'Joe, Tádá Abraham, há'to han díví'ámí. Hewänbo wí to'wí dichu'kw'ó' diwedi inbí'piye namäädáho?, indá dívíwäyudi inbí't'aywó'di dâyjoe'ámí.'

31 Abraham-di óetu'an, 'Moses-áđí in Jôesi Tádáví tukhe'mindáđí ovâytl'ôeyanpídá, há'to to'wídí wänbo ovâywäyukannamí, tobá chuwa iwedi nawáywówápóe wänbo?.' "

17

Jesus-di t'aywóhkan ni'gedi ovâyhée'an

¹ Jesus iví khäge'nin itu'an, "Ta'gendi tobá häädi nanân wänbo hääwídi wänbo-á in t'owa t'aywó' diwe ovâytoé'ó, hewänbo to'wí ná'i t'aywóhkan ovâykeejo'i' t'ôephade ûnpuwagi'o.

² Wí to'wí gin ovâykeejo'i-á shánkí híwó ûnpúuwí wí k'uu kháa'i' iví k'áy eedi ônwhisógedi mâap'oe iwe óechäänú-ídi, wêe wänbo ná'in hí'innin diwedi óet'aywóhá'amívi'wedi.

³ Úvi'áyîngi'amí háa úvi'o waagi. Unbí k'ema it'aywó'nandáho kaygindi bínkhâ'ami wiyá wí'it'aywó'namípídi. Hewänbo iví t'aywó'digí' na'owójéda'póedá bín'owóje-í.

⁴ Tobáháa uvi'piye tségin wí thaa it'aywó'nan wänbo', tségin na'owójéda'äädi mân'owóje-í."

Jesus-di wäyü i'gedi ovâyhée'an

⁵ Jesus-ví t'ôekhuwa'indi óetu'an, "Díkhäge'nan hedânho wiyá shánkí uvi'piye íwäyü-ídi."

⁶ Jesus-di ovâytu'an, "Unbí wäyü-á wí hânho hínchää'i tân'ayví hay'ida' únmuuni wänbo', únkoedi-í ná'in tay hay'in näwe nachá'nin bîntu'amídi, 'Púu iwedi ópúwhahke'di oe p'oekwíngé ókhähto', hedi háa ítú waagi i'amí."

Háa wí pant'ôe'i' ûnkhây'ä' waa i'amí'in

⁷ "Wí to'wí wí pant'ôe'i' ûn'ándí iwhädedi háa ônk'úwá'âyînmáadi, nava iwedi iweets'údedi, ti óetu'amí, 'Ósogedi wese óhúuyan' gin? Hedân joe.

⁸ Ha'wâa óetu'amívi'wedi ginnân óetu'âamí: 'Dínhúukhây'an, hedá uvi aa ó'egó'andá

dí'áyîngi'an naa dáyhúubowa píhay, ihaydânho bits'anhúuyamí u'.'

⁹ Hedi i' pant'ôe'i háa óejôn waa i'an dihaydi, ti óekú'daa'o'? Hedân joe, i-á panda' namuu.

¹⁰ Ungi' wá' hanwaagibá namuu. I' hääwí wovâyjôndi bînbowa ihaydá ítúuní, 'Wídíkú'daa'âamípi. Háa gínkhây'â' waagida'mân ívítisiye'an.' ”

Jesus-di tä ihay senä' diphéetaymuu'in inbí phée dínmuu'i ovâyjâa'an

¹¹ Jesus oe Jerusalem-piye namän, hedi Samaria-ádi Galilee-ádi inbí nantaa kíngé namän.

¹² Wí bú' tsowa napowamän dihaydi tä senä' diphéetaymuu'indi óemû', hedi iví'wedí kayi' di-webo dívíwóyí',

¹³ hedi Jesus kaygi óetu'an, “Jesus, háhkandi', na'inbí'piye óehkanäpuwave.”

¹⁴ Jesus-di ovâymu' di ovâytu'an, “Ja' bípûn i' méesate ipiye in owha'di wovâymuunídí íwówa'in.” Hediho iwedi dimää, hedi wa' p'óegé dimändibo diwówa.

¹⁵ Hedi in senä' diwówa'in diwedi wêe iwáybun Jesus óekú'daa'amídí nawówađi, hedi kaygi ihí'máadı Jôesi Tádá-á kw'áayébo' óemáa.

¹⁶ Jesus-ví ân nú' idége'disógedi ip'ót't'äädí óekú'daa'an. Nă'i sendá Samaria-wi namuu.

¹⁷ Jesus-di óetsika'yan, “Ti tä ihay wí'íwówapí'an? Wáyho in wé'gen whänu?”

¹⁸ Nă'i pi'wí nangewi senda'mân ibun Jôesi Tádá óekú'daa'amídí.”

¹⁹ Hedáhá' i' sen óetu'an, “Ówínúdí ópûn, uví wäyü úmuudího unwówa.”

Jesus iví khäge'nin itu'an nawáy'ä' i'gedi

20 Wên Pharisees-di Jesus óetsika'yan, “Häädan Jôesi Táadı t'owa ovâytsonkhâymaa?” Jesus-di ovâytu'an, “I' hääwí bînmunde'i'dida' há'to únhanginpúuwí Jôesi Tádádí t'owa ovaytsonmaa'in.

21 Hedi to'wí wänbo wí'únkhây'ähpí natúuní'in owedá' háa wíyá wáygedá' Jôesi Tádádí t'owa ovâytsonmaa'in, gá unbí jâa iwebo t'owa ovâytsonmaädân.”

22 Ihaydáhá' iví khäge'nin itu'an, “Owáy wí thaa ná'ná' dihaydi un hânho ída'í dímúuní'in naa, t'ähkí t'owagí' o'aypuyä'i wí háy tähkí wänbo ot-sonjidi, hewänbo ihaydi há'to únkoedí-í.

23 T'owadi naví'gedi wovâytu'amí, 'Häwe hîn naji', háa 'Näwe hîn naji.' Hewänbo indádi wí'ímú-ípí.

24 Owáy naví thaa owáy'ää-ídí dînpówá ihaydi, tsígówänú hää makówá năwedá onähay namuwäpoe'o waagibá naa opóewí.

25 Hewänbo owáypówápídíbo páadé báyéki dont'ôephadekhâymaa, hedá in t'owa nää diwówáji'indá díjoegikhâymaa.

26 “Hedi naa t'ähkí t'owagí' o'aypuyä'i' omuu'i' owáy'ää ihaydíbá t'owa díví'âamí háa hăn'o'amí, 'Häwe hîn naji', háa 'Näwe hîn naji.' Hewänboe in t'owa díví'o waagibá Noah nawówáji' ihaydi.

27 I' thaa Noah i' kophé hay'i ipaa-ídí ikhây'an diwedí i' wêe thaa ibowadi itógi píhay, in t'owa húukandádi suwä-ádi díwíwänpi'o hedá dívíkhó'yánde?. Ihayhääbá i' kwä'p'oe napówádí t'ähkí in wé'gen t'owa ovây'ot'ahanú.

28 Hed̄i hanwaagibá napóe Lot nawówáji' ihaydi. T'owa divíwänpihúujo', dâysuwände', dâyhääwíkumände' hedá dâyhääwíku'ch'áade', dâyko', hedá dâytewhákwo'ó.

29 Hewänbo i' thaa Lot i' bú' Sodom diwedi napee ihaydá wí phaa makówádí najemu, hedá k'uu nakoje'di-á wá' kwan waagibá najemu, hed̄i t'ähkí t'owa ovâyhanú.

30 Ha'wâagibá dívíkanhûuwí owáy i' thaa naa t'ähkí t'owagi' o'aypuyä'i' omuu'i' owáykeepóe ihaydi.

31 “Thay thaa-á wí to'wí wha'k'aydi najidi nawândi wí'ûnkhây'ähpí iví tewhá ee nats'ûuní'in iví hääwí ee ûnkwo'dí' ihóenídí. Hed̄i wí to'wí nava iwe naji'i-á wí'ûnkhây'ähpí iví tewhá iwepiye ibuunídí.

32 Wí'ún'ôede-ípi háa Lot-ví kwee ûnpóe'in Sodom bú'piye iwâybuunídí ibée ihaydi.

33 Wí to'wí iví wówátsi i'gí'da' nada'di, iví wówátsibá iwänpipede'amí. Hewänbo wí to'wí iví wówátsi in wé'gengi' imägi'i-á iví wówátsibá i'aywonde'.

34 Wâytu'amí, owáy i' thaa naa owáy'ää-ídí napówá ihaydá wíje senä' wí íve dajó'k'óe'in diwedi Jôesi Tádádí wêe óekehâymaa, i' wêe-á iwebo-á óejoekankhâymaa.

35 Wíje kwiyä' dân'o't'a'in diwedi wêe óekehâymaa, i' wêe-á iwebo-á óejoekankhâymaa.

36 Wíje senä'dá nava iwá daji'in diwedi wêe óekehâymaa, i' wêe-á iwebo-á óejoekankhâymaa” gin Jesus-di ovâytu'an.

37 Iví khäge'nindi óetsika'yan, “Nanbí Sedó,

wáygan ná'i napuwagí'o?" Jesus-di ovâytu'an, "Wáygé i' pení nak'óe iwânho in oekawä dívíwé'gekhâymaa."

18

Jesus-di jûusu i'gedi ovâyhá'o'

¹ Jesus-di wên háhkangi'in ó'gedí ovaytu'an ovâyhá'amídí dínkhây'ä' háädi wänbo t'ähki dívíjûusu'âami'in hedi wídívíjûusuwóyí'nípí.

² Ginnân ovâytu'an: "Wí sen tson diwe na'ändi' wí bú' iwe nathaa, hewänbo Jôesi Tádá wí'óe'a'ginmähpí, in t'owa wänbo-á wí'ovây'a'ginpí.

³ Iwáy bú' iwáygéba wí kwee iví sen ûnchuu'i nathaa, hedi ihayda' ná'i tsondiví'piye nakhäge'da'mää'ädi óetu'o', 'Díkhäge'nan hedânho i' to'wí naa díhääwíkweede'i wídít'aanípídí.'

⁴⁻⁵ Thamuwaaagi i' tsondiví'wepiye nakhäge'da'mää'ä, hewänbo wí'önt'ôeyandepí. T'ôediwän i' sen natú, 'Tobáháa Jôesi Tádá dó'a'ginmähpí wänbo', hedá t'owa wá' dovây'a'ginpí wänbo', ná'i kwee dókhäge'namí, gá dókhäge'nanpídá ihayda' na'ää'ädi naa báyéki díkayháanú-ídân.' "

⁶ Ihaydi Jesus-di ovâytu'an, "Ít'oe háa ná'i híwóhpí' tsondi natú'in. Tobá híwóhpí namuu wänbo i' kwee óekhäge'nan.

⁷ Hewänbo Jôesi Táadí shánki wänbo in to'wên ûnde'muu'in ovâykhäge'namípí'an, khuu-á thaa-á pín ta'gedi iví'piye dívíjûusu'odi. Ti thaa t'ähki i'di ovâytsíkhakannamí? Joe, há'to'.

8 Naadi wâytumáa, i' dá wesebo ovâykhäge? namí. Hewänbo owáy naa t'ähkí t'owagi? o' aypuyä? i omuu? i nää oepáa k'aydipiye owáy' ää ihaydá, ti t'owa dovâyshaa-í wa? naví? piye dívíwâyunde? in?"

Jesus-di wí Pharisee-ví? gedí hedá wí tax phah-sandiví? gedá ovâytu? an

9 Wên t'owa di? ande? inbí wówátsi ta? ge dâyhonnin hedího wé? gen t'owaví shánkí híwó? nin dimuu. Hedího Jesus-di ná? in háhkangi? in ó? gedí ovâytu? an:

10 "Wíje senä? i? méesate hay? i ee dats'ú dänjûusu? amídí, wí wêe sen Pharisee namuu, hedá i? wêe-á tax phahsandi-á.

11 I? Pharisee wí? bo nawindi ginnân ijûusu? an: 'Jôesi Táa, naadi wíkú? daa? o? naa t'aywóhkandi? wó? muupídí wáy wên t'owa dimuu waagibá. Indá dihójo, hedá sänmindá dimuu, inbí wówátsi-á ta? ge? indá wídínmuupí, hedá pí? wênbí kwiyä? dá dá dívíwhohkwomáa. Hedá wíkú? daa? o wá? há? i tax phahsandi? owe nawindi waagi? bá wänbo wó? muupí? in.

12 Jáadi waa wáygín dáyhaadä? o?, hedá t'ähkí tä hääwí dont? an diwedá wêe-á wímä?.'

13 Hewänbo i? tax phahsandi-á hây kayi? diwe wí? bo nawindi nawôeda? makówápiye ibée-ídí. Ipíhkhúmáhpúude nataachanpóedí it'aywó? nandi, hedí natú, 'Jôesi Táa, naví? piye ósehkanäpuwawe. Naa wí t'aywóhkandi? mán omuu.'

14 Hedí wí? gín dänweeho?. Naadi wâytu? amí, Jôesi Tádádí ná? i tax phahsandiví t'aywó? di ôn? owóje, i? Pharisee-ví? -á joe. To? wên t'ähkí he? ennin

dívípipaʔindáho híʔinnindaʔbá ovâypaʔí, hedá toʔwên híʔinnin dívípipaʔindáho heʔennindá ovâypaʔí.”

Jesus-di in áyyää ovâysíghógi

15 Wên t'owa inbí híʔinnin áyyää Jesus-víʔwe dâykán iʔdi ovâyttägé-ídí. Iví khâgeʔnindi gin dâymûʔdi in t'owa-á ovâyteʔyandi ovâytuʔan haʔwâa wídívíʔamípi.

16 Hebo Jesus-di in tádáʔin jíyáʔin ovâytuʔan inbí áyyää iví núʔpiye dâymáʔí, hedí iví khâgeʔnin itúʔan, “In áyyää navíʔpiye binkäʔäãmää, wíwînkháʔamípi. Toʔwên náʔin áyyää waaginbá dimuuʔindá Jôesi Tádáviʔin ûnmuu.

17 Taʔgendi wâytumáa, toʔwí Jôesi Tádáviʔ wínapúuwípi wí hínchäʔiʔ ay waaginbá iwäyupídí.”

Wí sen kodit'owa namuuʔi Jesus-víʔpiye naʔää

18 Wí kwʔáyewi sen namuuʔiʔdi Jesus óetsikaʔyan, “Híwóʔdi háhkandiʔ, hân dáyʔamí hedânho in wówátsi nahándépiʔin donkáyjídí?”

19 Jesus-di óetsikaʔyan, “Ti úhanginná háa untúʔnin naa híwóʔdi gin dítuʔodi? Jôesidáʔmân híwóʔdi namuu, wíyá toʔwí-á jõe.

20 Jôesi Tádáviʔ tsontun ho mântaa. I-á natú wíyá toʔwíwí kwee-ádí háa sendádi wíʔúvíwhokwomáʔve-ípi, wíwînt'owat'aháanú-ípi, wíʔúvísäʔmamípi, t'owavíʔgedi wíʔúvíchójoʔamípi, unbí tádá-á jíyá-á bînʔaʔginmáʔve-í.”

21 Iʔ sendi Jesus óetuʔan, “Näʔi tsontun tʔhki dóʔaʔgin enúkáy omuudiboʔ.”

22 Jesus náʔin nat'oe ihaydá iʔ sen óetuʔan, “Waʔdi wây-á háawên biʔamíʔin útáy. Hâyú úkwʔóʔdi tʔhki mänkúʔchʔâaní, hedí iʔ chäʔ mánhógiʔiʔ

in t'owa sehkanäwó diwówáji'in ovâymääni, hedânho kodit'owa unmuuni oe makówa. Hedi nâaku'ch'áadá ovâymägidá naa-ádí ókã've."

23 Nã'in nat'oe ihaydi i' sen ivi pí'nã khó'jé báyéki nataachanpóe, gá báyéki hãäwí ûnkwo'ndân, hedi wínakuchada'pí.

24 Jesus-di i' sen háa nachaa waagi óemúndedi natú, "Báyéki kãy'in namuu wí to'wí nakodit'owamuu'i háa Jôesi Tádá natú waa i'amídi hedânho ôn'aywoenídi.

25 Nabâapu'wan wí kamäyo wên agúusa tsípho j'ge nats'ûunídi, hewänbo shánki nabâapu'wan wí to'wí kodit'owa namuu'i háa Jôesi Tádá natú waa i'amídi hedânho ôn'aywoenídi."

26 In to'wên nã'i hí' dit'oe'indá ditsikapóe, "Gin namuudá to-an ûnkoði ûn'aywondee-ídi?"

27 Hedi Jesus-di ovâytu'an, "Háa t'owa dínkodipi'indá Jôesi Tádá-áho ûnkoði."

28 Peter-di Jesus óetu'an, "Na'indá hãäwí t'ãhki gínkw'ó'di' áyjoe'an ụ-ádí gimú-ídi."

29 Jesus-di ovâytu'an, "Naadi ta'gendi wâytumáa, háa Jôesi Tádá natú waa ôn'a'ginnamídi wí to'wí ivi tewhá ijoe'andi, háa ivi kwee, háa ivi tí'ûwindá pá'dây'indá, ivi jíyá-á tádá-á, háa ivi ây-á ijoe'andá,

30 i-á ta'gendi báyéki shánki ma'kw'anukí ihóení wa'nãä oepáa k'aydi naji' ihaydi, hedá ivi wówátsi nãä oepáa k'aydi ûnbo'wan di'an, "Na'indá hãäwí t'ãhaydá in wówátsi nahánde'í'indá imá've-í."

Powingí' Jesus ivi khãge'nin itu'an nachuwagí'o'in

31 Jesus iví tã'đi wíje khäge'nin wéhánäpiye iho?, hedi ovâytu'an, "Bít'ôeyan, nää-á Jerusalem-piye gimän, hedi eewá naa t'ähkí t'owagí' o'aypuyä'i' omuu'i dînpúuwí háa in Jôesi Tádávi tukhe'min naví'gedi dâyta'nan waa.

32 T'owadı in Hudíyo dimuupí'inbí mange díkáanı, hedá indá dînp'áhkaakhâymaa, hedá díjänäkikhâymaa, hedá dí'ohphaykhâymaa.

33 Púwhí'dí díwhädikhâymaa, hedá díkhe'khâymaa. Hewänbo iwedi i' powage'i thaa iwe owáywówápúuwí."

34 Hewänbo Jesus-ví khäge'nin nã'i natú'i hääbo wídika'pówápí. Háa ovâytu'andi-á wídínthaypóepí, hediho hääwí i'gedi ihí'mää'in wídika'pówápí.

Jesus-di wí sen natsí't'aamuu'i' iví keetan óemägi

35 Jericho bú' tsowa Jesus napowamän dihayhää, wí sen tsi't'aa'i namuu'i' owáy p'ôe hángé wáy nahääda'än.

36 I' sen in báyéki t'owa diphademännin nat'oe, hedi natsikapóe, "Hân napoe'o?"

37 Indi óetu'an, "Jesus Nazareth-wi-ân na'ä?"

38 Hedi i' sen ituwínú, "Jesus, u David-ví ây iwedi'i' unmuu'i', naví'piye ósehkanäpuwawe."

39 In ton Jesus-ví páadé dimännindá i' sen óet'e'yandi óetu'an, "Hândá'dibo?" Hewänbo i' sendá shánkí kaygá ituwínú, "U David-ví ây iwedi'i' unmuu'i', naví'piye ósehkanäpuwawe."

40 Jesus iwóyí', hedi ovâytu'an i' sen iví'piye óemá'i'in, hedi Jesus-ví'we napówá ihayđi Jesus-di óetsika'yan,

41 "Hânnan wîn'amí'innan unda'?" I' sendi óetu'an, "Nanbí Sedó, naa oda' dînkeepúuwí'in."

42 Jesus-di óetu'an, "Uví keetan mänke?. Uví wäyü úmuudân unwówa."

43 Wesebo i' sen ûnkeepóe, hedí Jesus-ádi namändi Jôesi Tádá kw'áayébo' óemáa. Hedí t'ähkí in t'owa dâymû'in ditû' Jôesi Tádá-á hay'i namuu'in.

19

Jesus oe Zaccheus-vi'piye na'ádâamää

1 Jesus oe Jericho bú'piye namää, hedí i'ge naphademän dihaydi

2 wí sen Zaccheus gin nakháwä'i' iwáygé na'än. I-á in tax phahsanninbí p'ó'dèdî'-ân namuu, hedá kodit'owa-á namuu.

3 Zaccheus-á ikhääde' Jesus óemúunídí ûnhanginpúuwídí to'wí namuu'in, hewänbo hínchää'ida' Zaccheus namuu hedá báyéki dit'owaji', hedího wí'ûnkeet'óepí.

4 Hedího in t'owaví páadé i'äädí wên sycamore tay ee nachá'nin kw'áye ituye, hedânho Jesus naphademändi óemúunídí.

5 Jesus in tay iwe napówádí kw'áye ibéedí Zaccheus óetu'an, "Zaccheus, ówänäkiđi ówhanbe, nää thaa uví k'aygi dáywóyí'khâymáa."

6 Zaccheus tay kw'áyeđi iwänäwáve, hedí híhchangíđi Jesus iví k'aygipiye óeho'.

7 In t'owa nã'in dâymû' ihaydá t'ayđi ditû', "Nã'i sendá wí t'aywóhkandiví tewhá iwepiye na'ádâamää."

8 Hewänbo Zaccheus iwínúđi Nanbí Sedó Jesus óetu'an, "Nanbí Sedó, i' hääwí naa dínkw'ó' diwedí píngé hay dówijekhâymáadáhá' in sehkanäwó

diwówáji'in t'owa dovâypâkhâymaa, hedi wí to'wí dósä'mandi-á jónän ma'kw'anukí dópâkhâymaa."

⁹ Jesus natú, "Nää thaa nää k'aygiwi' on'aywon. Nää'i sendá wá' Abraham-bí äy iwedi'i' bá namuu.

¹⁰ Naa t'ähki t'owagi' o'aypuyä'i' omuu'i' o'ää in dipedeji'in dovâynuuwä-ídi hedá dovây'aywoenídi."

Jesus-di ovâytu'an dínkhây'ä' i' hääwi ovâymägi'i'di híwó dívi'amí'in

¹¹ Nää-á Jerusalem tsowa dipowamändi in t'owa di'ände wesebo natsondisogede-i'in, hediho Jesus-di wây-á háhkangi'in ó'gedí ovâytu'an ovâythayyamídi han wínapúuwípi'in.

¹² Ginnân ovâytu'an: "Wí sen kw'áyewi namuu'i' ipikhây'owän wí nange kayi' wáhää iwepiye namú-ídi. Iwe i' tsondi shánki p'ó'dédi'di ná'i sen óetsondipakhâymaa hedânho iví nangepiyebá nawáymú-ídi natsonsogede-ídi.

¹³ Hewänbo wa' i' wêe nangepiye namääpídibo tã ihay iví t'ôe'in ituhkännandi wí'inbo wí chã' ovây'an, hedi ovâytu'an, 'Nää'i chã'di wí hääwi bínkuumä-í, hedáhá' i-á bínku'ch'ääní, hedânho wíyá shánki chã' dînt'aanídi. Hedáhá' namää.

¹⁴ Hewänbo in t'owa iví nange'indá ná'i sen óet'ay, hedi wên t'ôekhuwa'in i' namää iwepiye dâysan, i' tsondi p'ó'dédi' óetu'amídi, 'Nää'i sendá wígida'pí nanbí tsondi gínmuuni'in.'

¹⁵ "Hewänbo óetsondisóge, hedáhá' iví nangepiyebá nawáymää. Hedi iví t'ôe'in ituhkännan, in ton ovâychã'annin, hedânho imúunídi háyú onchã't'annin.

16 Wí napówádí óetu'an, 'Naví tsondi', naa tägin ma'kw'anukí chä' dót'an u'di dîn'an diwedi.'

17 I' t'ôe'i óetu'an, 'Híwó bi'an, u-á híwó'di t'ôe'i unmuu. Naa dînhanginná u-á háa úkhây'ä' waa bi'an hínchä'ä' hääwídíbo'. Hedího náä-á tä bú' eeje ovâytsomá'vé-ídí wísôege-í.'

18 Wíyá wêe t'ôe'i nats'ú'di-á natú, 'Naví tsondi', i' chä' naa dîn'an diwedi p'ánú ma'kw'anukí chä' dót'an.'

19 I' tsondidi óetu'an, 'U-á p'ánú bú' eeje wí tsondi wísôege-í.'

20 Ihaydá wíyá t'ôe'i-á nats'ú, hedí natú, 'Naví tsondi', uví chä' dîn'andi-á wên aa iwe dó'ánnan. Námú'dí, náwe dómáa.

21 Wíkhunwôeda', jänäkí' unmuudi. U-á hääwí uví' úmuupí' nâahónde', hedí wáy pí'wên t'owa dâykoe iwe nâahä'wé'ge'o'.'

22 I' tsondidi óetu'an, 'U-á wí t'ôe'i háagí' wänbo unchä'muupí' unmuu. Náä-á háa naví'gedí untú waagi omúuní, hedí wítuhchänukhây'máa. Unchanpoe'o naa jänäkí' sen omuu'in, hedân hääwí dînmuupí' dóhónde'.

23 Háadan handi hä'i chä' wínâaho'pí wăhăä dívíchä'píyémä' iwepiye? Hâ'wâa bi'andáho indâ naví chä' dînpíyémăäníwän, hedí iwediho wíyá shankí dînt'aaníwän, hedího owáy'ä'ä' ihaydá shánkí báyéki dînchä'kwoníwän.'

24 Hedáhá' i' tsondidi in iwáyge diwinnindá ovâytu'an, 'I' chä' bînkwee-í ná'i sen, hedí i' sen i' tägin ma'kw'anukí chä' it'andi bînmăäní.'

25 Hebo indi i' tsondi óetu'an, 'Nanbí tsondi', i-áho tä ihay chä' ho imáa.'

26 Iʼdá ovâytuʼan, ‘Naadi wâyṭumáa, wí toʼwí anbo toʼwí báyéki imáapíʼ-á, iʼ hínchǎä imáaʼi wänbo óekwee-í.

27 Hedi náä náwe binmáʼ in tʼowa naa díʼaydi inbí tsondi omúuníʼin wídidaʼpíʼin, hedi náä naví páadépiyebo bintʼaháanú-í. ”

Jesus oe Jerusalem búʼ natsʼú, hedi in tʼowadi óesígíʼan

28 Jesus ihíʼbowa ihaydi oe Jerusalem shánki tsowapiye ihon.

29 Iʼ okú “Olive Okú” gin dâytuʼoʼ iwe núʼ wáy náʼin wíje búʼây daná, Bethpage-ádi Bethany-ádi. Iwáy tsowa wáy napowamän dihayhǎä wíje iví khägeʼnin ovãnsan dapáadémú-ídí.

30 Ovântuʼan, “Jaho bápûn hǎʼi búʼay nanbí páadépiye nanân diwepiye, hedi datsʼúʼ dihaydá wí búduʼay tsʼaabi namuuʼi nawhiwindi dänshaa-í, i-á waʼ wáymûu wänbo toʼwí wänbo wíʼiʼíhsógepi. Dänwhihsuudi náwe dänmáʼí.

31 Hedi toʼwídí wovãntsikaʼyandáhoʼ, ‘Háadan dänwhihsuudeʼʼ’, ginnân dântuʼâamí: ‘Gá Nanbí Sedó iʼ ûntáyðân.’ ”

32 Hediho in wíje damäädi dänshaa háa Jesus-di ovântuʼan waagibá.

33 Hedi iʼ búduʼay dänwhihsuudeʼ ihaydi in tʼowa inbí búduʼay dínmuuʼindi ovãntsikaʼyan, “Heháadan dänwhihsuudeʼʼ”

34 Ovâytuʼan, “Gá Nanbí Sedó iʼ ûntáyðân.”

35 Hedi iʼ búduʼay Jesus ôngoʼ, hedáháʼ inbí kʼéwéʼin to dänpʼǎdidá iʼ búdu kʼéwé ônpaʼkʼûʼ, hedi Jesus óetege iʼíhsôege-ídí.

36 Hed̄i iwáy p'óegé wáy óe'íh̄hon dihayd̄a in t'owa inbí k'éwé'i to dívípäd̄ihondá oe te'p'óegá ônpa'kwohon.

37 Jerusalem tsowa napowamän dihaydi in p'ôe owáy Olive Okú áagé wáypiye' nawánde' iwáygé báyéki in t'owa Jesus-ví'piye dívíwâyunde'in diji', hed̄i híhchandi dívítuwínúndedi ditû' Jôesi Tádá-á hay'i namuu'in, i' báyéki pínán t'ôe ho dâymû'i namuudi.

38 Jesus-ví'gedi kaygi ditû', "U-á tsondi hay'i unmuu." "Nanbí Sedó Jôesi Tádád̄i wóesan hed̄iho híwó wóe'âamí." "Häã t'ähki sa'wó namuu oe makówá, hedá oe kw'áye bá ditúuní Jôesi Tádá-á hay'i namuu'in."

39 Hewänbo wên Pharisees in t'owa-ád̄i diji'indi Jesus óetu'an, "Hähkandi', uví khäge'nin ovâytu'an dituhãani'in."

40 Jesus-di ovâytu'an, "Naadi wâytumáa, hä'in hãnda'dibo dijidá, háa ditû' waa hä'i k'uu iwe nakw'ó'di wänbo hanbá dívítuwéenú-í."

Jesus Jerusalem imúndedi isíhtää

41 Jesus oe Jerusalem bú' shánkí tsowa namän dihaydi, i' bú' imû'dibo isíhtää,

42 hed̄i natú, "Jerusalem, nãaho hây uví t'owa wá' dínhanginnãndi híhchandi inbí wówátsi dínmúuní'in, hewänbo nãä-á há'to dínhanginpúuwí.

43 Wáy wí thaa naná' dihaydi in wóehänbo'indi uví tehpaá nuuge wônnanbóedíkwokhâymaa, dívítuuyé-ídi oe búgepiye dits'úunídi, hedá wóebúge'andá t'ãmäphã'gedá wóehänkhâymaa.

44 Uví tewhá t'ähki wônnyukhâymaa, hedá in t'owa uví'we dithaa'indá ovâykhãnukhâymaa.

Há'to wí k'uu wänbo natehpaá'ándí wônjoekankhây máa. Nă'i t'ăhki úpúuwí gá Jôesi uví'we napówádân wôn'aywoenídí, hebo wí'úhanginnáhpí na'ăă'in."

Jesus i' méesate hay'i iwedi in dâyhăăwíku'ch'áade'in ovaykhehpiye

⁴⁵ Ihaydá Jesus oe méesate hay'i eepiye namăă, hedi in t'owa dâyhăăwíku'ch'áade'in iwedi ovaykhehpiye.

⁴⁶ Ovâytü'an, "Jôesi Tádáví ta'nin deewá nă'in háa natú'in nata'muu:

Náví tewhá-á jûusugî-ân namuu, hewänbo undá i' bîn'egó'an sänmin dívíwé'ge'amígî namúunídí."

⁴⁷ Thamuwaagi ee méesate hay'i iwe Jesus-di in t'owa ovâyhă'o'. In owha' p'ó'dédí'indá, in Hudíyoví khuu dâyhă'o'indá, hedá wây-á Hudíyo p'ó'dédí'indá dâytüwämăa hádídí óeháyjî'in.

⁴⁸ Hewänbo háa díví'amí'in wídâyshaadepí, in t'owa háa natú'in t'ăhki hânho dívít'ôeyandedí.

20

Jesus óetsika'yan to'dan ônk'û' iví t'ôe i'amídí

¹ Wí thaa Jesus-di i' méesate hay'i ee in t'owa ovâyhă'o' hedá Jôesi Tádáví híwó'di tun ovâyt'ôe'o'. In owha' p'ó'dédí'indá, in Hudíyoví khuu dâyhă'o'indá hedá wây-á Hudíyo tsonnindá ûnpówá,

² hedi óetü'an, "Dítü'an, háawinnan uví tsonkhuu úmuu háa bí'o waa bí'amídí? To'dan nă'in ta'gen wônk'û'?"

3 Jesus-di ovâytu'an, "Nää-á naadá wá' wí hääwí wâytsika'yamí un.

4 Dítu'âamí, to'dan John ônk'û' t'owa ovâyp'ó'p'oe'amídí, ti Jôesi Tádádí háa t'owadi?"

5 Hedí wí'nä táye dívítumáa, "Jôesi Tádádí John ônk'û' gin gitúdáho', Jesus-di dítsikagí'o, 'Hedí háadan handi wí'úvíwäyupí háa John natú'in?"

6 Hewänbo t'owadida' ônk'û' gin gitúdá, nä'in t'owa näwe diji'indá na'in dík'usäyü-í dícháyjídí, gá John-dá Jôesi Tádáví tukhe'bi ûnmuu'in dívíwäyundedân."

7 Hedího indi Jesus óetu'an, "Na'indá wíghaginnáhpí to'wídí ônk'û'in."

8 Hedí Jesus-di ovâytu'an, "Hedáho', naadi wänbo wá' wíwâytu'amípí to'wídí naa dínk'û'in dó'amídí nä'i hääwí dó'o'i'."

Jesus-di in yä'dâapí'in úuva áaphää áyí'ninbí'gedi ovâytu'an

9 Ihaydá Jesus-dá nä'in háhkangi'in ó'gedí in t'owa ovâytu'an: "Wí sen i'úuva'áakhähsaa, hedáhá' i' úuva nava-á wên senä' úuva áaphää áyí'nin dimuu'in ovâypíyémägi, hedáhá' wíyá pí'wí nangepiyá namää, hedí báyéki p'oe iwe iwóyí'.

10 I' úuva nap'e'yin dihaydi wí t'ôe'i' óesan i' nava iwepiye hedânho in senä' dâynavapíyé'annindi i' úuva nayämu'i' óemäänídí. Hewänbo indi i' t'ôe'i' óewhädidáhá' mandá'dibo-á óewáybun.

11 Hedí i' sendá wíyá t'ôe'i'-á óesan, hewänbo indi i' wá' óewhädi hedá jänäki-á óe'an, hedí i' wá' mandá'dibo-á óewáybun.

12 Ihaydá i' powage'i t'ôe'i-á óesan. I' wá' óewa'an, hedá nava iwedá óechänu.

13 Hedihó i' sen i' nava ûnmuu'i ginnân i'ánshaa'an: 'Hân hîn dáy'amí? Gá ginnân: Nää-á naví e'nú donsígí'i donsaaní. I-áho madânho óe'a'geení.'

14 Hewänbo in dâynavapíyé'annindi i' senbí e'nú ûn'ädi óemû' ihaydá wé'ge dívihée'andi ditú, 'Nä'i-ânkun namuu nã'i hääwí t'ähki ûnjoepuwagí'o'i'. Jaho âyháyji hedânho nã'i hääwí nayämu'i-á gínmúunídí.'

15 Hedihó i' nava iwedi óep'égidi óehay."

Hedi Jesus-di in t'owa ovâytsika'yan, "Hân i' nava ûnmuu'i'di in senä' dâynavapíyé'annin ovây'amí?

16 Gá namäädá i'dá ovâyháanú-í, ihaydá i' nava-á wây-á to'wëndá ovâypíyemääní." In t'owa nã'i dit'oe ihaydá ditú, "Ha'wâa wínakhây'ähpí napúuwí'in."

17 Jesus-di tsihtáye ovâymundedi ovâytu'an, "Hedi hân handi nã'i Jôesi Tádáví ta'nin diwe ûnta'muu'i natunda'?:

I' k'uu in tewhátehpaa'in dâyjoegi'andá

nää shánki natáy'i k'uu tehpaá bé'dí napóe.

18 Hä'i k'uu-á wí k'uu wí to'wí eedi i'ânchänudi nakaanú-i'i waagi'ba namuu, hedi nã'i to'wí nakanudi iví tú' ikhoejée-í hedá ipóe'amí. Hedi i' k'uubá iví'di ûnke't'ândáho óet'äá-í."

19 In Hudíyoví kuuu dâyhá'o'indádí hedá in owha' p'ó'dédi'indádí dínhanginná Jesus nã'i hí' inbí'gedihó ihée'annin, hedihó dida'

wesebo Jesus óepankáyí'in, hewänbo in t'owa dâykhuwôeda'máadí wí'óepankê'pí.

Tax wá'âa i'gedi Jesus óetsika'yan

20 In Hudíyo tsonnindi áyîngidi Jesus óemúndedi dida' óekáyí'in híwó wí'ihí'máapídí, hedânho in Rome-'inbí tunjó óemangekáanídí, ná'i tunjó-á shánkí tsonkhuu imáadí. Hediho wên senä' kaadibo ovâywá'âa Jesus hääwí óetsika'yâamídí. Ná'in senä'dá hójo'indä' dimuu, hewänbo híwó'nin dimuu waa dívíkhâymaa.

21 Hedi ná'in hójo'in senä'di Jesus óetu'an, "Háhkandi?, na'indá gínhanginná u-á ta'gedä' bihéé'o hedá ovâyhá'o?, u'dá t'áhkí t'owa-á handä' bá ovâymaa, hediho ta'gendá Jôesi Tádáví khuu i'gedä ovâyhá'o?."

22 Dítu'an, hânnan nanbí tsonnun gíntû?, ti híwó namuu in Rome-winbí tsondi Caesar ây-tax-wá'âa-ídí háa joe?"

23 Hewänbo Jesus-á wesebo ûnhanginná háa inbí hójo'i ánskaa dínmuu'in, hediho ovâytu'an,

24 "Wí denarius chá' dínkeeyan. Toví ts'ay hedá toví kháwä-á eedi ûnk'óe?" Óetu'an, "Gá Caesar-ví'innân."

25 Hedi Jesus-di ovâytu'an, "Hedáho?, hääwí Caesar-ví' ûnmuu'i Caesar-bá binmää, hedi wá' hääwí Jôesi Tádáví' ûnmuu'i-á Jôesi Tádá-á binmää."

26 Wídínkodipí wên piháawin hí' óetuhkannamídí in t'oa dit'oe-ídí, hedi iví hí'dí ovâyháa'andi wíyá háabo wí'óetu'anpí.

In Sadducees-di Jesus óetsika'yan in dichuu'in diwáywówápúuwí i'gedi

27 Wên Sadducee t'owa Jesus-ví'piye di'ää hääwí óetsika'yamídí (In Sadducees-á dívíwäyunde' in t'owa dichuu'in há'to wíyá diwáywówápúuwí'in.) Indi óetu'an,

28 “Hähkandi', Moses nă'in tsontun dînta'nan: Wí sen âypídibo nachuudi iví kwee wa' ûnwówájidá, i senbí tí'ûu ûnkhây'ä' i' kwee-ádí ikhó'yâa-i'in hedânho dân'âykw'ôenídí, i' pá'dâyví kháwă ônhúuwídí.

29 Hebo ginnân napóe: Tsé ihay tí'ûuwín senä' diji'. I' shánkí páadé'i' ikhó'yâ', hebo âypídibo nachuu.

30 I' eedi'i-á wá' i' kwee-ádí ikhó'yâ', hedá nă'i sen wá' âypídibo-áho nachuu.

31 Ihaydáhá' i' powage'i-á wá' hanbá ûnpóe. Hedí handa' t'ähkí in tsédí diji'in tí'ûuwín dînpóe, t'ähkí wí'inbo i' kwee-ádí dívíkhó'yâ'dí dichuu dâ'y'âykw'ódipídíbo'.

32 T'ä'gedá i' kwee-á wá' nachuu.

33 Nă'in tsé ihay tí'ûuwínho i-ádí dikhóhtsaakw'ônwän, hedího năä na'in dítu'an, owáy t'owa wíyá diwáywówápóe ihaydi, to'wíví kwee-an ûnmúuní?"

34 Jesus-di ovâytu'an, “Kwiyä'dádí senä'dádí dívíkhó'yánde' wa' năä oepáa k'aydi diwówáji' ihaydibo'.

35 Hewänbo to'wên Jôesi Tádá natú makówápiye dimännindá, in chuwa iwedi ovâywáywówápkhâymaa hedího há'to wíyá dichuu-í, hedânho ihaydi senä'dá kwiyä'dá wíyá wídívíkhóhtsaakhâymaaapi,

36 gá gindídi in makówáwin t'ôepa'aa'in waaginbá dimúunídân. Hedí Jôesi Tádáví äy dimuu gá

i'ḍá wíyá ovâywáywówápakhâymáadân.

³⁷⁻³⁸ Jôesi Tádádí t'ähkí t'owa iví'in ûnmuu'in ovây múnde diwówáji'in dimuu waagibá. Moses wânbo ná'in híwó ithayyan i' wăă'i phé'yăvi nakoje' ni'gedi ita'nán dihaydi. Iwe natú Nanbí Sedó Jôesi Tádá-á Abraham-bí Jôesi namuu, hedá Isaac-vî'-á hedá Jacob-vî'-á, tobá ná'in ho dichuu wânbo'. Hedího dichuu wânbo ta'gendi diwówáji' gá Jôesi Tádá-á in diwówáji'inbí Jôesi-ân dínmuudân, in dichumuu'inbí'-á joe."

³⁹ Wên in Hudíyo-ví kuu dâyhá'o'indi óetu'an, "Háhkandi', híwó bihé'e'an."

⁴⁰ Hedí diwôeda' wíyá hăăwí óetsika'yamídí.

To-an namuu i' to'wí Jôesi Tádádí óesóge'i' t'owa ovây'aywoenídí?

⁴¹ Hedí Jesus-di ovâytsika'yan, "Heháadan t'owa ditû' i' to'wí Jôesi Tádádí óesogekhâymáa'i' t'owa ovây'aywoenídí David-ví ây iwedi'i'ḍa' ûnmuu'?

⁴²⁻⁴³ I' Psalms nata'muu iwe David-bo natú:

Naví tsondi hay'i Nanbí Sedó Jôesi Tádádí óetu'an,
 'Naví ko'ḍíngédí ósoge,
 hedí uví hânmin dovâyt'aaní hedá uví mangá
 wînkáaní.'

⁴⁴ Ná'i to'wí Jôesi Tádádí óesogekhâymáa'i' t'owa ovây'aywoenídí David-díbo iví tsondi hay'i gin óetu'o'. Gin namuudá hádídanho David-ví ây iwedi'i'ḍa' ûnmúuní?"

Jesus iví khăge'nin itu'an in Hudíyoví kuu dâyhá'o'in waaginbá wíḍimúunípi

⁴⁵ Wa'ḍi t'ähkí in t'owadi Jesus ônt'ôeyande' ihaydi iví khăge'nin itu'an,

46 “Nă’in t’owa Hudíyoví kuu dâyhá’o’in dimuu’inbí’wedi bí’áyîngi’an. To whaadi’indi dito’ondi diji’ dâykeeyamídí to’wên dimuu’in, hedá hânho-á ovâyhí’an t’owadi a’gindi ovâysengitu’âamí’in i’ bú’ pinge i’ge dijidi, hedá wá’ in Hudíyoví méesate eeje hedá nashánkí’eediná’ dihaydá in tsonninbí soge eedi dívíkw’ôení’in dida’.

47 Kwiyä’ inbí senä’ dínchuu’inbí tewhá ovâykweede’, hedáhá’ thaa t’âhki dívíjûusu’odi híwó’nin dimuu waagi dívípida’o’. Gin díví’odi Jôesi Tádádí shankí ovâyguhchänukhâymaa.”

21

Wí kwee iví sen ûnchuu’i-á iví chä’ t’âhki imägi

1 Jesus ipuwäbéede’ i’ hay’i méesate iwe in t’owa diji’ i’ge, hedi in kodit’owa dimuu’in inbí chä’ dâykuudedi i’ chä’ phébay iwe ovâymunde’.

2 Hedá wí kwee iví sen ûnchuu’i’ sehkanäwó nawówáji’i wá’ wíje chä’ p’í’in itógidi óemû’.

3 Hedi natú, “Ta’gendi wâytu’âamí, ná’i kwee iví sen ûnchuu’i’ sehkanäwó nawówáji’i-á shánki itógi t’âhki in wé’gen dâykuu’inbí’wedi.

4 In wé’gendáho inbí chä’ dínphade iwedi dívímägi, hewänbo ná’i kwee-á báyéki ûnk’lôhpi wänbo t’âhki iví wówátsi i’ámígi’ imáa’i’ itógi.”

Jesus iví khäge’nin itu’an i’ méesate hay’i-á t’owa dâynayukhâymaa

5 Wáy wên iví khäge’nin i’ méesate hay’i i’gedi dívíhí’máa, hedi ditû’, “Sa’wó naná sa’wó’di k’uudi napa’andi’ namuudi hedá i’ hääwí

ee nakw'ó'di' in t'owadi Jôesi Tádá óemägi'i namuudá."

6 Jesus-di ovâytu'an, "Nää-áho ná'i sa'wó'di hääwí bînmunde', hewänbo wáy wí thaa naná' dihaydi ná'i méesate-á t'owa dâynayukhâymaa, hedi wêe wänbo wí k'uu hä'i tehpaawewedi wíinate'deegi'opí."

Jesus-di ovâytu'an báyéki t'ôephade na'ä'in

7 Indi óetsika'yan, "Háhkandi', hánhay-an ná'i hääwí i'gedi dítu'andi' napuwagi'o? Háawin taa-an nakeepúwí hedânho gínhanginnánídí häädí nats'anpúwí'in?"

8 Jesus-di ovâytu'an, "Bí'áyîngi'an to'wídí wänbo piháa wíwovâywâyukannamípídí. Báyéki t'owa naví kháwä i'gedi dikä'äägi'o, hedi wí'inbo ditúuní innânho dimuu i' to'wí Jôesi Tádádí óesóge'i' t'owa ovây'aywoenídí. Hedá wá' ditúuní i' t'ä'ge thaa tsowa nanânho'. Hewänbo inbí'näpiyá wí'ímú-ípi."

9 Hedi t'owa-á inbí tsonnindádí háa wiyá nangewin t'owa-ádí dívihänbo' i'gedi ít'oedá, báyéki wí'úví'áyîngi'amípi. Nakhây'ä' ná'i hääwí napúwí'in, hewänbo owáy napóe ihaydá i' t'ä'ge thaa wesebo wína'ähpí."

10 Hedáhá' ovâytu'an, "T'owa wêe nangewin dívihänkhâymaa wây-á t'owa wiyá wêe nangewindádí, hedá nangewin tsonnindá wá' dívihänkhâymaa."

11 Wáyjé t'ähki nanan'a'yäpuwagi'o hedá báyéki dihaapuwagi'o, hedá báyéki t'owa-á

ihaydida[?]bá dihaypóedá dichuwagi[?]o, hedá t'owa-
á dâypuwâkhâymáa wí taa he[?]endi oe makówá
nakeepoe[?]odi báyéki ovâykhunwôeda[?]amí[?]i[?].

12 Hewänbo gin napóepídíbo wovâypanhóení,
hedá unbí wäyu únmuudíbo jänáká wovây[?]amí,
hedá in Hudíyoví méesatewin p'ó[?]dédí[?]inbí
mangá wovâyjoe[?]amí wovâytsondiwekáanídí,
hedá wovâypankw'óení, hedá in nangewin
p'ó[?]dédí[?]inbí[?]piye hedá wé[?]gen tsonninbí[?]piyá
wovâyhúuwí. Nă[?]i t'ăhki wovây[?]amí naví[?]in
ímuudíbo[?].

13 Hewänbo nă[?]i hăăwí únpuuwí[?]i namuudi
únkoedí-í naví[?]gedi bînt'ôe[?]amídí.

14 Hedího wa[?] napóepídíbo bí[?]ánshaamää
wí[?]úvíjâyye-í[?]in háa ítú[?]uní[?]in úví[?]pi[?]aywoenídí.

15 Naadi i[?] hí[?]-á i[?] hangintandá wâymääní,
hedânho to[?]wên wänbo wovây[?]t'e[?]p'ídénde[?]in
há[?]to dínkoedí-í dâykeeyamídí háa ítú waa
ta[?]gen wínamuupí[?]in, hedá wíyá hăăwí wänbo
widâymá[?]ve-í[?]pi ditú[?]unídí.

16 Unbí hânminbí mangepiye unbí jíyá[?]indi
tádá[?]indi wänbo wovâykáaní, háa unbí tí[?]úuwindá
pá[?]dây[?]indá han wovây[?]amí, háa unbí maatu[?]indi
háa unbí k'ema[?]indi wänbo[?], hedí wáy wên un
wovâyháanú-í.

17 Hedí báyéki t'owadáho wovây[?]t'aykhâymáa
naví[?]in ímuudi.

18 Hewänbo Jôesi Tádádí wovây[?]áyîngimá[?]ve-í, wí
hây tăhki wänbo há[?]to i[?]di wovâyjoe[?]amí.

19 Úvít'ôephadeyăă[?]andáho[?] in ta[?]gen wówátsi
ít'anpuuwí."

Jesus-di ovaytu'an Jerusalem bú[?]-á nanda[?]

dâyjoekankhâymáa'in

20 “Hewänbo báyékí sundado Jerusalem bú' já'wé bûu k'úwákí diji'in bînmú' ihaydi, únhanginnáaní hanwaapídíbo' i' bú' nandá' dâyoekankhâymáa'in.

21 Hedi ihaydá in Judea nange dikw'ó'nin dínkhây'ä' oe okú eepiye dijáaní'in, hedá in to'wên oe Jerusalem bú' iwe diji'indáho iwedáho dipee-í, hedá in oe nava eeje diji'indáho oe bú'piyá wídimú-ípi,

22 gá ihayhãäbáho Jôesi Tádádí in t'owa Jerusalem-win ovâyтуhchänukhâymáadân, hedi t'ähkí háa Jôesi Tádáví ta'nin diwe nata'muu'in i' thaa i'gedi napúuwí.

23 Owáy i' thaa napówá ihaydá, sehkanä in kwiyä' disâamuu'in hedá in dâyt'âytsää'o'indá, gá ingí'-á nakâypúuwídân dijáanídí. T'owa dâyt'ôephadegí'o ná'i nange i'ge t'ähkí, hedi Jôesi Tádádáho in t'owa ovâyтуhchänugí'o, indádí nat'aydi.

24 Wáy wên tsijóphá'dí ovâyhãanú-í, wây-á wëndá ovâypanhógidá báyékí wiyá pí'wáy nan deepiyá ovâyhúuwí. In Hudíyo dimuupí'in t'owadá in t'owa Jerusalem-win ovâyтsonmá've-í owáy inbí thaa gin díví'ãmídí dínphade píhay.”

I' to'wí t'ähkí t'owagí' na'aypuyä'i na'ä'

25 “Nä'i taa-áho oe makówá gin nakeet'ôení: I' thandá p'ôe-á agóyó-á piháa nakeepúuwí, hedá nää oepáa k'aydá t'ähkí nangewin t'owa-á háa díví'ãmí'in hedá háa díví'ánshaa'ãmí'in há'to dínhanginnáaní, i' mâap'oe hânho nasaatû'di hedá i' he'endi p'oet'úkhú namuudá.

26 T'owa-á hânho dikhunwôeda[?]puwagi[?]odi dinagokhangí[?]o, háa nää oepáa k'aydi t'ähki napuwagi[?]o i[?]gedi díví[?]ánshaamáadi. T'ähki oe makówa nasaa[?]i-á na[?]a[?]yäpúuwí.

27 Hedi ihaydi in t'owadi naa t'ähki t'owagi[?]o[?]aypuyä[?]i[?] omuu[?]i dímuuni okhúwá jáa o[?]ädi, pinnán kay wóegé hedá kohthay wóegá o[?]ä[?].

28 Owáy ná[?]i hääwí nats'anpuwamän dihaydá wiyá wí[?]úvíp'óhwháye[?]bé-ípi, kw'áyepiye úvíbéé-í, gá tsowa wovây[?]aywoenidi napuwamändân."

Jesus-di wên fig tay i[?]gedi ihée'an hääwí ovâyhá'amídi

29 Hedáhá[?] Jesus-di ginnân ovâytu[?]an wiyá ovâythayyamídi: "I[?] fig tay i[?]gedi hedá wé[?]ge[?]i tay i[?]gedá bí[?]ánshaa[?]an.

30 Nats'antsáwäpuwamän dihaydi unbo bînmúndedi únhanginná nata[?]ánpowa[?]ä[?]inpi[?]an.

31 Hedi gindiðibá owáy ná[?]i hääwí i[?]gedi naadi wâyt'ôe[?]an bînmû[?] ihaydá únhanginnáani ho púnú[?] naná naa owáy[?]ä-í[?]in otsondisogede-ídi.

32 Ta[?]gendi wâytumáa, t'ähki in nääwin t'owa há[?]to diháani wa[?]di ná[?]i hääwí t'ähki páadé nats'anpoe[?]opídi[?]bo[?].

33 Makówa-á hedá oepáa k'aydá t'ähki nakhangí[?]o, hewänbo naví tundá há[?]to dînháani."

Jesus-di ovâytu[?]an díví[?]áyîngi[?]amí[?]in

34 Úví[?]áyîngi[?]amí hääwí i[?]gedi úví[?]ánshaahondi[?]. Báyéki húukandá hedá háapuwa-á wí[?]úví[?]âamípi, hedi wâhphade wí[?]úví[?]ánshamá[?]ve-ípi háa unbí wówátsigí[?] úví[?]amí[?]in. Wáy i[?]

thaa nat'ôephadepúuwí'í? ún póewí wa'di únhanginpóepídíbo'.

³⁵ Ihaydibá t'ämäpiye in nää oepáa k'aydi dithaa'in wên phay iwe diwêegi'o waagibá dínpuúwí.

³⁶ Hediho häädí wänbo t'ähkí íkhâymúuní'in únkây'ä?, hedá úvíjûusumá've-í hedânho nã'i hääwí t'ähkí napuwagi'o'i-á úvíyää'amí, hedá owáy naa t'ähkí t'owagi' o'aypuyä'iví páadépiye íwin dihaydi híwó únpúuwí" gin Jesus-di ovâytu'an.

³⁷⁻³⁸ Ihayhäábá thamuwaa hédéndí hé'dibo t'owa dipóya' ee hay'i méesate iwe Jesus-ví hí' ônt'ôeyaanídí. Thaadá i'di in t'owa iwe ovâyhá'o', hedá nakin dihaydá i' bú' iwedi napee'i oe Olive Okú gin dâytü'o' iwebo' iw honwóyí'nídí khü'déedí.

22

Wên hí' dâyk'û' Jesus óekáyjídí

¹ I shánkí'eedi Passover gin dâytü'o'i púnú' naná, i' oewáaseepí' pává dâyk'o'í'.

² In owhá' p'ó'dédí'indá hedá in Hudíyoví khuu dâyhá'o'indá hádídí Jesus óeháyjí'in dâytuwämäa, hewänbo kaadibo díví'amí'in dida', gá in t'owa-á dâykunwôeda'dân.

³ Hedá Satan i' Penísendi-á Judas-ví pí'nã khó'jé-á ûnts'ú. Judas-á Iscariot gin wá' óetu'o', hedi Jesus-ví tä'di wíje khäge'nin diwedi'i' bá namuu.

⁴ Hedáhá' namää in owhá' p'ó'dédí'indá hedá in sundado i' hay'i méesate dâ'y'áyí'do'inbí tsonnindá inbí'piye. Nada' ovâyhée'amí'in hádídí

Jesus óeku?p'âyní i'gedi, hedânho inbí mange óekáanídí.

⁵ Indá dihíhchanpóedí Judas óetu'an chã' óewá'âa-í'in,

⁶ hedí i-á nahíjedího ituwãmáa hádídí Jesus inbí mange óekáaní'in in t'owa dínhanginnáhpídíbo'.

Jesus-ádí iví khãge'nindádí dimän i' Passover shánki'eedi koegi' dâyk'o'ídí

⁷ In Hudíyoví shánki'eedi dínpówá i' oewáaseepî' pává dâyk'o'í', hedí ihay thaa-á naná in k'úwá'ây-á dâyhánúnde', Passover koegi' gin dâytú'o'í dâyk'o'ídí.

⁸ Hedí Jesus-di Peter-ádí John-dáadí ovãntú'an, "Jaho i' hãäwí binkhây'an i' Passover koegi'âyk'o'ídí."

⁹ Indídá óetsika'yan, "Wãhãä-an unda' gamú-í'in änkhây'amídí?"

¹⁰ I'di ovãntú'an, "Gá ginnân: Oe Jerusalem bú'piye bápûn, hedí iwe dats'úndi wí sen wên p'onbay ihondi'di wovãnjay-í. I-ádí bá damú-í hedá i' tewhá ee nats'úndibá dats'úuní,

¹¹ hedí i' sen iví tewhá ûnmuu'í dãntú'âamí, 'Nanbí háhkandi'di dítú'an wítsika'yâamídí, Wé'í íve eewan naví khãge'nindádí nã'í Passover koegi'âyk'o'í'?

¹² Hedí i sendi wí wha'k'ay íve hay'í wovãnkeeyamí, hãä t'ãhkí gíntáy'í nakw'o'dí'. Ee-áho i' koegi'-á dãnkhây'amí."

¹³ Hedího damáädi hãäwí t'ãhkí dãnshaa Jesus natú waagibá, hedího i Passover koegi' dãnkhây'an.

Jesus-ví t'ã'ge'in kindi'in húukan

14 Húukandi ihaydi napóe ihaydi Jesus-ádí iví khäge'nindádí i' máäsa iwe dívihúukw'ódi,

15 hedi ovâytu'an, "Hânho nă'i Passover koegî' undádí okoeda', wa' ochuupídíbo'.

16 Naadá wâytumáa, há'to Passover koegî' wiyá dók'o'íi ta'gendi Passover shánkí'eedi napóe píhay, owáy otsondisogedee ihaydi."

17 Ihaydáhá' in k'édé méena nasaa'in ikê'di ikú'daa'andi ovâytu'an, "Nă'in binke'di wí binsúwă wí'inbo'.

18 Naadi wâytumáa, năä-á wiyá wídóméenasuuwă-ípí hebo Jôesi Tádádí dítsondisóge ihaydáho wiyá méena waagibá dósuwăkhâymaa."

19 Hedáhá' wí pává-á ikê'di Jôesi Tádá óekú'daa'an, hedáhá' ihávedá ovâymagi, hedi ovâytu'an, "Nă'i-á naví tú' dînmuu, hedi naví tú'-á ungi' dáypăkhâymaa. Nă'i pává-á bînk'o'íi naví'gedi úví'ánshaamá've-ídí."

20 Hedi dívikindihúubowadá in k'ede-á wiyá ovâyphade hedi ovâytu'an, "Nă'i-á naví ûnp'oe dînmuu. Ungi' naví ûnp'oe doncha'gí'o, hedi owáy gin dáy'andiho Jôesi Tádáví ts'aabi tun imăgi'i ho ûnpúuwí.

21 Năä bít'ôeyan, i' to'wí naa díkuhpekhâymaa'i-á năä naví nú' na'ân, hedi i' máäsa eedi namank'óe.

22 Naa t'owa t'ăhkígí' o'aypuyă'i' ochuwagí'o, Jôesi Tádá hăn'oe natú waagi, hewânbo nă'i to'wí díkuhpekhâymaa'i-á t'ôephade ûnpúuwí."

23 Hedáhá' iví khäge'nin dívítsika'máa, "Wé'i-angú na'in diwedi nă'in natú'in ikhâymaa?"

Jesus-ví khäge'nin dívítuhânbo wé'i-an in diwedi shánkí hay'i namuu i'gedi

24 Ihaydáháʔ in khägeʔnin dívítuhkandoʔ wéʔi-an in diwedi shánkí hayʔi namuu iʔgedi.

25 Jesus-di ovâytuʔan, “Năʔin Hudíyo dimuupíʔinbí tsonnindi ovâytsónmáa, hedá didaʔ t'owa ditúuníʔin inbíʔgedi, ‘Iʔdá híwó naʔin díʔoʔ.’

26 Hewänbo haʔmindá wíʔímúunípi. Ginnân únkhatʔăʔ ímúuníʔin: Iʔ shánkí hayʔi namuuʔi-áho únkhatʔăʔ híyăăʔi-áho ipipaʔíʔin, hedi iʔ toʔwí itsonmáaʔi-áho khägeʔdidaʔbáho ipipaʔí.

27 Wéʔi-an iʔ shánkí hayʔi namuu, ti iʔ máasa iwe nahúuʔändiʔ háa iʔ t'ôeʔiʔ ônkoeġíʔmáyaʔdiʔ? Iʔ máasa nahúuʔändi-á iʔ shánkí hayʔi namuupiʔan. Hewänbo naa undádí waʔ ojiʔ ihaydibo wí t'ôeʔi waagiʔbá omuu.

28 “Undá naa-ádí úvíwóyíʔ tobáháa dont'ôephadende wänboʔ,

29 hediho naadá wâyk'úuwí tsonnin ímúunídí, naví Tádádí naa otsonyġenídí dínk'ûʔ waagibá.

30 Hediho owáy otsonjiʔ ihaydi undáho naví máasa iwe naa-ádí úvíhúuyamí, hedá tsonninbí púwédé eejá úvíkw'ôení, hedi in Israel-ʔin tăʔdi wêegeʔin t'owa ovâytuʔaamí háa híwó háa híwóhpi dívíʔannin” gin Jesus-di ovâytuʔan.

Jesus-di Peter óetuʔan, “U-á powin untúuní naa wídítaapíʔin.”

31 Hedáháʔ Jesus-di Simon Peter óetuʔan, “Simon, ót'ôeyan: Iʔ Penísendi Satan nadaʔpóe un t'ähkí wovâyhóenídí hedânho wovâytayíʔnídí, hedi wí toʔwí itáhêejo waagibá wovâykhâyamáa.

32 Hewänbo naadi wínjûusuʔan, hedânho uví wâyü wíʔúhâanípídí. Hedihoʔ owáy navíʔpiye biwâybun dihaydi náʔin uví tíʔúuwín páadéʔin

úmuuʔin ovâykhägeʔnamí hedânho inbí wäyu navíʔpiye shánki dínkaypúuwídí.”

33 Peter-di Jesus óetuʔan, “Nanbí Sedó, naa okhâymuu u-ádí dípansôege-ídí hedá díháyjídá.”

34 Jesus-di óetuʔan, “Peter, náʔin wítuʔâamí: Náʔi khun waʔ wí dee sen ikinpídíboʔ u-á powin untúuní naa wídítaapíʔin.”

Jesus iví khägeʔnin ituʔan tsijó pháʔ dâykuumä-ídí

35 Ihaydi Jesus iví khägeʔnin ituʔan, “Hãnhay wâysan dihaydi naví híʔ in t'owa ovâyt'ôeʔamídí, chãʔdá hedá wí múu unbí hãäwí bínkuu-ígíʔ-á hedá wâ-á anto-á wívînhoʔpí. Ihaydi ti wí hãäwí úntáywän?” Hedi óetuʔan, “Joe, hãäbo joe.”

36 Hedáháʔ ovâytuʔan, “Nãä-á toʔwí ûnchãʔkw'óʔdi-áho iví chãʔ ihûuwí, hedá wí múu-á ihãäwíkuu-ígíʔ wáʔ, hedi toʔwí wên tsijó pháʔ ûnk'ôepíʔ-á iví k'éwéʔin to-á ikuʔp'âyní wên tsijó pháʔ ikuumä-ídí.

37 Naadi wâytumáa nakhâyʔäʔ náʔi tun Jôesi Táđáví taʔnin diwe navíʔgedí nataʔmuuʔi napúuwíʔin:

T'owa ditúuní i-á wáʔ wí jänäkíkandi-ân namuu gin. Hãäwí t'ãhkí navíʔgedí nataʔmuuʔi-áho napuwagíʔo-ákun.”

38 Iví khägeʔnindi óetuʔan, “Nanbí Sedó, námúʔdí, náwe wíje tsijó pháʔ.” Iʔdi ovâytuʔan, “Hãhay.”

Jesus oe Olive Okú gin dâytuʔoʔ iwe ijúusuʔan

39 Ihaydáháʔ Jesus iʔ búʔdí napee hedi oe Olive Okú gin dâytuʔoʔ iwepiye namää hedá iví khägeʔnindá ûnwóemää. Iwáho hãyän wänbo najiwän.

40 Iwe dipówá ihaydá ovâytuʼan, “Úvíjûusuʼamí hedânho wovâytyindeʼ ihaydi híwóhpí wíʼúvíʼamípídí.”

41 Hedí ovâyjoeʼandi wí háy namää, wí kʼuu bînsäyú-í iwēhaybá, hedí idégeʼdisógedí ginnân ijûusuʼan:

42 “Tádá, undaʼdáho in tʼôephade donkhâymáaʼin naa dînjâaʼamí. Hewânbo háa ɯ-á undaʼ waa tobá napúuwí, naa odaʼ waagá joe.”

43 Hedí wí makówáwi tʼôepaʼaaʼi-á ivíʼwe ûnkwinudee hedí kay óemägi.

44 Hedí hânho itʼôephadendedí shánkí kayʼindi ijûusuʼan, hedí hânho naseepʼojaadedí iʼ seepʼo-á wí ûnpʼoetä heʼendi waagibá nange ûntändeʼ.

45 Hedáháʼ wáy ijûusuʼoʼ iwedi iwínúdí iví khägeʼnin dikwʼôn diwepiye nawáymää. Indá hânho dikʼáykháadá dikaykhanmuu, hedího dijókhá.

46 Hedí ovâyjóhsandi ovâytuʼan, “Heháadan íjókhá? Bîshaadi úvíjûusuʼamí hedânho wovâytyindeʼ ihaydi híwóhpí wíʼúvíʼamípí.”

Jesus óepankêʼ

47 Waʼdi ihíʼmáadíbo báyéki tʼowa dipówá. Judas-di ovâypaadémáʼ, i-á wêe in tãʼdi wije khägeʼnin diwediʼiʼbá namuu, hedí Jesus nawin diwepiye namää óepʼohtsää-ídí.

48 Hewânbo Jesus-di óetuʼan, “Judas, ti naa tʼähkí tʼowagíʼoʼ aypuyäʼi dípʼohtsää náʼin tʼowaví mänge díkáanídí?”

49 Háa Jesus óekhâymáaʼin iví khägeʼnin i-ádi dijiʼin dâymûʼ, hedí óetsikaʼyan, “Nanbí Sedó, ti nanbí tsijó pháʼdí häʼin tʼowa äyyâa-í?”

50 Wí wêe iví khäge'nin diwedi iví tsijó phá'dí i' owha' p'ó'dédí'ví t'ôe'i p'ó'dé óewhăđi, hedi iví ko'díngédíwin oje he'yinbo' ont'ó'ts'â'.

51 Hewänbo Jesus-di ovâytu'an, "Wíyá ha'wâa wí'úví'amípi," hedi i' senbí oje ônwáykiđidi ûnwówa.

52 Nă'in di'äă'in Jesus óekáyjídí in owha' p'ó'dédí'indá hedá i' hay'i méesatewin sundadóví tsonnindá hedá wây-á Hudíyoví tsonnindá dimuu. Jesus-di ovâytsika'yan, "Heháadan unbí tsijó phá' wóegé unbí phé wóegá í'äă naa díyâă-íđí wí jänăkíkandi' omuu waagibá?

53 Thamuwaagi i' méesate hay'i ee naa undádi oji', hedi wídípankê'pí. Hewänbo năă-á ihayđiho' un únná nă'in úví'amíđí, hedá i' Penísendi-á ihayđiho únná iví kay ikeeyamíđí, i-á wáy t'owa dínkhunná' diwe natsonji'i-á namuu."

Peter-di ovâytu'an Jesus wí'óetaapí'in

54 Jesus óepankê'đi i' owha' shánkí p'ó'dédí'ví tewhá eepiye' óeho', hedi óets'úde. Wa' óehon dihayđi Peter-á tí'úugá kayi'diđibo-á nawóemän.

55 I' tewháví tehpaá búge wáy ho naphahte'en, hedi i'ge wên t'owa dívíkw'óđi. Peter-á inbí jáa isóge.

56 Iwe na'ándí phaadi óekonámă' hedi wí t'ôe'i a'yúđí óedamúndedi natú, "Nă'i sennânkun Jesus-ádíbá najiwän."

57 Hewänbo Peter natú, "Joe, naadá wídótaapí."

58 Hây napóe ihaydá wíyá to'wíđá Peter-á óemú'dá óetu'an, "In Jesus-ví'in diwedi unmuu-ákun." Hewänbo Peter-di óetu'an, "Joe, naa-á joe."

59 Hed̄i ma' wí óda naphade ihaydá wíyá wêe-á kay'indi natú, "Nä'i sendá Galilee-wibá namuudi ta'gendi Jesus-ádí**á** najiwän."

60 Hewänbo Peter-di óetu'an, "Naa wid̄inhanginnáhpí hääwíi'gedi bihi'máa'in." Wa'di ihí'máa ihaydibo wí dee sen ikin.

61 Ihaydibá tewhá ívedi Nanbí Sedó Jesus ibéedi Peter óedamû', hed̄i Peter ûn'ánpówá háa Jesus-di óetu'an waa: "Tha'di hédéndí wa' i' dee sen ikinpídíbo', powin untúuní naa wid̄ítaapí'in" gin ho óetu'an.

62 Hed̄i Peter i' tehpaá já'wépiye napeedi hânho isíhtää.

In sundadodi Jesus óejänäkí'an

63 In sená' Jesus óe'áyînmáa'indi t'ämäge óetumáa hedá óemahpúude'.

64 Hedá óetsíwhi'andi óetu'an, "U-á úhanginná háa napuwagí'o'in wa' napóepídíbo'. Dítu'an, to'dan wóemahpúu?"

65 Hedá wíyá shánkílilee-wibá namuudi ta'gendi Je t'ämäge háa óetumáa.

In Hudíyo tunjowa'di Jesus iví'gedi óetsika'máa

66 Wa'déedi nanân dihaydi in Hudíyo tsonnindá in owha' p'ó'dédi'indá hedá in Hudíyoví kuu dâyhá'o'indá díwé'ge'an, indá in Hudíyoví tunjowa' dimuu, hed̄i Jesus in tunjowa' whágépiye óeho',

67 hed̄i óetsika'yan, "Ti ta'gendi u-ân unmuu i' to'wí Jôesi Tádádí óesóge'i' t'owa ovây'aywoenídí? Dítu'an." I'di ovâytu'an, "Wâytu'an wänbo há'to dînwääyú-í,

68 hedi naadá undá hääwí wâytsika'yandá há'to hääbo dít'ôe'amí.

69 Hewänbo nää iwedi páadépiye naa t'ähki t'owagí' o'aypuyä'i' omuu'i Jôesi Tádávi ko'díngedí ochangí'o, i-á t'ähki kay imáa'i namuu."

70 Hedáhá' t'ähkídíbo óetsika'yan, "Ti untunda' u-ân Jôesi Tádávi ay unmuu'in?" I'di ovâytu'an, "Háa unbo ítú waa."

71 Hedáhá' dívítu'an, "Wây-á to'wên wígintáypí iví'gedi dítu'âámídí. Iví sópho iwedibo ná'i tun gip it'oe."

23

Jesus oe Pilate-ví'piye óeho?

1 Hedi in tunjowa' t'ähki dívíwínú, hedi indiho Jesus oe Pilate-ví'piye óeho?

2 Hedi Pilate-ví'we óekándí ónt'aywó'dichänundedi dítú, "Ná'i sendá nanbí t'owa ovây't'e'ya'do?, hedá i'di ovâytu'an Caesar wí'óe-tax-wá'âa-ípí, hedá wá' natú i-á namuu i' to'wí Jôesi Tádádí óesóge'i' t'owa ovây'aywoenídí, hedânho natunda' wí tsondi hay'ibá namuu'in."

3 Pilate-di Jesus óetsika'yan, "Ti u-á in Hudíyoví tsondi hay'i unmuu?" Jesus-di óetu'an, "Háa u'bo untú waa."

4 Pilate-di in owha' p'ó'dédí'in hedá in báyéki t'owa iwe diwinnindá ovâytu'an, "Ná'i sendá naadi wên t'aywó'nin wänbo wíðónshaapí."

5 Hewänbo indá kay'indi Pilate óetumáa, "I'dá iví háhkan ûnmuu'i'di nanbí t'owa ovây't'e'ya'do?. Oe Galilee nange iwe páadé gin its'an'an, iwedá Judea

nange i'gá t'ähká, hedá nää-á nääwá napówá hanbá i'ámídí."

Jesus oe Herod-ví'piye óeho'

⁶ Pilate nǎ'in nat'oedi ovâytsika'yan, "Ti nǎ'i sendá Galilee-wi namuu?"

⁷ Hedi "hoi" gin ditú ihaydi Pilate-di Jesus oe Herod-ví'piye óesan, gá Herod-dá oe Galilee p'ó'dédí' namuudân, hedi nää-á oe Jerusalem-dá na'ân.

⁸ Herod nahíhchanpóe Jesus óemû'di. Gáhãädibo napuwäda', iví'gediho nat'oedi, hediho nada' Jesus-di wên pinnán ôn'ámídí imúuní'in.

⁹ Herod-di báyéki tsika óetsika'yan, hebo Jesus-dá háabo wí'óetu'anpí.

¹⁰ In owha' p'ó'dédí'indá hedá in Hudíyoví khuu dâyhá'o'indá iwe diwindi kaygindi Jesus ônhíwóhpíchänunde'.

¹¹ Hedi Herod-dádi in sundado-ádi t'ámäge Jesus óe'o', hedáân, hedi jänäki-á i-ádá dimuu. Herod-dá ovâytu'an wên sa'wó'nin k'éwé'in to Jesus óe'aawé-í, hedáhá' Pilate-ví'piye óewáysan.

¹² Páadé ihaydibo Herod-ádi Pilate-ádi hánmindá damuuwän, hebo ihay thaabá híwó'nin k'ema'indá dapóe.

Jesus óekhe'khâymaa, hewänbo Barabbas-á óema'p'ádi

¹³ Pilate-di in owha' p'ó'dédí'indá hedá in wé'gen Hudíyoví p'ó'dédí'indádi wây-á t'owa-ádi ovâywé'getu'an,

¹⁴ hedi ovâytu'an, "Undá nǎ'i sen naví páadépiye dînmaa, hedi dítu'an t'owa ovâyte'ya'do'in. Unbí páadépiyebo naadi iví'gedi dótsika'yan,

hebo háawin t'aywó'nin bînchänunde wänbo wíðônshaapí.

15 Herod-di wänbo-á háawin wên t'aywó'nin wí'ônshaapí, hedího nanbí'piyebá óewáysan. Nă'i sendá hăăwí híwóhpí wí'i'anpí óeháyjídí.

16 Hedího otsonpúuwí púwhí'dí óewhăäní'in hedáhá' dóma'p'ăăđi-í."

17 Paayo p'óe waa i' Passover shánkí'eedi naná' dihayđi Pilate-di wêe pan óema'p'ăđinde', hedânho gin natú.

18 Hewänbo t'ăhkí in t'owa dívítuwínú, "Nă'i sen náhe', hedí Barabbas-á na'ingí' nâama'p'ăăđi-í."

19 (Barabbas-á oe pan diwe óesóge gá in t'owa i' bú' iwe'in p'ó'déđí'indáđí ovâytsaakannandân, hedá i'dá ovây't'owat'ahanú.)

20 Hewänbo Pilate nada' Jesus óema'p'ăăđi-í'in, hedího in t'owa wiyá ovâyhée'an.

21 Hebo indá ihayđá' dívítuwínúnde', "Wên phé'win deedi nát'óhtăgek'u'!"

22 Pilate-di powingedí ovâytu'an, "Háadan gin dó'amí? Háawin yă'dâapí'innan i'an? Naadi háawin t'aywó'nin wänbo wíðônshaapí óeháyjídí. Hedího otsonpúuwí púwhí'dí óewhăäní'in hedá dóma'p'ăăđi-í."

23 Hewänbo kaygindi ihe'jidíđá' ditú' Pilate-dá Jesus phé'win deedi óet'óhtăgek'úuwí'in, hedí hânho dívítuwínúndedího dit'anpóe.

24 Pilate nahíje haa óedaa'an waa i'amídí,

25 hedího Barabbas, i' sen in tsonnin ovâyây'i' hedá ovây't'owat'ahanú'i' namuu'i' óema'p'ăđi, hewänbo natsonpóe Jesus óe'amí'in haa dida' waa.

Jesus oe Calvary-piye óeho'

26 Hedáhá? Jesus iwedi óeho?. Dimän dihaydá wí sen Cyrene nangewi namuu?i?, Simon gin nakháwã?i?, oe nava iwedi i? bú? eepiye na?ãdi óejay, hedi in sundadođi in phé?win ivi?đi ôn?í?k'û?đi Jesus-ví tí?úgé óepu?nan.

27 Báyéki t'owa wá? Jesus ûnwóemän, hedá wên kwiyã? dimännindá hânho ditaachanpóedá dívípíhkhúmáhpúude?, hedá háa iphadende?in namuudi diséji?.

28 Jesus ibéedi ovâytu?an, “Un kwiyã? Jerusalem-win, naa omuudi wí?úvisíhtãä-ípí, hewänbo ungi?-á unbi áyyãägi?-á úvisíhtãä-í.

29 Wáy wí thaa naná? dihayđi t'owa ditúuni ‘Híhchan dâymá?ve-í in dínkodipí?in díví?âyamíđi, hedá in hânhay wänbo díví?ayyanpi?indá wí ay wänbo dâý?âytsãä?anpi?indá wá? híhchan dâymá?ve-í.’

30 Ihaydáho in Jerusalem-?in t'owa dida?i i? p'in inbi?đi nakaanú-í?in hedá i? okúdá ovâykhã?kw'ôení?indá.

31 Naa wên tay wówá?in waagi?bá omuu?i híwóhpí dînpoe?o. Hewänbo indá tay t'aa?i waaginbá dimuudi shánki p'ándíki dínpuwagi?o.”

32 Hedá wây-á wíje senã?dá Jesus-áđíba ovänhon ovänháýjídí. Ná?in senã?dá jänäkíkaninnân damuu.

Jesus wên wíje sänminbí pinuđi phé?win deedi óet'óhtägek'û?

33 Hedi wên okú iwe dipówá, “In p'óhkhúbay” gin dâytu?o?, hedi Jesus phé?win deedi óet'óhtägek'û?, hedá in wíje jänäkíkanindá wá? hanbá ovän?an.

Wêe Jesus-ví yă'mängédí óewínú hedá i' wêe-á iví ko'díngédá.

34 Hedí Jesus natú, "Tádá, ovây'owóejé-í, háa díví'o'in wídínhanginnáhpídí." In sundado-á díví'áywan iví aa dívíweejé-ídí.

35 In t'owa iví nú' iwe diwindi óemúnde', hedá in Hudíyo p'ó'dédí'indá t'ämägá óetumáa. Ditû', "Pi'wëndá i'di ovây'aywon, hedí i-á i' to'wí Jôesi Tádádí t'owa ovây'aywoenídí óesóge'i' namuudá, wí'bo ipi'aywoení'in ûnkây'ä'."

36 Hedí in sundadodi wá' t'ämäge háa óe'o'. Iví'piye dimäädi wí méena ojohay'i-á ònpähtuye,

37 hedí óetu'an, "In Hudíyoví tsondi hay'i unmuudá wí'bo ópi'aywon."

38 Wên phéphá'ay iví phé'win kw'áye nat'i'k'óe eedi ginnân nata'muu: "Ná'i-á in Hudíyoví tsondi hay'i namuu."

39 Wêe t'aywóhkandi' phé'win deedi nawhi'wondi'di óejänäkítumáadí, óetu'an, "Untúhpí'an ù-ân unmuu i' to'wí Jôesi Tádádí óesóge'i' t'owa ovây'aywoenídí. Hedáho wí'bo ópi'aywon, hedá na'indá wá' dín'aywoení."

40 Hebo i' wêe natú, "Ha'wâa wívihée'amípí. Ti Jôesi Tádá oe makówa na'ändi' wínâa'a'ginpí'an? Ná'i sen óetuhchänunde waagibá ù wá' wóetuhchänunde'.

41 hedí ù-ádi naa-ádi dítuhchänundedi híwó namuu, gá híwóhpí äñ'andi nanbí tuhchänu-á gän'äädân. Hebo ná'i sendá háabo híwóhpí' wí'i'anpí."

42 Hedáhá' Jesus óetu'an, "Jesus, owáy un'p'ó'dédí'sogedeedi unwáy'ää ihaydi naa

wídí'ódé'nípi."

⁴³ Jesus-di óetu'an, "Ná'in wítu'âamí, nää thaa-á owáy t'âhkí sa'wó naná' diwe naa-âdí unchaní."

Jesus nachuu

⁴⁴ Taagepiye iwáypiye naná, hebo i' than namuwähán, hedí i'ge t'âhkí nakhunpóe thi'êedi poje puwahay.

⁴⁵ Ihayhääbá in aa nakhaaná'nin i' méesate hay'i khó'jé nawhi'wonnindá pínu-á nasivedee.

⁴⁶ Hedáhá' Jesus kaygi natú, "Tádá, naa uví mange dáymá', naví p'oewāahhā dínke'." Hedí gin natú ihaydiho t'ä'gedi ihä'an.

⁴⁷ I' sundado p'ó'dedi' iwe nawindi háa napóe'in imû'di Jôesi Tádá kw'áayébo' óemáa, hedí natú, "Ta'gendi ná'i sendá iví wówátsi ta'ge ihon."

⁴⁸ In báyéki t'owa iwe dik'aapuwwāwinnin háa napóe'in dāymû'di inbí'piye dívíweeho', hedí inbí píhkhú dāymahpúude ditaachanpóedí.

⁴⁹ Hebo wáy wên kwiyä' Galilee nange iwedi Jesus-âdí di'ää'in, hedá wây-á t'owa iví k'ema'in ûnmuu'indá, kayi' diwebo diwin dāymúndedi.

Jesus óekhä'k'û'

⁵⁰⁻⁵¹ Wí sen Joseph gin nakháwä'i wá' iwebá naji', oe Judea nangewi bú'ay iwé'i-ân namuu, Arimathea gin dāytu'o'i'. I-á iví wówátsi ta'ge ihon, hedí natsíkhaji' Jôesi Tádádí óesôege-ídí i' to'wí t'owa ovây'aywoení'i'. I-á wínachanpóepí híwó'nin namuu'in háa in Hudíyo tunjowa' díví'ánshaamägi'indá hedá díví'annindá Jesus óeháyjí gin ditú ihaydi.

52 Hedihō Jesus nachuu ihaydi Joseph oe Pilate-vi'piye namää óedaa'amídi i' pení óemäänídi óekhã'k'úuwídi.

53 Hedí óemãgídi in phé'win diwedi óewáve, hedá wên híwó'nin aa iwá óe'ánk'û', hedí wí khãhkugî' pho ee óek'û', i' t'owáwi k'uu iwe dâyts'â'i', iwá wa'di tóebo wí'óekhã'k'û'pí.

54 I' thaa-á in Hudíyo dívíhãwíkhây'o' kaykhanwówá thaagî', hedí i' kaykhanwówá thaa-á ho napowa'ã'.

55 In kwiýã' Jesus-ádi oe Galilee nangedi di'ãã'indá Joseph-á ûnwóemää, hedí háa Jesus oe t'owápho ee óek'û' waa dâymû'.

56 Hedí inbí'piye diwáymää, hedí wí sa'wó nasundi woe-ádi ka'p'oe-ádi dâykhây'an i' pení óe'ãÿyú-ídi. Hebo wíyá tháwãn i' kaykhanwówá thaa nanãndi wídívít'ôe'anpí in Hudíyoví khuu dínmuudi.

24

Jesus wówá'i napee

1 Wíyá tháwãndá Dumîngu naná, hedí nathamupuwa'ã' ihaydi in kwiýã' i penípho iwepiye diwáymää i sa'wó nasundi woe dâykhây'andi wóegé.

2 Iwe i' k'uu i' t'owápho iwedi ho nahângemuudi dâymû',

3 hedihō ee dits'ú, hebo Nanbí Sedó Jesus nat'ahãndi wídâyshaapí.

4 Iwe diwãnpiwíndi wídínhanginnáhpí háa díví'ánshaa'amí'in. Ihaydi tsíkhagipí wíje senã'

waabá dänchaaʹin inbí núʹ dakwinudee, hânho otsʹáʹidaʹ daʹaʹwennin.

5 In kwiyaʹ hânho dikhunwôedaʹdi díwänpipʹóʹtʹää, hedi in senäʹdi ovâytuʹan, “Heháadan wí nawówájiʹiʹ in pení ovâykhäʹkwʹóeʹó ee bîntuwämáaʹ

6 Jesus-á näwe wínakʹóepí, i-á nawáywówápóe-á. Ti wíʹúnʹánshaapíʹan háa wovâytuʹannin waʹ oe Galilee najiʹ ihaydiʹ

7 Ginnân natú: ‘Naa tʹähkí tʹowagiʹ oʹaypuyäʹi-á in yäʹdâapíʹin tʹowaví mange díkáani. Hedá phéʹwin deedá díkheʹkhâymaa, hewänbo iwedi iʹ powageʹi thaa iwe owáywówápuwagiʹo.’ ”

8 Ihaydi in kwiyaʹ dínʹánpówá háa Jesus-di ovâytuʹannin,

9 hedi iwedi dimäädi in täʹdi wêe Jesus-ví khägeʹnindá hedá wây-á iví kʹemaʹindá háa napóeʹin ovâytoʹeʹan.

10 Náʹinnân dimuu in kwiyaʹ: Mary Magdalene-dá hedá Joanna-á, hedá wiyá Mary-á, James-ví jíyá ûnmuuʹiʹ, hedá wây-á kwiyaʹdá wáʹ indádí dijiʹ.

11 Hewänbo Jesus-ví khägeʹnin diʹân háa in kwiyaʹdi ovâytuʹan waa wâyupíʹ híʹdáʹmân namuuʹin, hediho háa ditúʹin wídíwâyupí.

12 Hewänbo Peter-á napeedi iʹ penípho iwepiye iʹää, hedi itʹäädi itsíhkídi, hedi wí aadaʹ Jesus náʹánmúʹdeʹiʹ imûʹ, hedi ivíʹpiye nawáymäädi náʹándeʹ, “Hân hîn napóeʹ?”

In wíje oe Emmaus búʹaypiye damänninbíʹpiye Jesus ipikeeyan

13 I' thaabá-á wíje Jesus-ví k'ema'in wí bú'aypiye damän, iwá Emmaus gin dâytü'o', i-á mađi tsé ihay míya-á Jerusalem-di naná.

14-15 In wíje nã'i háa napóe i'gedi wí'bo dänhi'máa, hedi dantsika'máa "Háadangu nã'i t'ähki gin napóe?" Jesus-di ovänkáa, hedi indádíba namáa.

16 Hewänbo indá wí'óetaapí, inbí tsée iwedi dänkaapóedí.

17 Hedi Jesus-di oväntsika'yan, "Hää i'gedan hânho jashawó' dänhi'máa damändi?" In wíje dantsi'wóyí' hedi dabo'aats'aymuu,

18 hedi i' wêe Cleophas gin nakháwã'i'di óetu'an, "U'da'mân kavêe t'ähki in oe Jerusalem di'ádâaji'in diwedi wí'úhanginnáhpí háa nã'i phade thaa eeje napoe'o'in."

19 Jesus-di oväntsika'yan, "Hân handi napoe'o?" Óetu'an, "Gá Jesus oe Nazareth-wi háa ûnpóe'innân. I-á Jôesi Tádávi tukhe'bi ûnmuu, hedi Jôesi Tádá-áđi hedá in t'owa-áđi dâymû' iví hí'-á iví tsiyekandá ûnkay'in.

20 Nanbí owha' p'ó'dédí'indá hedá wây-á nanbí tsonnindá in Rome-winbí mange Jesus óekán hedânho indá óetuhchänudi óeháyíđí, hediho phé'win deedi óet'óhtägek'û'.

21 Hewänbo na'indá gi'ân i-ân i' namuu na'in Israel-'in dímahpãđikhâymáa'i'. Hedi nää thaa-á i' poje thaa-áho naná han napóe iwedi.

22 Hedá wá' wên kwiyã' na'inbíwedi dimuu'indi dítu'an wên háawên na'in díháa'annin. Hédéndí hé'dibo ee Jesus óekhã'k'û' iwáygé diji,

23 hewänbo wí'óeshaapí. Diwáy'ãäđi dítu wên

makówáwin t'ôepa'aa'in inbí'piye dakeepóedí ovâytu'an Jesus-á nawówáji'in.

24 Wáy wên na'indádí diji'in i' penípho iwepiye dimää, hedi háa in kwiyä' ditú waa dâymû', hewänbo Jesus-á wídâymû'pí" gin in wíjedi Jesus óetu'an.

25 Ihaydáhá' Jesus-di ovântu'an, "Undá ánsaapí'in damuu, hedá dawâyukâyumuudi t'ähki háa in Jôesi Tádáví tukhe'min ditú waa wídänwâyundepí.

26 Ditúhpi'an i' to'wí Jôesi Tádádí óesogekhâymaa'i' t'owa ovây'aywoenídí ta'gendi ná'i háäwí it'ôephadekhâymaa'in, hedáhá' ên na'in díháa'annin. Hédéshánki tsondi hay'i-á óepa'í."

27 Hedi Jesus-di háa Jôesi Tádáví ta'nin diwe ivi'gedi natú'nin t'ähki ovánthayyan. Háa Moses natú'in páadé ovântu'an, iwedáhá' in Jôesi Tádáví tukhe'mindá in wé'gen ta'kannindá háa ditú'indá.

28 I' bú'ay dimän diwe tsowa dipowamän, hedi Jesus-á wa'dí wíyá wáypiye namän waagibá i'an.

29 Hewänbo óepunmäáni'in wídada'pí, hediho' óetu'an, "Na'indádí ówóyí'. Háädanho napuwamän, nathaaphademänho'." Hediho indádí i' tewhá ee nats'úndi iwóyí'.

30 Indádí nahúu'än dihaydi i' pává ikê'di ikú'daa'an, hedá iháve, hedá ovänmägi.

31 Ihaydíbá datsíwaadee waa dapóe, hediho to'wí namuu'in dántaa, hewänbo wesebo wíyá wínakeepóepí.

32 Hedi dántumáa, "Oe p'óegé gimän dihaydi, Jôesi Tádáví hí' i'gedá dínthayjodi, nanbí pín kaygi

gän'a'yäpóepí'an."

33 Wesebo oe Jerusalem-piye dawáymää, hedí Jesus-ví tä'di wêe khäge'nindádí hedá wây-á wên diwé'gekw'ôndádí dänshaa.

34 Nää'in diwé'gekw'ó'nindi oväntu'an, "Nanbí Sedó Jesus-á ta'gendi nawáywówápóe, hedí Simon Peter-bí'piye nakeepóe."

35 Ihaydáhá' in wíjedi oväytu'an háa napóe'in ee p'óegé damän dihaydi, hedá hádídí Nanbí Sedó Jesus dántaa'indá i' pává iháve ihaydi.

Jesus iví khäge'ninbí'piye ipikeeyan

36 Wa'di dänhí'máa ihaydibo Jesus-á inbí páadépiyá nakwínudee, hedí oväytu'an, "Ánshaaginpidíbo' íkwoní."

37 Hânho oväypíhäädi di'ân wí p'oewäähââ-ân dínkeepóe'in.

38 Hewänbo Jesus-di oväytsika'yan, "Heháadan íkhunwôeda'? Háadan í'ánde' mađi naa ta'gendi wó'muupí'in?"

39 Naví mandá naví ândá dînmú'dí. Naa-ânkun omuu. Dítäägé-í, hedânho únhanginnáani wí p'oewäähââ wó'muupí'in. Naa tûu-á phékhkú-á omuu. Wí p'oewäähââ-á ha'wâa'i wínamuupí."

40 Hedí ha'wâa natú ihaydá iví mandá iví ândá ovâykeeyan.

41 Hânho dihíhchan wänbo ovâyháa'an, hedá kây'indá dínpo'e'ó dívíwäâyú-ídí háa natú'in. I'di oväytsika'yan, "Ti koegí' hääwí nää únsaa?"

42-43 Hedího wí paa natseemuu'i' óemägi, hedí inbí páadépiyebo ik'oe.

44 Ihaydáhá' oväytu'an, "Undádíbo wa' oji' ihaydi naadi wäytu'an hääwí Jôesi Tádávi ta'nin

diwe natû?di-áho nakhây?ä? napúuwí?in, t'ähki háa Moses ita?nandi-á, Jôesi Tádávi tukhe?min ditû?i-á, hedá i? Psalms gin dâytû?o? iwe nata?muu?i-á.”

45 Hedi ovâykhäge?nan híwó dika?póewídí háa Jôesi Tádávi ta?nin diwe nata?muu?in.

46 Ovâytu?an, “Nä?i tundáho nata?muu: I? to?wí Jôesi Tádávi óesóge?i? t'owa ovây?aywoenídí it'ôephaadé-í nachuu píhay, hedi iwedá i? powage?i thaa iwá nawáywówápúuwí,

47 hedi i-á natsonpúuwí páadé in Jerusalem-win hedá iwedá wéngé t'ähki?in t'owa-á ovâytu?ámí inbí t'aywó?di dâyjoe?ámí hedânho ovây?owóejé-ídí, gin nata?muu.

48 Hedi undá nä?i hääwí bînmû? i?gedi t'owa bînt'ôe?ámí.

49 Hedi nää i? Yä?dâa?i P'oewaahâa unbí?piye wâysaaní, i-á naví Tádávi wovâytu?an wovâymääni?in. Hewänbo nää Jerusalem-bo úvíwóyí?ní unbí kay oe makówádí wovâymägi píhay.”

Jesus oe makówápiye napee

50 Hedáhá? Jerusalem diwedí ovâypiyedí i? bú?ay Bethany gin dâytû?o? iwehay ovâyho?, hedi ikhóhtegedi Jôesi Tádávi óedaa?an híwó ovây?ámídí.

51 Wa? gin i?odibo? inbí?wedí iwijedí oe makówápiye napee.

52 Indá dívídege?dikw'ódi óe?a?ginmäänídí, hedáhá? oe Jerusalem-piyá hânho híhchandi diwáymää.

53 Oe méesate hay?i eebo ihayda? dimää?ä hedá ditû? Jôesi Tádá-á hay?i namuu?in.

**Naʼinbí Sedó Yôesiví Tʷʷ / Nanbí Sedó Jôesiví
Tun**

New Testament in Tewa (USA) (San Juan/Santa Clara)

copyright © 2012 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Tewa

Translation by: Wycliffe Bible Translators

Contributor: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Naʼinbí Sedó Yôesiví Tʷʷ (San Juan)/ Nanbí Sedó Jôesiví Tun (Santa Clara)

Copyright Information

© 2012, Bible League International. All rights reserved.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

The New Testament

in Tewa (USA)

© 2012, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2015-03-17

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 18 Apr 2025 from source files dated 29 Jan 2022

f775bf1b-8c8a-5c5e-9288-3b9b00387997